

श्री सरस्वतीजीय ज्ञान मन्दिर, जयपुर

प्रेरणा

प्रथम कुशा

आचार्य श्री पद्मनाभरमूरीश्वर

प्र-ग

प्रकाशक विनयुवाणा

नयतिज्ञात पाठ्युवाणा

પ્રકાશક

પ્રકાશકનું ચિન્તપુરવાળા
જય નિલાલ પાઠાનુવાળા

①

વોરનિર્વાણ સવત ૨૫૦૪

નૂતનવર્ષ કારતક સુદ ૧ વિ સ ૨૦૩૪ ૧૨ નવેમ્બર ૧૯૭૭

સર્વ લક્ષ પ્રકાશકને આધીન

②

ગાનિતર્યાન

જયંતિલાલ એમ. શાહ

૮૭, વાલકેશ્વર રોડ, મુંબઈ-૬.

શાહ અમૃતલાલ હિરાલાલ

A1/2, શ્રાવકનગર, ફ્લેટ, અલકાપુરી સોસાયટી,

ઉસ્માનપુરા, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૧૩.

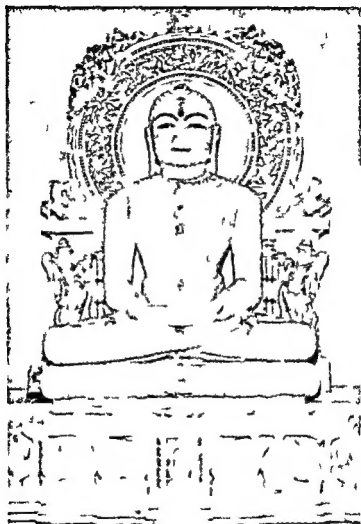
ફોન નં ૪૭૩૧૩

③

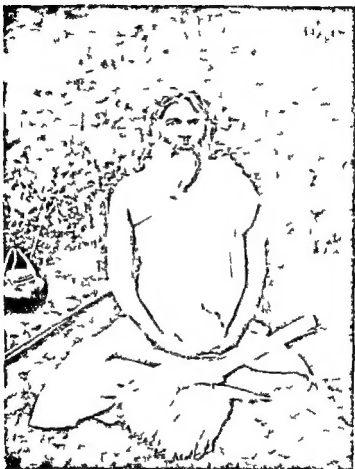
મુદ્રક

કેનીમંક પ્રિન્ટર્સ

૧૪૫૮, મામુનાયકની પોળ, સાચોરાની ખડકી, અમદાવાદ.

श्री गातिनाथ लगनान
इपनगर - दिल्ली

પૂજ્ય યોગનિષ્ઠ આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ બુદ્ધિમાનન્મૂર્તિચરણ મહાગજ માહેશ

પ્રજ્ઞાનમુનિ ન્યાયાધ્યક્ષ
શ્રીમદ્દેવરામનાથ ત્રીશી ૭૭ મહા ૧૯૮ માસ

આગમ પ્રભાકર પ પ મુનિપ્રવર
શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ માહેષ

સ મ પ્ત ણુ

પગમોપકારી કલિકાલના પરમ માધક
ચારિત્રમૂર્તિ આચાર્ય દેવશ્રી
કૈલાસસાગરમૂર્તીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબના
કરકમલમા
માદગ મમપ્ત ણુ

પ્રકાશક વિજયપ્રનાથ
જય તિલાવ પાટનાના

પરમ પૂજ્યપાદ પ્રાત સ્મરણીય આચાર્યદેવશ્રી
 કૈલાસમાગર સૂરીશ્વરજી મ. સા ના શિષ્યાત્ન
 પ. પૂ. શ્રદ્ધેય આચાર્યદેવશ્રી કલ્યાણસાગર-
 સૂરીશ્વરજી મ. મા ના શિષ્યપ્રવર
 પ્રવચનકુશળ આચાર્યશ્રી પદ્મસાગર-
 સૂરીશ્વરજી મહાગજ સાહેબ

નિવેદન

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી પદ્મસાગરજી મહારાજ સાહેબના વ્યાખ્યાનોમા જિહ્વા ચિતન, સ્પષ્ટ-નિર્મળ દષ્ટિ અને ઉન્નત ભાવનાના ઘોતક હોય છે સમભાવના ઉપાસક બનીને ગુણગ્રાહક અને સત્યરોધક દષ્ટિ એમા પ્રગટ થની હોન છે આને કારણે એમની વાણી ઠાઈ પ્રદેશ કે જાતિવિશેષતાને બદલે સમાજના તમામ સ્તરોને સ્પર્શે છે ધર્મતત્ત્વના ત્રિશાસ્ત્રો આમાથી અપૂર્વ પ્રેરણા પામે છે અને એને પરિણામે એમના વિચારોને આલેખતા આ પુસ્તકનું નામ “પ્રેરણા” રાખ્યું છે

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી પદ્મસાગરજી મહારાજના પ્રવચનો રાષ્ટ્રભાના હિ હિમા હોય છે તેમ જતા ગુજરાતીભાષી વિરાટ લોકસમુદાય એવું રસપૂર્વક શ્રવણ કરતો જોવા મળે છે અહીં એ પ્રવચનમાથી ક્રેટનોડ ભાગ રૂપાતર કરીને આપવામા આ યો છે અને એને કારણે એમની બાબાનું સાહજિક માધુર્ય કયાક બરાબર જળવાયુ નથી એમના આ અગ્રાઉના પુસ્તકોને ધમ પ્રેમી લોકસમુદાયે અતરના ઉમંગકાથી વધારી લીધા છે એવી જ રીતે આ પુસ્તકમાથી પણ એટનો જ લાભ તત્ત્વત્રિશાસ્ત્રોને સાપડો એવી અમને થદા છે તેઓશ્રીના પ્રવચનોના આધારે તૈનાર કરેન ત્રીજું પુસ્તક ‘પ્રેરણા’ નામથી પ્રકાશિત કરતા અમને આનંદ થાય છે

આ પુસ્તકનું સુદર જાપકામ બહુ ટૂંક સમયમા કરી આપ્યું છે તે બદલ અમે ‘કેનીમે પ્રિન્ટર્સ’ના સંચાલકોનો આભાર માનીએ છીએ તેમજ ટાઈપ ડીઝાઈન બ્લોક વગેરે ટૂંકા સમયમા કરી આપવા બદલ આ તકે અમે માફિક સ્ટુડિયોના સંચાલકો તથા સાધના પ્રીન્ટર્સનો આભાર માનીએ છીએ

“પ્રેરણા”નું પહેલેથી છેલ્લે સુધી અવસ્થિત સંકલન કરવા માટે તેમજ પ્રૂફરીડીંગ કરવા માટે શ્રી લાલચંદ ખેતશીલાઈ શાહ (ખી. એ. (ઓનર્સ), ખી. ટી., એસ. ટી. સી.) નો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાનો અમને અવસર મળ્યો તેથી નાનું સરખું ધર્મકર્તવ્ય બજાવ્યાનો અમે સંતોષ અનુભવીએ છીએ. આશા છે કે આ પુસ્તક પણ “ચિંતનની કેડી” તથા “પાથેય”ની જેમ ઉપયોગી નીવડશે.

આ પ્રકાશનમાં કદાચ કાંઈ સખલના રહી ગઈ હોય, તથા વીતરાગ પરસાત્માની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કાંઈ પણ લખાયેલ હોય તો તે બદલ અમે ‘મિચ્છા મિ દુક્કડ’ અર્પી શ્રી સંઘની તથા સુર વાચકોની હાર્દિક ક્ષમા યાચીએ છીએ.

પ્રકાશલાઈ વિન્નપુરવાલા
જ્યંતીલાઈ પાટણવાલા.

પ્રેરણાભિં

પરમ પૂજ્ય પ્રાત સ્મરણીય યોગાત્મા, ધર્મચિતક, અગ્નેઃ
વ્યાખ્યાન વાયરુપતિ ગુરુદેવ આચાર્ય દેવેશ શ્રી પદ્મસાગરજી મદારાજ
સાહેબનો નિકટતમ સ પક્ કોઈ ધન્ય પગે પુણ્યોદયે થયો અને
જીવન ધન્ય ધ ય બની કૃતાર્થતા અનુભવી રહ્યું મારી માફક અનેક
શ્રદ્ધેય આત્માને એમની જાડ વાણી સ્પર્શી ચકી છે, તેમના જીવનમા
ઉર્વગ્રામી પરિવર્તન લાવી ચકેન છે

પૂ ગુરુદેવની “ચિતનની કેડી” એ પ્રગતિ કરતા જીવનને
પ્રકાશનો પમરાટ ને ચિતની પ્રસ નતા પ્રાપ્ત થાય છે, ચિતનમાથી
જન્મે છે સમ્યક્ત્વ પ્રતિ શ્રદ્ધા, આસ્થા ને વિશ્વાસ અને તદનુસાર
આમગ વધતા સ્વજીવનને મોક્ષલક્ષી જનાવવાની જ ખના આત્માને
જાગે છે તે જ ખનાને તૃપ્ત કરવા સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન અને
સમ્યક્ ચારિત્રની આવશ્યકતા છે, તે તેઓશ્રીએ “પાથેય” સ્વરૂપે
આપ્યા

“પાથેય” નો રસાસ્વાદ લેવાનો ને શ્રદ્ધાજીને પીગસવાનો અમૂલ્ય
સામ તેઓશ્રીની કૃપાએ અને અર્પો અને તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનમાથી
ખાસ પસદ કરેલ ને ચૂટેલ વાનગીઓ “પાથેય” સ્વરૂપે પ્રકાશિત
થઈ અને પ. પૂજ્ય પ્રાત સ્મરણીય ગુરુદેવની આચાર્ય પદવીના શુભ
પ્રમ એ મહેસાણા મુકામે શ્રી સીમધર સ્વામીની અમીઠદિપ્તિ “પાથેય”
નો ઉદ્ઘાટન પ્રસંગ જધાના ઉ નાસ, ઉત્સાહ ને ઉમંગ વચ્ચે ઉજવાયો

આત્માને ઉર્વગ્રામી બનાવે તેવા નવમુકારી ‘પાથેય’નો આદલાદ
અનુભવતા અતરમા અનેક સમાવનાના અગ્રણી પ્રગટી રહ્યા ને તેને
અતિ સ્વચ્છ ને સુધક બનાવવા માટે જેની ખાસ આવશ્યકતા હતી
તેનુ પ્રગટીકરણ ‘પ્રેરણા’ સ્વરૂપે થયું

૫. પૂ. પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરુદેવનાં વ્યાખ્યાનો તો અનેક અનેકને રસમા તરબોળ કરે છે. તેમની શાસ્ત્રોક્ત અસ્ખલિત વાણી-તેમનાં સચોટ ને હૃદયસ્પર્શી ઉદાહરણો-નાના મોટા વિષયને સમય ને સંજોગો પ્રમાણે શ્રોતાઓ મૂકવાની મૌલિક સૂઝ-દરેક માટે અવિસ્મરણીય છે. વ્યાખ્યાન પણ મીઠી મધુરી હિંદી જાપાનમાં અપાય છે, ત્યારે અનેક આત્માઓ સમયનું લાન ભૂલી પરમાત્માના સંદેશને પૂ. ગુરુદેવના આગમપ્રધાન વાણીમાં સાંભળવાને અનન્ય અને અતુલમ લક્ષ્યો માને છે. તેવા રસઝરતાં વ્યાખ્યાનોમાથી યતિકંચિત્ પ્રાપ્ત કરી આ પુસ્તક “ગ્રેરણા”માં આપેલ છે. આ “ગ્રેરણા” અનેકના જીવનને સદાચારો જીવન જીવવા ને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા ગ્રેરણા આપશે. ૫. પૂ. ગુરુદેવ આચાર્યદેવેશના મૌલિક પ્રકાશનો “ચિંતનની ટુકડી” તથા “પાથેય” પુસ્તકોએ કેટલાય જીવનમાં સુખ-શાંતિ-સમતા પ્રગટાવ્યા છે, તે તેમના તરફથી આવતા પત્રો તથા સંદેશાથી જાણવા મળે છે.

૫. પૂ. ગુરુદેવ આચાર્યદેવેશ શ્રી પદ્મસાગરજી મહારાજ સાહેબનાં ધર્માભિમુખ કરતાં વ્યાખ્યાનો રૂપી સાગરમાંથી ગાગર કરતાં પણ એણું મેળવ્યું-તેને શાસ્ત્રોક્ત રીતે સંમાર્જન ૫. પૂ. પ્રાતઃસ્મરણીય, જ્યોતિષાચાર્ય, શાસ્ત્રરહસ્યવેદી, અસીમ ઉપકારી ગુરુદેવ આચાર્યદેવેશ શ્રી કલ્યાણસાગરજી મહારાજ સાહેબે કરી આપેલ, તે માટે તેઓશ્રીનો ઋણી છું.

આ બધા પર કૃપા-કરુણાછાયા ઝસરી રહી હોય તો તે ૫. પૂ. પ્રાતઃસ્મરણીય યોગીશ્વર શાંત દિવ્યાત્મા શ્રી સીમંધરસ્વામી તીર્થ-સ્થાપક આચાર્યદેવેશ શ્રી કૈલાસસાગરજી મહારાજ સાહેબની.

તો આ “ગ્રેરણા”નું સંપાદન કરવા માટે અસીમ કૃપા મારા પર ૫. પૂ. ગુરુદેવ આચાર્યદેવેશની વરસી રહી, તે માટે તેઓશ્રીનો

જાણી છું અને આવી કૃપા સદૈવ વરસતી રહે તેવી યાચના
કરું છું

આમા ને કાઈ કુટિ-ક્ષતિ રહેત હોય તે માટેની જવાબદારી
મારી સમજી તે માટે દેવ ગુરુધર્મની અતઃકરણપૂર્વક ક્ષમા
ચાહું છું

૧૬, યત્રુજ્ય સોસાયટી,
પાવડી-અમદાવાદ-૭
ધનત્રયોદશી-૨૦૭૭

વિનમ્ર
લાલચંદ દે શાહ

આત્મધ્યાનીના અતરની અમીરાત

ગહન જ્ઞાનનો પ્રકાશ હૃદયપટ પર છવાઈ ગયો હોય, સાર્વિક જીવનની પ્રભાએ સમગ્ર અસ્તિત્વને ઝંકૃત કરી દીધું હોય, સાધક-જીવનની તિતિક્ષા રોજિંદો જીવનક્રમ બની ચૂકી હોય, ત્યારે અંતર-માંથી જે વાણી પ્રગટે છે એમાં વિચારોનું સરળ સૌંદર્ય, ભાવનાની સાહજિક દીપ્તિ અને અભિવ્યક્તિની નિર્વ્યાજ મધુરતા આપોઆપ નીતરતી હોય છે. આનું કારણ એ કે એ વાણીની પાછળ ચિંતનની ગહરાઈ, અનુભૂતિની સચ્ચાઈ અને સાધનાની મધમધતી સુવાસ હોય છે. આવી અનુપમ વાણી હજારો તૃષાતુર આત્માઓને અમૃતપાનનો આનંદ આપતી હોય છે.

પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજશ્રી પદ્મસાગરજી મહારાજની વાણી એ સત્યશોધક, આત્મગવેષણા કરનાર આત્મજ્ઞાનીની આત્મખોજના બયાન સમી છે. એમાં જ્ઞાનની ગહનતા, ધર્મ-ભક્તિની સૃદ્ધતા અને આધ્યાત્મની ગૂઢતા પરત્વેનો સંકેત સાંપડે છે. આ વાણી તેઓના મધુર વ્યક્તિત્વના પ્રતિબિંબરૂપ છે. એમનાં દૃષ્ટાંતો બહુજન સમાજને આસાનીથી સમજાય તેવાં અને મૂળ વાતને મનમાં બરાબર ઠસાવી દે તેવાં હોય છે. ધર્મ-સિદ્ધાંત કે તત્ત્વજ્ઞાનની અથરી વિચારણાને તેઓએ પચાવી છે અને એને પરિણામે જ એમની વાણીમાં ઘૂંટાઈ-ઘૂંટાઈને સાહજિક રીતે નગદ સત્યનો કિંમતી ઉપદેશ સાંપડે છે.

“પ્રેરણા” નામના આ પુસ્તકમાં પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજશ્રી પદ્મસાગરજી મહારાજની ચિંતક પ્રતિભા વાચકના મનની ગરીબીને હટાવી દે તેવાં અમૃતલય્યાં પ્રેરણાવારિ પાય છે. જીવનની પ્રયોગ-શાળામાં ધર્મના પ્રકુલ્લનની પ્રેરણા આપે છે આજે સામાન્ય રીતે ઉપદેશશૈલીમાં સમાજને આકરો ઠપકો કે ઉપાલંભ આપવાની

વૃત્તિ જોવા મળે છે જ્યારે અહીં એવા કોઈ ખડન-મડનમાં પડ્યા વિના, જે કંઈ કહેવું છે તે સીધું છતાં સ્પષ્ટતાથી કહેવાયું છે આનું આલેખન આને તો આપણા સનાતનમાં કયાંક જ જોવા મળે છે

આ પુસ્તકમાં ચિંતનના વેરાયેલા મોતી સાધકની મસ્તી, શોધકની પ્રયોગશીલતા અને આત્મજ્ઞાનીની અનુભવપ્રમારી દર્શાવે છે આથી જ એમના ચિંતનનું સળંગ સૂત્ર આલેખન કરતું પુસ્તક મેળવવાની અપેક્ષા જાગે છે જે અનુપમ વસ્તુ માનવીની ભીતરમાં છે, અને એની રોધ માટે એ બિચારે કસ્તૂરી મૃગની જેમ આસપાસ, આમતેમ ભટક્યા કરે છે, તેવા આ લૌકિકવાદથી પીડાતા યુગમાં આ પુસ્તક પ્રત્યેક આત્મજ્ઞાનીને માટે માન પ્રેરપ્રાદૃષ જ નથી, બલકે પથપ્રદર્શક છે

અદ્રનગર સોસાયટી,

ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

અમદાવાદ-૩૮૦,૦૦૭

ધનનયોદશી, વિ સ ૨૦૮૩

અનુક્રમણિકા

૧.	દિવાળી કલ્પ	૧- ૫
૨.	જ્ઞાન પંચમી	૬- ૮
૩.	જ્ઞાન હીપક	૯- ૧૧
૪.	જ્ઞાન દષ્ટિ	૧૨- ૧૪
૫.	મંગળ દષ્ટિ	૧૫- ૧૭
૬.	જ્ઞાને મોક્ષ:	૧૮- ૨૦
૭.	જ્ઞાન ત્યાં સાન	૨૧- ૨૩
૮.	કાર્તિકી પૂર્ણિમા	૨૪- ૨૬
૯.	ચતુરંગ અધ્યયન	૨૭- ૨૯
૧૦.	તિમિર તેજ	૩૦- ૩૨
૧૧.	મનની મહાનતા	૩૩- ૩૫
૧૨.	ચાર સુખશય્યા	૩૬- ૩૯
૧૩.	ચાર પુરુષાર્થ	૪૦- ૪૩
૧૪.	કામ અને અર્થ	૪૪- ૫૦
૧૫.	સ્વાસ્થ્યનો મર્મ	૫૧- ૫૩
૧૬.	સ્વાસ્થ્યનું સુખ	૫૪- ૫૭
૧૭.	વચનશુદ્ધિ	૫૮- ૬૦
૧૮.	નવપદ	૬૧- ૬૩
૧૯.	સામાયિકની શ્રેષ્ઠતા	૬૪- ૬૬
૨૦.	શ્રીપાલયરિત્ર	૬૭- ૬૯
૨૧.	જીવનની ભ્રમણા	૭૦- ૭૩
૨૨.	જીવન-એક સ્વપ્ન	૭૪- ૭૭
૨૩.	જીવનમાં કરુણા	૭૮- ૮૦

૨૪	જીવન-સવાદ	૮૧- ૮૩
૨૫	જીવન-શુદ્ધિ	૮૪- ૮૬
૨૬	જીવન-ધ્યેય	૮૭- ૮૯
૨૭	ધ્યેય-પ્રાપ્તિ	૯૦- ૯૨
૨૮	સાચુ-સુખ	૯૩-૧૦૩
૨૯	પૂજની પવિત્રતા	૧૦૪-૧૦૬
૩૦	સૌ સાધન મધન	૧૦૭-૧૧૨
૩૧	માનવ માન, દયા પાત્ર	૧૧૩-૧૧૬
૩૨	અભિરુચિ	૧૧૭-૧૧૯
૩૩	સમ્યક્દાનદ	૧૨ -૧૨૨
૩૪	ત્રદ્વા ને મધ્યમ	૧૨૩-૧૨૫
૩૫	સૌ દર્શ પામતા પહેલા	૧૨૬-૧૨૮
૩૬.	સત્ત્વો ૨૩	૧૨૯-૧૩૧
૩૭	અ ન તેવો ઓડકાર	૧૩૨-૧૩૪
૩૮	કાપાની માયા	૧૩૫-૧૩૭
૪૯	ભય	૧૩૭-૧૪૧
૪૦	પ્રાપ્તિ	૧૪૨-૧૪૪
૪૧	આત્મ વિકાસ	૧૪૫-૧૪૭
૪૨	આત્મવિકાસ	૧૪૮-૧૫૧
૪૩	જીવનવિકાસમા	૧૫૨-૧૫૪
	અવરોધક તત્ત્વો	
૪૪	શિશુ ?	૧૫૫-૧૫૯
૪૫	સ સ્કાર	૧૬૦-૧૬૨
૪૬	શ્રવણ	૧૬૩-૧૬૪
૪૭	પ્રકાશ પદ્યે	૧૬૫-૧૬૮
૪૮	પ્રગતિ	૧૬૯-૧૭૧

૪૯.	સયસ્યા અને સમાધાન	૧૭૨-૧૭૮
૫૦.	સહનશીલતા	૧૭૯-૧૮૧
૫૧.	સાંકષ્પ્ય મૂર્તિ	૧૮૨-૧૮૫
૫૨.	સમાધિ	૧૮૬-૧૮૯
૫૩.	તૃપ્તિયાત્ર	૧૯૦-૧૯૨

✱ | દિવાળી કલ્પ

ભગવાને તમ સ્થાયિની અતિમ દેશના ૨૫૦૩ વર્ષ પૂર્વે આજના દિવસ થઈ હતી થોડા સમય પછી પોતે મોક્ષ પધાનવાના છે, એમ જાણી પ્રભુએ ઉપદેશનો પ્રાથમ વહેવડાવ્યો. ૧૬ પ્રકર સુધી પ્રભુએ અખંડ દેશના રીધી તે સમયે તેમણે ઉત્તરગધ્યયનના ૩૬ અધ્યયનો પ્રજ્ઞા

સમાર ગમે તેટલો સુદર હોય પણ અતે તે દુખદાયી જ હોય છે

મોક્ષ ગમે તેટલો દુખથી મળતો હોય, તો પણ અતમા સુખ જ છે મોક્ષ પુરુષાર્થ તે મુખ્ય પુરુષાર્થ છે ધર્મ, અર્થ, કામ ને મોક્ષ એ ચારમા પ્રાધાન્યતા મોક્ષની છે ધર્મ એ અર્થ અને કામનો ત્યાગ કરાવે છે

સમાર માટે અર્થ અને કામ છે અને આત્માની મુક્તિ માટે ધર્મ અને મોક્ષ છે સમારમા માનવનું ધ્યેય મોક્ષ છે જે ધર્મ મોક્ષ અપાવે છે, તે સાચો ધર્મ છે ધન અને કામ તો સમારમા ભટકાવનારા છે

પ્રભુવી પુન્યપાળ નાનને આવેલ આઠ સ્વપ્નોનો અથ શ્રી મહાવીર પરમાત્મા સમનવે છે આ સ્વપ્નો ભવિષ્યની આગાહી કરે છે ,

૧ હું સ્વપ્ન : વિશાળ કાય હાથી છે. મોટી હસ્તિ-
શાળામાં રાખવામાં આવેલ છે. ત્યાં તોફાન કરીને તે ખૂબ
જૂની હસ્તિશાળામાં ચાલ્યો જાય છે.

પ્રભુ જવાબ આપે છે : શ્રાવકો હાથી જેવા હશે.
સંસારિયોને ત્યાગના માર્ગે લઈ જવામાં આવશે, પણ
ત્યાગ તેમના જીવનમાં નહીં ઉતરે, ક્ષણિક સુખદાયી સસા-
રમાં ભટક્યા કરશે. શ્રાવકોને આપઘાત કરવાનો વિચાર
આવશે, પણ ત્યાગનો નહિ; કદાચ ત્યાગનો વિચાર આવશે,
તો તે ત્યાગ લાંબો ટકશે નહીં.

૨ જું સ્વપ્ન : એક નાનો વાંદરો મોટા વાંદરા સાથે
તોફાન કરે છે.

પ્રભુ જવાબ આપે છે : મારા પછીના આચાર્યોમાં
સંપ રહેશે નહીં.

૩ જું સ્વપ્ન : કલ્પવૃક્ષની આસપાસ વાડ છે. તેનાં
ફળો વાડમાં પડી જાય છે, તેથી લોકો લઈ શકતા નથી.

પ્રભુ : શ્રાવક દાન કરશે, પણ તેમનું દાન સુપાત્ર
નહી બને. ફળ કાંટાની વાડમાં પડે છે, તે પ્રમાણે કુપાત્રના
હાથમાં દાન ચાલ્યું જશે.

અત્યારે સાધર્મિકોની ઉપેક્ષા ઘણી થઈ રહી છે.

૪ જું સ્વપ્ન : સુંદર સરોવરને કાંઠે બેઠેલ કાગડો
આંજુમાં વહેતી ગટરનું પાણી પીએ છે 'ને પનિહારીઓનું
અખોટ પાણી બોટી નાખે છે.

પ્રેરણા

પ્રભુ ઘરમા સુદર ખાનપાન હશે, તે નહીં ગમે,
બહારનો ક્યારો ખાવો પીવો ગમશે. સાધુ ને શ્રાવકો વડે
સ્વભાવના થશે કોઈની શિખામણ સાલજવી નહીં ગમે
જ્ઞાતિઓ, બધાંણો ધીમે ધીમે તૂટી જશે

૫ મુ સ્વપ્ન વિરાટ જગલ છે તેમા વિશાળ સિંહ
મૃત્યુ પામેલ છે શિયાળિયાઓ ભાગી જાય છે કીડાઓ
તેના શરીરને ફેલી ખાય છે

પ્રભુ તીર્થ કરો, કેવળજ્ઞાનિઓ ગણધરો અને ચૌદ-
પૂર્વધરો જેવા મહાતારુ વિરાટ આત્માઓ ચાલ્યા જવાના,
જૈનશાસન રૂપી મરેલો સિંહ રહેવાનો શાસનતુ ન્વરૂપ
સિંહ જેવું હોવાથી મિથ્યાત્વ રૂપી શિયાળિયાઓ તેની
પામેથી દૂર ભાગવાના પરંતુ શાસનને આતરિક મનભેદ
ફેલી ખાશે

૬ મુ સ્વપ્ન સુદર મરોવરમા કમળ ખીંચ્યા છે
પણ તેમા મુગધ નથી પણ ઉકરડામા ખીંચેલ જમળોમા
મુગધ છે

પ્રભુ મારા કુળમા જન્મેલ છોકરાઓ ધર્મ વગરના
હશે અને અનાર્થ દેશમા ને અનાર્થ જાતિમા જન્મેલ
બાળકોમા ધર્મ હશે.

ભારતમા માયાહારનો પ્રચાર વધવા માડ્યો છે
યુરોપમા વેન્ટેબલ મોસાયટીઓ સ્વપાવા માડી છે

આજે હરિજનો મોટા ઓફિસરો, પ્રધાનો થવા
લાગ્યા છે

૧૭મું સ્વપ્ન : એક માણસ સરસ ભૂમિમાં ખરાબ ખીજ વાવે છે.

પ્રભુ : દુનિયામાં નકામું ખીજ હશે, તે સારા ક્ષેત્રમાં વવાશે. સારા ક્ષેત્રમાં તો સારું ખીજ વવાય તો જ ખીલી ઉઠે છે. જ્યાં જરૂર હશે ત્યાં ધન નહીં ખર્ચાય, જ્યાં જરૂર નહીં હોય તેવા મોજશોખમાં, કપડામાં, એશઆરામમાં પૈસા વપરાઈ જવાના. દયા, પુણ્ય વગેરે સાતક્ષેત્રમાં પૈસા ઓછા વપરાશે.

૮ મું સ્વપ્ન : કમળ પાંખડીઓમાં શ્વેત કળશ મલિન પાણીથી ભરેલો હોય છે અને પાંદડાંઓથી લપટાયેલો છે.

પ્રભુ : જેનું જીવન સુંદર ભાવનાઓથી ભરેલું હશે; ત્યાં લોકોને શંકા આવશે. સજ્જન આત્માઓ ઓછા હશે. શાંત સાધુઓને નકામા સાધુઓ હિરાન કરવાના. સોનું અને પિત્તળ ગળડો કરવાના.

આજે સજ્જન માણસોને દુર્જન ખૂબ હિરાન કરે છે. સમાજની સંપત્તિ ને શક્તિ અયોગ્ય માર્ગે વેડફાઈ રહેલ છે.

ત્યાર પછી પુન્યપાળ રાજાએ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી.

પ્રભુએ ગૌતમના અસ્થિદય ખાતર રાગ દૂર કરવા ખાતર ગૌતમને પોતાના અંત સમયે દેવશર્માને પ્રતિજ્ઞાધ કરવા મોકલ્યા. ગૌતમ એટલે આજ્ઞાક્રિત મૂર્તિ. તે ગયાને

પ્રેરણા

દીપક ખૂંટાઈ ગયો મત્ય જ્યોતિ જતા જ્યોતિના આભાસ
રૂપે લોકોએ દીપકો પ્રગટાવ્યા, ને તે થઈ દીપાવલિ પ્રભુ
જેવાનમૂય જતા, તેમજ્ઞેજ્ઞાનકડા ડોડિયાને પ્રકાશ આપ્યો

આ પરમા આસુ છે, આનંદ પણ છે પ્રભુ નિવાણુ
પામ્યા, એવું, ગૌતમે જ્યાં સાક્ષ્યું, ત્યાં હતાશ થઈ
બેઠી ગયા પોકેપોક મૂકી ગૌતમ આળકની, માફક, રડવા
લાગ્યા ગૌતમને વીગ્રપ્રભુનું પગલું જ્ઞાનવતું ઢેખાયું,
ને તે જ્ઞાનનો પ્રકાશ અતરમા પથરાતા પ્રભાતે ગૌતમને
ઝેવળજ્ઞાન વધુ

✱ | જ્ઞાન પંચમી

શાસ્ત્રકાર મહર્ષિ સમજાવે છે કે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની તિથિ કોઈ નક્કી નથી, પણ એક ગુણને લઈને જ્ઞાનપંચમી નક્કી થઈ છે.

જ્ઞાનપંચમી પાછળ દીર્ઘદષ્ટિનો મહાસાગર પડ્યો છે. એને શાસ્ત્રદષ્ટિથી જોવું પડશે.

આ જીવ આઠ કર્મની જાળથી સંસારમાં ભટકી રહ્યો છે. આત્મા પર કર્મનાં પડ લાગેલાં છે. તેથી આત્માનું હીર અર્થાત્ શુદ્ધ સ્વરૂપ દેખાતું નથી. આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાનથી જણાય છે.

આત્માનો ગુણ જ્ઞાન છે. જેમ જેમ જ્ઞાન આવતું જાય, તેમ તેમ આત્મા શુદ્ધ થનતો જાય છે. સ્વ અને પરને પ્રકાશિત કરનાર જ્ઞાન છે.

શ્રુતજ્ઞાન ખોલતું છે, ત્યારે કેવળજ્ઞાન મૂંઝું છે. કેવળજ્ઞાનને ખતાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે. સિદ્ધને ઓળખાવનાર અરિહંત છે. અરિહંતો પણ સિદ્ધને જ નમસ્કાર કરે છે. સંસારને પાર કરનાર જ્ઞાન છે. શ્રુતજ્ઞાન આત્માને ઓળખાવે છે. જીવો અજ્ઞાનથી કર્મબંધન કરે છે.

ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના ભવમાં ઊંઘતી વખતે સંગીત બંધ

પ્રેરણા

કરાવવાનું સેવક બૂલી ગયો, તો વાસુદેવે તેના કાનમાં સ્ત્રીનું રેડાબુંદ આ હતી અજ્ઞાન અવસ્થા જેમ જ્ઞાન આવતું જાય, તેમ વિષયકથાય પાતળા થતા ગયા ત્યારે પ્રભુના કાનમાં ખીલા ઠોકાય છે, ત્યારે પ્રભુ વિચારે છે “અજ્ઞાન અવસ્થામાં કરેલું કર્મ જ્ઞાનથી લોગવવાનું છે”

અધારમાં વાળેલી ગાંઠ પ્રકાશમાં છોડવાની છે રોગ, શોક, દુઃખ બધું કર્મથી આવે છે જ્ઞાનથી બંધાનો વિચાર કરવાનો છે,

ધી ગમે તેટલું જીલ ખાય, પણ તે ચીકણી બનતી નથી, તેવી રીતે જગતમાં રહેવા છતાં ચીકણાથી ચીકણા થઈને જીવવાનું નથી, પણ અલિપ્ત રહેવાનું છે આ બધું જ્ઞાનથી સમજાય છે આ સમજણ માટે જ્ઞાન પચમી છે

ચાર ચાર માત્ર વગ્માદ વસ્ત્રો, વાતાવરણ લેજથી છવાઈ ગયું ત્યાર પુસ્તકોને ખૂબ જ લેજ લાગેલ હોય ચરક પછીનું આઠમું ગુદ્દ હોય કે, તડકો ચોકખો હોવાથી ચાપડીઓનો લેજ ચાલ્યો જાય પુસ્તકોના લડાગે દર વર્ષે ચોકખા થવા નોડે

પુસ્તકોનું (શ્રુતજ્ઞાનનું) રક્ષણ પ્રાણથી પણ કરવું નોડે

જ્ઞાનની પૂજા ત્રણ પ્રકારે કરવાની છે ૧ જ્ઞાનના સાધનને (પુસ્તકો-ગ્રંથો)ને પૂજવાના-અથવા રાખવાના ૨ જ્ઞાનના સાધકને પૂજવાનો ૩ જે આધ્ય છે, તે ઉપકરણોની પૂજા કરવાની

ચંડકૌશિકને જ્ઞાન આવતા આઠમા દેવકોટે-પહોંચ્યો

નથી. લાણવા બેસો, ત્યારે મનને સ્થિર કરીને લાણશો તો જ્ઞાન-
યાદ રહી જાય છે. દૂધ પણ સ્થિર રહે તો દહીં બની શકે
છે. ન્યાં સ્થિરતા છે, ત્યાં જમાવટ છે. માટે લક્ષ્મીની આવ-
રકથતા પ્રથમ છે.

ધર્મને જીવનનું લક્ષ બનાવો, તેનું જ્ઞાન મેળવો,
તદનુસાર ક્રિયા કરો તો જીવન ધર્મમય બની કલ્યાણકારી
બનશે. રસપૂર્વકની ક્રિયાથી ધર્મમાં રુચિ જાગ્રત થાય છે.
ઢોડાઢોડ કરી જે તે ક્રિયા કરવાથી ધર્મમાંથી રસ ઓછો
થઈ જાય છે. Rolling stone gathers no moss.

જીવનમાં ધર્મ સમજીને વિચારીને કરવાનો છે. લક્ષ-
સહિત કરેલ ધર્મ ક્રિયાના મિશ્રણથી રસમય-તેમજ દુગ્ધાથી
બને છે.

પ્રતિક્રમણનું મર્મ સમજ્યા પછી પ્રતિક્રમણની ક્રિયામાં-
અનેરો આનંદ આવે છે. તે ક્રિયા કરવા પૂરતી ન રહેતાં
કરવા માટેની (must) બની જાય છે.

જંબૂકુમાર પરણવાના સમયે લગવાનું શ્રી સુધર્મા-
સ્વામિજી પાસે ઉપદેશ સાંભળવા જાય છે. ઉપદેશ હૃદયમાં
લાગી જાય છે. જંબૂકુમારના લગ્ન થઈ ગયા પણ ઉપદેશથી
પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાન તેમના અંતરમાં દીપક પ્રગટાવ્યો. તેમણે
પરણિત કન્યાઓને સંસારની અસારતા બતાવી. તેમણે પ્રભુ-
-વીતરાગ, પરમાત્મા સાથે લગ્ન કરવાનું સમજાવ્યું-

ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ મ્હારોરે,

ઓર ન ચાહું રે કંત;

પ્રેરણા

રીઝયો સાહિબ સગ ન પરિહરે રે,

ભાગે સાદિ અનત.

પ્રભુ સાથેના લગ્ન અખડિત છે, જ્યાં નથી વિયોગ
કે વિરહ સસારના લગ્ન ખાડના રમકડા સમાન છે

જ ખૂંકુમારે કરેલ જ્ઞાનની વાતોએ ચોરી ઠરવા આવ
નાર પ્રભવયોગમાં પરિવર્તન આણ્યું—તેણે ચોરી છોડી, વૈરાગ્ય
માર્ગ સ્વીકાર્યો અને જ ખૂંસ્વામિની સાથે ૫૦૦ ચોરો સહિત
દીક્ષા સ્વીકારી તે પછી પ્રભવશ્વામી આચાર્ય બન્યા જ્ઞાનનું
લક્ષ અમળ્ય તો ક્રિયા મધુરપ અર્પે છે ‘જ્ઞાની શ્વાસો
શ્વાસમાં કરે કર્મનો ઢેહ, પૂર્વ કોડી વરસો લગી અજ્ઞાની
કરે તેહ’

જ્ઞાનને લક્ષમાં લઈ ક્રિયા કરવાથી એક શ્વાસોશ્વાસમાં
ઠમેનો મેરુપર્વત ખડો કરે છે આમ જ્ઞાન પ્રકાશ છે તે
પ્રકાશ અનેક ક્રિયામાં જોડે છે ને જ્ઞાન તથા ક્રિયાના મહ-
યોગથી મોક્ષપ્રાપ્તિ થાય છે

“જ્ઞાનસાર” માં ઉપાધ્યાયજી ‘મહારાજ’ સમજાવે છે, કે સાચા શુદ્ધ સુખ માટે દષ્ટિને જ્ઞાનપૂર્ણ બનાવવાની છે, જીવનભર અમરતાને શોધવાની છે, વ્યક્તિની નહિ, સદ્-ગુણની ઉપાસના કરવાની છે.

બાળક ભણવા જાય છે અને ધીમે ધીમે ઉચ્ચ કક્ષા (ડીગ્રી) પ્રાપ્ત કરે છે. ત્યારે લોકો મોટા થયેલ બાળકની પ્રશંસા નથી કરતા, પણ તેણે પ્રાપ્ત કરેલ સદ્ગુણોનું મૂલ્યાંકન આંકે છે.

મૂર્ખમાં, દુષ્ટમાં કે અજ્ઞાનિમાં પણ દિવ્યતા તો પડેલી જ છે, પણ એ દિવ્યતા જ્ઞાની જોઈ શકે છે. અને આ પ્રમાણે આપણી દષ્ટિને મંગળમય બનાવવાની છે. સામાન્ય જોવાની દષ્ટિને શુભ વળાંક આપવાનો છે. ભૂલને ભૂલરૂપે જોવાની છે, વિચારવાની છે અને તે ભૂલમાંથી છૂટવાનો વિચાર કરવાનો છે. આત્મા સંસાર રૂપી દાવાનળ વચ્ચે ઘેરાયેલો છે, પણ તે દિવ્ય છે, અમૃતમય છે. તે દાવાનળ ઉપર જ્ઞાનરૂપી પીયૂષ છાંટવાથી આત્મા શીતળ અને શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રગટ થશે, તેના પર ચઢેલ મોહરૂપી ધૂળને ઉડાડવાની છે, તેનું જ્ઞાન અમરત્વ બક્ષે છે.

પ્રેરણા

‘ જેની દૃષ્ટિ, તેવી મૃષ્ટિ ’ કુર્યોધનને રાજસલામા
અધા જ ખરાબ લાગ્યા, અને ધર્મરાજને સ્તે મલામા બધા
જ સારા લાગ્યા ગાધીજીને ગોળીનો કે મરવાનો ભય ન
હોતો, ઢારણુ કે તેઓ પોતાની સમાન બધાને અવેરી સમ
જતા. ઘણું મમનગ્યા છતા મહાવીર પ્રભુ દૃષ્ટિવિષ ‘ ચંદ
કૌશિક મામે યાયા ઢારણુ કે તેમની દૃષ્ટિમા જ્ઞાનરૂપી અમૃત
હતુ, તેમણે વિષને અમૃત બનાવ્યુ

બાળકને-તોફાની બાળકને સમજાવવા માટે હકાગતમ
તરી, પ્રેમથી પાત ઢરવાની છે ફરેદ માણસના શુભુ જોવાના
કે, ને જીવનની લલેક્ષણુ મગજમય બતાવવાની છે જગત
તો સારામા માડ છે પણ શુભ જ્ઞાન દૃષ્ટિના અભાવે આપણને
જગત ખગબ લાગે છે

સાગી પ્રકૃતિવાળા માણસને ક્રોધ આવે છે, ત્યાર તેનો
ચહેરો બદલાઈ જાય છે તેથી જ પ્રભુના જ્ઞાનમય શબ્દો
જે ચંદ કૌશિયાને કહ્યા, તે યા ઢરવાના છે ‘ ધૂજ,
ધૂજ ’ હે આત્મન્ ’ તુ સમજ મમજ ’ આ માટે મોટામા
મોટા અપમાનને નાનામા નાનુ બનાવી દેવાનું છે, ઝેરના
ધુટકા ગગી જવાના છે જ્યડાનો તણખો જેટલો વધાર્યો,
તેટલો લડકો મોટો થઈ જશે “ ઝેરનો પ્યાલો, મીરા અમૃત
નહી પી ગયા ” તેમ કોઈ ઝેરનો પ્યાલો આપે તો
આપણે મીરાની માફક અમૃત મમજીને પી જવાનુ છે
લોકાની ખરાબીમા પણ સાડ જોવાનુ છે ગટાઓની વચ્ચે
શુલાબને નીખવાનુ છે, તેવી મગજમય જ્ઞાનદૃષ્ટિ ઉત્તમ છે.

‘હે આત્મન્ ! તારે જે બનવું હોય તે તું બની શકે છે, જીવનને સુંદર બનાવવું છે, તો તેને જ્ઞાનમય બનાવો. અરે ! મોટી ઉંમરે પણ સ્વાધ્યાય, અભ્યાસ થઈ શકે છે, આ માટે સંકલ્પ કરવાનો છે. સંકલ્પથી આગળ વધી શકાય છે, રસ્તામાં આવતા વિકલ્પો દૂર થાય છે, સુસીબત-મૂંઝવણ ટળી જાય છે. આ માટે મોહનું આવરણ દૂર કરવાનું છે. તેથી અજ્ઞાનતાનું પડ નાશ પામશે.

જીવનમાં પહેલી જરૂર જ્ઞાન દૃષ્ટિની છે. દર્શન, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ કે ધર્મની કોઈપણ ક્રિયા પાછળ દૃષ્ટિની જરૂર છે. જ્યાં દૃષ્ટિ છે, ત્યાં ધર્મ છે, ત્યાં જ્ઞાન છે, ત્યાં સમ્યક્ત્વ છે, માટે જ્ઞાન તથા ક્રિયા બંને સાથે હોય તો મોક્ષ માર્ગ સરળ ને સહજ બને છે. સમજણ વિનાની ક્રિયા માણસને અભિમાની બનાવે છે. જ્ઞાન વગર ક્રિયા શુષ્ક નીરસ બને છે.

આપણે આંખને દૃષ્ટિ માની છે, જ્ઞાનીઓએ જ્ઞાનને આંખ માની છે. દિવ્ય ચક્ષુ અને અંતર ચક્ષુ ઉઘડી જાય તો ખેડો પાર થઈ જાય. તેથી સાચું સુખ મેળવવા જ્ઞાન દૃષ્ટિની આવશ્યકતા છે.

✱ | મંગળદષ્ટિ

‘ઉત્તરાધ્યયન મૂત્ર’ મા શ્રી વીર પ્રભુ આપણને બે દષ્ટિ અંગે સમજાવે છે એક મંગળમય દષ્ટિ અને બીજી અમંગળમય દષ્ટિ

મંગળમય દષ્ટિ હુ ખમા પણ સુખને જુએ છે અને અમંગળમય દષ્ટિ સુખમા પણ હુ ખને જુએ છે, ઘરણ કે તે દષ્ટિ ઝમજાના રોગ જેવી ક્ષયિત અપવિત્ર બની ગયેલી હોય છે મનને શાત બનાવવા દષ્ટિ પવિત્ર બનાવવાની છે

હુ ખીના આસુ લૂછવાના છે અને પરોપકારથી સુખને ઊભુ કરવાનું છે બે પૈસાની અગરબત્તી બગીને પણ સુવાસ ફેલાવે છે, તો અમૂલ્ય માનવી તો કેવી અગ્રમ સુવાસ ફેલાવી શકે તેમ છે

આપણે આપણી બાતે કાણેમણ સુધાન્વાની છે હુ ખની વચ્ચે શાત રહેનાનું છે, હુ ખીને જેટલું આપણો, તેનો ખદલો દેન્ટે જરૂર મળે છે ધર્મ એ તો અર્પણ છે, આત્મા માટે બધું કરવાનું છે પતિભક્તિમા મગ્ન રહેનાર શ્રી અપણમા આનંદ માને છે ને માણે છે તે પોતાના કર્તવ્યને સાચો આનંદ ગણે છે પોતાનું કર્તવ્ય બજાવવું સરળ નથી તે માટે આપણે અહરથી તૈયાર થવાનું છે તે માટે પોતાના દોષોને પોતે જ શોધવાના છે

ખરડાયેલા હાથ ખીજી વસ્તુને સારી નથી કરી શકતા. જે લોકો પોતાને જુએ છે, તેનો વિકાસ જલદી થાય છે. થોડાનાં શાંત ને સ્વસ્થ થઈને આત્માની ખોજ કરવાની છે, અંતરને ધીમે ધીમે સ્વચ્છ બનાવવાનું છે.

પોતાની શોધ કરતાં આગા જગતની શોધ થઈ જાય છે. તે માટે અમૂલ્ય ચાવી છે મૌન. મૌન જેટલું વધારે, તેટલી આત્મશુદ્ધિ વધારે.

આવી મંગળમય દૃષ્ટિ જીવનમાં દિવ્ય શાંતિ લાવે છે. જેવાં કર્મ કર્યાં હોય, તેવાં ફળ મળે છે. પ્રયત્ન સારો ને સાચો કરવાનો છે, પરિણામની ફિકર નથી કરવાની, જીવનમાં બને તેટલું શાંત બનવાનું છે.

ખીજના દોષ જોવા નહી, તેથી તો આપણું મન ખગડી જાય છે. આપણા દોષ જોવાથી આપણું જીવન સુંદર બની જાય છે. અપાત્ર માણસને વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય તો તે ખીજના દોષ વધુ જુએ છે.

આ માટે પરલક્ષી બની સ્વલક્ષી બનવાનું છે. આથી સત્ય પ્રતિ ગતિ થાય છે. અને સત્યની નજીક જેમ જેમ જવાય, તેમ તેમ પ્રભુની નજીક જવાય છે. સત્ય ને સદાચાર આપણને મુક્તિ પાંથે લઈ જાય છે.

આ પ્રમાણે મંગળમય દૃષ્ટિથી શાંતિ સ્વદોષેદર્શન, સત્યવાદીપણું, સદાચાર પ્રાપ્ત થાય છે. આ માટે મુસીબત આવે તે પહેલાં તેની તૈયારી કરવાની છે. માણસ ઘડાઈને

તૈયાર થાય છે માટીના ઘડાને ટીપાવુ પડે છે, શેકાવુ પડે છે, પછી તે યોગ્ય બને છે

મગળમય દૃષ્ટિથી ઔજન્ય જન્મે છે ને માનવી સજ્જન બને છે મજ્જનમા અનેક મદ્દગુણો વિકસેલ હોય છે તેને ક્રોધ માથે આડવે હોય છે સજ્જન તો “ મિત્તી મે સ્વબ ભૂએમુ ” માનનાર છે મજ્જન પોતાના જ્ઞાનનો અહંકાર નથી ઠરતો ને જાપિ વિશ્વામઘાત ઠરતો નથી

અમગળમય દૃષ્ટિવાળા માન્યો ઝીઝગ મનનાળા, ણીળના અહિંસા આનંદ માનનારા અને અન્યને અડગણુ દુખ દેનારા હોય છે

એક રૂબતા ઉદરને હમે બચાવ્યો ઉદર ઠડીથી ધ્રુજતો હતો, ચાલી શકતો ન હતો તેથી હસ તેને પોતાની પાખો નીચે રાખી હૃદ આપવા લાગ્યો તો ઉદરે હમની પાખો ફોલી ખાધી, અને હમ ઉડી ન શક્યો આમ અમગળ દૃષ્ટિવાળા ઉપકાર પર અપકાર કરનારા ઉદર જેવા હોય છે તેની વૃત્તિ ને પ્રવૃત્તિ અધમ ને હલકી હોય છે માટે બધાની મગળમય દૃષ્ટિ થાય તેવી અભિલાષા

✱ | જ્ઞાને મોક્ષ:

જેઓ આશાને પોતાની દાસી બનાવે છે, તે જગતને જીતી શકે છે જેઓ આશાના દાસ બને છે, તેને જગત જીતી શકે છે.

આપણી પાસે જો જ્ઞાન અને અનુભવ ન હોય, તો આપણે ઇચ્છાના ગુલામ બની જઈએ છીએ, પણ જ્ઞાન મેળવીને ઇચ્છાને આપણી ગુલામડી બનાવવાની છે.

ઇચ્છાને દબાવવાની નથી, પણ જ્ઞાનથી ઇચ્છાને દાસ બનાવવાની છે. ઇચ્છાને સમજવાની છે અને તેને સમજાવવાની છે તેથી આત્મકલ્યાણનો માર્ગ સરળ બની શકે.

પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયથી તથા ક્રિયાથી ઇચ્છા આપણા પર શાસન ચલાવે છે. જો દૂધપાકમાં જરાક વિષ પડી જાય તો તે દૂધપાક વિષમય બની જાય છે અને તેવા દૂધપાકને આપણે સ્પર્શતા નથી. તે પ્રમાણે સંસારમાં વિષયો વિષ કરતા અતિ ભયંકર છે, અને જો તે વિષયો આપણને વિષ જેવા લાગી જાય, તો આપણને વિષયો પ્રતિ તિરસ્કાર છૂટે. વિષયોમા રૂબવાથી અનંતો કાળ રૂબી જાય છે, પરંતુ તે અંગેની જ્ઞાનદશા પ્રાપ્ત થાય તો સંસારમાં તરી જવાય છે.

જે જ્ઞાનથી ઇદ્રિયો આત્માને મોક્ષમા લઈ જાય છે, તે જ ઇદ્રિયો વિષયો દ્વારા આત્માને નરકમા લઈ જાય છે

માટે હવનમા વિષયોનો ત્યાગ કરવાનો છે એક સાગરમા હજારો નદીઓ વહનાઈ જાય તોપણ સાગર ઘરાવાનો નથી, તે પ્રમાણે ઇચ્છાઓ પણ અનંત છે ઇન્દ્રિયની પરિપૂર્ણતા તે ઇચ્છાની વૃદ્ધિ છે તેથી ઇચ્છાનો ત્યાગ કરવાનો છે એ ત્યાગ કરનાર તાત્કાલ જનશે

આ અંગેનું જ્ઞાન અતરમા થાય તો ઇચ્છાઓની તૃપ્તિ અત્યંત થાય એ, બહારથી તેની તૃપ્તિ કદાપિ થતી નથી ઠહેવાયુ છે કે “તુ તારામા રૂપીશ, તો જ તને તૃપ્તિ થશે તો જ તુ મમારને તરી શકીશ”

અનુભવ ઠહે છે કે એક ઇચ્છા તૃપ્ત ન થાય, ત્યા અનંત ઇચ્છાઓ આવીને ઊભી રહે છે ત્યા સુધી મમાર છે, ત્યા સુધી ઇચ્છાઓ એ ઇચ્છાઓનો અંત એ જ મોક્ષ ઇચ્છાનું બીજ બળી જાય ત્યારે જ મોક્ષ મળી શકે છે

ત્યાં ઇન્દ્રિયોનો ત્યાગ કરો દો, ત્યાં મોહરાજ વધારે મોહનીય નગો બનાવે છે મોહનું જોર વધી જાય છે, પછી ઇદ્રિયો આત્માને બાંધે છે માટે મામે આવેલ મોહની વસ્તુઓનો જ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગ કરવાનો છે

આપણે માનીએ છીએ કે શ્રાધ્ધવિર આપણો નોકર છે, પણ ખરી રીતે તો આપણે શ્રાધ્ધવિરના નોકર છીએ શ્રાધ્ધવિરના

વિશ્વાસે મોટરમાં જોડેલા આપણને તે ગમે ત્યાં અથડાવી ફેંકી શકે છે, તેવું જ ઇદ્રિયોના વિષયોનું છે. આપણે માનીએ કે ઇદ્રિયો આપણા કાળુમા છે, પણ જ્યાં આપણે તેના વિશ્વાસે રહ્યા કે તે આપણને ગમે ત્યાં ફગોળી દે છે ને છેવટે નરકવાસી બનાવે છે.

માટે ઇચ્છાના બંધનથી બંધાવાનું નથી. જેમ જેમ આત્મા ગુણઠાણા ઉપર ચઢતો જાય છે, તેમ તેમ મોહ-રાજનું જોર વધતું જાય છે. સંસારમાંથી છુટવા માગે છે, ત્યારે વિવિધ સાનુકૂળ પ્રલોભનો સામે આવીને ઊભા રહે છે. તે પ્રલોભનની ઉપેક્ષા કરીને, ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરીને, વિષય-કષાય પ્રત્યે મમતાહીન દૃષ્ટિ રાખશે તો સમજણપૂર્વક અંતરને મળેલ જ્ઞાન આપણને મોક્ષ પ્રતિ લઈ જશે. માટે ઇચ્છાના દાસ ન બનતાં તેને દાસ બનાવો.

✧ | જ્ઞાન ત્યા સ્નાન

એક બ્રાહ્મણને એક પુત્રી ને બે પુત્રો હતા. પુત્રી ચતુર હતી તેનામાં શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન ને અસાધારણ બુદ્ધિ હતા તેણે શુભેચ્છા પામેથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન મેળવ્યું હતું. બ્રાહ્મણને ત્યાં મીમાંસાત ગરીબાઈ હતી. તેના ઘર ઉપર ઝાપડ પડ્યું ન હતું, ગરે સુમરાટા વાતો પવન અદર આવતો હતો.

ગરીબીમાં મમજાણુ દોષ તો જીવન મુદર બની જાય છે પણ ગરીબી પચાવની ઘટી જ આકરી છે માટે જ્ઞાનની વિશિષ્ટતા નથી, ધનની છે. દુષ્કાળમાં વન નડી નડી પણ જ્ઞાન જ કામ લાગવાનું છે તેમાય પૈસાની ગરીબી કમતા મનની ગરીબી ખનખ છે.

આ ગરીબ બ્રાહ્મણની નીચી જવા કાંડે પાણી ભર્યા ગઈ ત્યારે પુરોહિત પૂજાપાટ દોડતા ઘોડા પર ત્યાં આવે છે, તેને ઘટી તરત લાગી હતી પેની ડોંગી પાને પાણી માગ્યું, ડોકરી તરત પાણી આપની નડી બે વખત પાણી કાઢીને ઢાંગી દે છે પડી નાંજ વળતે પાણી ખીંચીને છે.

પુરોહિતને આશ્ચર્ય વર્ત્યું તેને પાણી માગવાનું કાનણ પૂછ્યું તો ડોકરીએ જવાબ આપ્યો. “તમે દોડતા આવ્યા હતા, તેવી તરત જ પાણી પીવાથી પેનના ગોળા બધાઈ જાય, તેથી શાંતિ વચા પડી મેં પાણી પાડ્યું.”

જીવનમાં સમજણ અને ધર્મ હોય તો જીવન ધન્ય બની જાય છે.

પુરોહિત છોકરીને ત્યાં જાય છે. ગ્રાહ્યણે ત્રેમથી રોટલો ખવડાવ્યો. પુરોહિતે તેની દીકરીની માગણી કરી, ગ્રાહ્યણે તેને અર્પણ કરી અને જાન્નેનાં લગ્ન થઈ ગયા.

ગ્રાહ્યણની દીકરીને વૈભવ મળ્યો, પરંતુ તે જરાય છલકાતી નથી. આપણો અનુભવ છે કે સૂર્ય કરતાં તેનાથી ગરમ થયેલ રેતી વધારે દઝાડે છે.

એક દિવસ તેનો પિતા સારાં કપડાં પહેરીને દીકરીને મળવા ગયો. પરંતુ નણુંદ આપ દીકરીને મળવા દેતી નથી. તેથી અદર બેઠા બેઠા દીકરીએ આપને દ્વિઅર્થી^૧ પ્રશ્નો પૂછ્યા. પહેલાં પૂછ્યું : “ હાથી દાંત કાઢે. બાબા ? ” ન હોય છતાં સારા કપડાંનો દેખાવ થાય ?

આપ : હા, બેટા, દાંત કાઢે. (હાથીને દાંત બહાર હોય છે.)

દીકરી . ડેલીએ વાળાં વાગે, બાબા ?

(જાપરા પર રહેલ પાદડાંનો અવાજ આવતો હતો.)

આપ : હા બેટા, વાળાં વાગે.

દીકરી : ચકલા દાણા ચગે, બાબા ?

(ખેતરમાંથી વીણી વીણીને ભાઈ દાણા લાવે છે. દુ.ખમાંથી સુખ શોધવાનું છે.)

આપ : હા બેટા, ચકલાં દાણાં ચગે.

દીકરી દીંગે દીવો કરે, બાળા ?

(ભાઈ દીવા જેવું અજવાળું કરે છે ?)

બાપ દીંગે દીવો કરે

આ માલગી નણદ તથા માસુને થયું કે વહુના પિયરે હાથી છે, ડેલીએ વાળ વાગે છે કોઠારમાં ઘણું ધાન્ય છે દીંગ ઠે ખૂબ જ વૈભવ છે તેથી તેમણે વેવા ઈતુ સાડા ન્યાગત ઈયું સુદર ગ્લોર્ડ જમાડી જતી વખતે ગાડું ભરી મીઠાઈ આપી પત્રી પુરોહિતને થયું કે મારી વહુ અમજણુ ભરેલી છે

દીંગે પામે જ્ઞાન હતું જ્ઞાનની પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાન-અમજણુથી વિપત્તિને વેબનમાં ફેંચી બતાવી

હું ખમય મમારમાં ખેદ ન કરતાં અમતાપૂર્વક ઔદામિન્યભારે ગરેનાનું છે હું ખમાથી મુખ શોધવાનું છે જ્ઞાનિઓ કહે છે કે વિપત્તિ આવે તો વલણા મારવાના નથી—હાગી જવાનું નથી જે હું ખ મુખ આપે છે તે આપણા પૂર્વના ક્રમ અનુમાર આવે છે હું ખનું ન્યાગત કરવું હું ખ આવતા કમોટી થાય ત્યાંજે અમતા અને સહિષ્ણુતા હોય તો જીવન મુષણમય બને છે દીંગે ગરીબી પથારી હતી જ્ઞાનથી હું ખને ઉન્નયુ હતું, હું ખ જોયું હતું તેવી તેનામાં અમજા શક્તિ એરી ઉદભરી કે પ્રતિજ્ઞાને અનુકૂળતામાં પરિવર્તિત થઈ ગઈ

તો જ્ઞાન ને અમજણુ બચે તો આત્માને પ્રગતિ કરવામાં સગતા ને મુગમતા ગરે

❖ | કાર્તિકી પૂર્ણિમા

આજનો દિવસ ત્રણ મંગળ વાતો લઈને આવે છે, આજે ભક્તો પ્રભુને ભેટીને પોતાનું જીવન શુદ્ધ બનાવે છે, પવિત્ર અને મંગળ બનાવે છે. જેમ કપડાં ધોવા માટે સાબુ, વાસણ શુદ્ધ કરવા આંખડી, તેમ હૃદયને ધોનાર પ્રભુની વાણી છે. હૃદય ત્રણ તત્વોથી શુદ્ધ બને છે. ત્યાગ, જ્ઞાન અને ભક્તિ.

આજે પૂર્ણિમાના દિવસે અનેક ભક્તગણ પ્રભુને ભેટવા ઉલ્લાસપૂર્વક શત્રુંગ્ય ગિરિ ચઢતા હશે. સવારના ચાર વાગે તો તળેટી પર જે ઉલ્લાસ ઉત્સાહ. ઉમંગ નજરે પડે છે. તે જોઈને આખાલ વૃદ્ધની ભક્તિ ભાવના જોઈને કોઈ પણ અહૃદયી ગદ્ગદિત થઈ જાય છે. આ છે આજનું એક પરમ મંગળ તત્વ : ગિરિરાજની સ્પર્શના. સિદ્ધાચળની યાત્રા એટલે સિદ્ધશીલાની યાત્રા, જ્યાં અનંતાનંત પુણ્યાત્માઓ પરમ પદ પામ્યા છે, જ્યાંના પુદ્ગલો પવિત્ર, મંગળ, શુદ્ધ છે, તે કોઈ પણ આત્માને ઊર્ધ્વગામી બનાવે છે.

ખીજું મંગળમય તત્વ છે : ગુરુસગવંતોનો વિહાર. સાધુઓ ગંગાપ્રવાહ જેવા છે. સાધુઓ મુક્ત વિહારી છે. પાણી એક ખાખોચિયું બની જાય તો તે ગંધાઈ ઉઠે છે. સાધુઓ સરિતા જેવા છે. તેઓ સરિતાની માફક પોતાના કાઠાને-પત્રને પદ્મવિત કરે છે. સાધુસંતોનો સમાગમ આત્મ-

હિતકારી છે માધુની શ્રેય માવન વાણીથી જીવનને મમૃદ્ધ
બનાવવાનું છે વર્મથી જીવન અડોલ બને છે માધુ જગતને
સુખ આપે છે જગતના દુષ્ટો લઈને, પોતે તે મહીને
અન્યને આનંદ આપે છે નાનગ ગોત્રી વહાવનાર પત્ર મહા
નતધારી માધુ છે આત્મા જ્યોતિર્ધર છે, મિહુ ગમાન
બળવાન છે, મુખ્ય છે, અણ્ય છે, અજ્ઞ છે, અમર છે
એવું મચોટ નાન કંગવનાર મદ્યુજ્જ્વો છે

મહુચિતતામાથી વિકાસ તરફ જવાનું મમજાવનાર
ગુરુ છે આત્માને પન્થ પદે લઈ જવાનો છે દેહ તો લાચનું
જોખું છે ચેતન ગગર દેહ નિર્થક છે આખ હીરો
પારખી શકે છે, મહદુ હીરો પાખી શકનાર નવી અદર
જે જોડેલ છે, તે ઝિમતી છે

જાગની ત્રણ મગજ વાનોમા પહેલી ઘાત મિદ્ધગિમ્મી
યાત્રા, બીજી ઘાત માધુમતોનો વિહાર અને ત્રીજી ઘાત
ભારતના જ્યોતિર્ધર શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની જન્મજ્મિની છે

પૃ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ પોતાના જીવનમા દરેક
આબતનું માહિત્ય ન્યું છે પ્રાકૃત અને મન્દૃતના પ્રખર
તેઓ મમર્થ વિદ્વાન હતા, અતિ પ્રિયાળ માહિત્યના
મૌલિક સચચિતા હતા મરુત્વતીદેવીનો આશાત્ વામ તેમના
મુખે હતા એ મરુત્વતીપુત્રે ગુજગતનું જ નહિ, પણ
મમત્ર ભારતનું નામ જગતનું માહિત્યમા યોગ્ય ધર્મ છે
'મિદ્ધ હેમ બાકરણ' ઉત્તમ અન્નેડ થય છે તે આકરણ

અતિપ્રમાણિત મનાય છે. પૂર્ણિમાના દિવસે જન્મ પાપી જીવનમાં, સાહિત્યમાં, ધર્મમાં આચારમાં પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી. ગુજરાતમાં અહિંસાને જાગૃત ને જીવતી રાખનાર હેમચંદ્રાચાર્યજી હતા. સિદ્ધરાજ જયસિંહ ને કુમારપાળના જીવનને યશસ્વી ઓપ આપનાર તેઓ હતા.

તેમનો જન્મ સં ૧૯૪૫માં, દીક્ષા સં ૧૧૫૪માં સૂરિપદ સ ૧૧૬૬માં ને સ્વર્ગવાસ સં ૧૨૨૯માં થયો. તેમનું જન્મનામ ચંગદેવ હતું, દીક્ષા સમયે સોમચંદ્ર અને સૂરિ થતાં હેમચંદ્ર પડ્યું. કુમારપાળ જેવા રાજા થવાથી હેમચંદ્ર તે ખરા હેમચંદ્ર જ બન્યા. હેમચંદ્ર ‘કલિ કાલ સર્વજ’ થયા અને કુમારપાળ ‘પરમ આર્હત’ થયા, હેમચંદ્રાચાર્યના ઉપદેશથી સદાચારપ્રચાર, દુરાચાર-ત્યાગ, જિનમ દિર રચના, પૂજા વિસ્તાર, જીર્ણોદ્ધાર, અમારિ ઘોષણ, તીર્થયાત્રા ધામધૂમપૂર્વક કુમારપાળે કર્યા-કરાવ્યાં. કુમારપાળે ૨૧ જ્ઞાનકોશ (પુસ્તકના ભંડાર) કરાવ્યાં.

છત્રીસ હજાર શ્લોકોનું ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર હેમચંદ્રાચાર્ય પાસે રચાવી, સોના રૂપાથી લખાવી સાંભળ્યું.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે^૯ રચેલ પ્રધાન ગ્રંથો છે-અભિધાન ચિતામણિ આદિ કોશ, કાવ્યાનુશાસન, છંદોનુશાસન, દેશી નામમાળા, દ્વાશ્રય કાવ્ય (સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત) પરિશિષ્ટ પર્વ, શબ્દાનુશાસન આદિ.

૮૪ વર્ષની ઉંમરે અનશન સાથે સમાધિપૂર્વક હેમચંદ્રાચાર્યે^૯ દેહત્યાગ કર્યો. આવો મગળ દિન આજનો છે.

✽ | ચતુર્થ અધ્યયન

ચતુર્થ અધ્યયનમાં ચાલે વાલો આપે છે મનુષ્યજન્મ
શાસ્ત્રધર્મ, ધર્મ અને આત્મિક

જાની કહે છે કે સંસારમાં અપેક્ષાએ ધનનું આનંદ
છે, તે પણ મનુષ્યજન્મને લીધે જ છે પૈમાને મમતાનાની
કિંમત વધારે છે જગતમાં મોઘામાં મોઘો મનુષ્યજન્મ
છે એકેન્દ્રિયની પાંચેન્દ્રિય સુધીમાં અનંતોદય અથાત્
અનંતા કોઈ પણ વીનાશ, ઘણા ઘણા દુષ્ટો મનુષ્ય
પણી મનુષ્યજન્મ મળે છે

આપણને તકે નથી જમતા, પણ કંઈક ને જમવું
ગમે છે, તેમ દીકરીને પણ તકે નથી જમવું દીકરીને પણ
મિત્રો વહાલા છે જમવું હોય ત્યાં હન્ટિંગ દીકરીઓ ભેગી
થાય છે આપણને મીઠાઈની કિંમત છે પણ દીકરીઓ મરી
જાય તેની કિંમત નથી

માણસની પ્રાતેન્દ્રિય કળા દીકરીની પ્રાતેન્દ્રિય વચન
અને હાથ છે સુખ શોધવામાં દીકરી જુઓ જાણી છે
માણસ કળા વધારે છે હાલ દીકરી કહે છે

મનુષ્યમાં જેવો આ ના છે તેવો જ આ ના દીકરીમાં
છે તો પરી જન્મે વધે કંઈક નો ? દીકરી કળા માણસ

અનંતી પુણ્યાર્થ ભેગી કરે, પુન્યના ઘણા પુંજ ભેગા કરે, ત્યારે મનુષ્યન્મ મળે છે.

ચિન્તામણિરત્ન જેવા અમૂલ્ય મનુષ્યજીવનને નોટો, કારખાના કે ફેક્ટરીઓ પાછળ વેડફી દેવાનું નથી. જે સમય મળ્યો છે, તેનો આત્મા માટે સદુપયોગ કરવાનો છે.

મનુષ્ય અને પશુમાં મહદંતર છે. મનુષ્ય ઉત્તમ છે. પશુને દુઃખ થતું હોય તો તે શબ્દોમાં વ્યક્ત કરી શકશે નહીં, જ્યારે તે મનુષ્ય કરી શકશે. સુખ દુઃખ વ્યક્ત કરવાની શક્તિ ફક્ત મનુષ્યને મળી છે.

શાસ્ત્રશ્રવણથી મનુષ્યજીવને મધુર બનાવવાનો છે. તપ-ત્યાગથી આગળ વધવાનું છે. શ્રવણથી વિકાસ થઈ શકે છે. મનુષ્ય જીવનમાં કરુણા, સરળતા, મૃદુતા અને નિર્દોષ-પણું આવશ્યક છે. સુખના સાધનો મેળવવા પાછળ સદ્-ગુણોને ભૂલી જઈએ છીએ. પોતાના ભોગના સાધનોમાં ગાઢ આસક્ત કે સ્વાર્થી ન બનતા, પ્રાણીમાત્રના હિતમાં સદુપયોગી અને સહાયક બનવાનું છે.

જે માણસે આગળ વધવાનું છે, તેણે નાણિયેર જેવા બનવાનું છે. ઉપરથી કઠોર પણ અંદરથી (હૃદયને) મૃદુ અને મધુર બનાવવાનું છે. તે માટે મહાપુરુષોના જીવનમાંથી માર્ગદર્શન ને જીવનદૃષ્ટિ મેળવવાની છે આથી માણસાર્થ પ્રાપ્ત થાય છે. જેનામાં માનવતા છે, તે માનવ છે. માન-

વતા વિનાનો માનવી તે દાનવ છે તેનામા ડુહા, દયા, અનુકંપા નહિ હોય તે પોતાના ન્યાય ખાતર અનેકના જીવન ગ્રહોળી નાખશે

માનવતા માટે શ્રદ્ધા-પ્રભુ વચનો ઉપર શ્રદ્ધાની જરૂર છે લક્ષ્મી હોય, પણ અતનય ઝમનો ઉદય હોય તો તે દાનમા વપરાતી નથી આજે તો શુન અને ધર્મ બંને પ્રતિ માણુનો ધણીના ચાલાકી વાપર છે ન્યા કષ્ટ નથી, ન્યા મરગતા છે, ત્યા મરગતા છે વામગી મરગ છે, માટે જ મતલ તે કૃષ્ણના હોઠ પર ગહે છે

દાનમા લક્ષ્મીનો મહુપયોગ થનાથી નિવોભતા પ્રાપ્ત થાય છે વિવળ કયા વગર જે મળેવ છે તેનો સુપયોગ કરવો

નીતિ નિયમ ચાગિર ઘડે છે ખાડ એવી હોય તોય ચોરા તેના ઘરેણાને નષ્ટતા નથી

કો પિતૃ મમય, ઘટ્ટી કે કાળ પ્રભુના વચનઘવલ માટે ચોચ છે આપણે પરુયોનિમા (તિર્થંચ) હોત તો પ્રભુની વાણી સાભળના ન મળત માટે આ ભરમા મળેલ ઇન્દ્રિયોની પરુતા, અકચુરની સુનિદ્રા તે જ પ્રભુવાણીઘરખુના સુયોગને શ્રદ્ધાના પરમ માધ્યમથી પ્રભુ વચન પર સ્પર્શ બનાવો, અર્થાત્ અભિનુદ્ધ અખં ચાગિર જીવનનુ ધર્મગ્રહન

આ જીવનને ઉચ્ચતમ બનાવવાનુ છે, જિંધ્યાગામી બનાવવાનુ છે તે માટે ચાર પુખ્તિય પગમ આવશ્યક છે

✱ | તિમિર તેજ

સંસારમાં તિમિર હોય તો ચારનો ભય હોય છે. ૧ જંતુઓનો ઉપદ્રવ. ૨ ચોર. ૩ અનાચારી તત્ત્વ. ૪ પતનનો ભય. ત્યારે પ્રકાશ પથરાય છે, ત્યારે આ બધા ભય ટળી જાય છે.

આધ્યાત્મિક પ્રકાશ પથરાય છે, ત્યારે આ બધા ભય ટળી જાય છે.

આધ્યાત્મિક પ્રકાશ ન હોય તો અજ્ઞાનતિમિરમાં જીવ ઘેરાઈ જાય છે. ત્યારે મિથ્યાત્વના નિખીડ અધકારમાં જ્યાં ત્યાં જીવ અટવાય છે, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, મોહ, માયા, મમતા વગેરે તેને ઘેરી વળે છે.

માણસો વિચાર ક્યાં વિના જીવી રહ્યા છે. જ્યાં વિચાર નહીં ત્યાં વિકાસ નહીં. ભગવાન ઋષભદેવના જીવે કોઈકે નજીવી ભૂલ કરેલ હશે તેના કારણે ભગવાનને ૧૩ મહિના અને ૧૦ દિવસ આહાર ન મળ્યો. આ તો કર્મનો હિસાબ છે. ભગવાન કહે છે : ‘મારે તો ભોગવવું પડ્યું. પણ તમે કોઈપણ જીવોને મારશો નહીં, પીડશો નહીં.’

આ દેહ તો લીવ અને લાયસન્સવાળો ફ્લેટ છે.

કુમારપાળને એકવાર વિચાર આવે છે કે પ્રજાને મણુમુખ્ત કરે ને બધાને શામનગસિયા બનાવુ તેથી તે દેવેન્દ્ર સૂરિજી મહારાજ સાહેબને વિનંતિ કરે છે કે આપની પાસે સુવર્ણમિદ્ધિ છે મને આપો બધાને મોતુ આપી સુખી કરે

દેવેન્દ્રસૂરિ કહે છે કે સોનાથી દુખમાંથી મુક્ત થનાતુ હોત તો તીર્થ ઠર ભગવાન ઉપદેશ ન આપત મોતુ જ વહેત ત મમારના દુખ સોનાથી દૂર થાય, પણ ભવના દુખ મોનાથી દૂર થતા નથી તે તિમિર દૂર કરવા માટે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની જરૂર છે

સોનાથી સુખ મળે એ ભ્રમણા છે, જ્યાં સુધી ઈર્મથી મુક્ત ન થવાય ત્યાં સુધી જીવો રૂપી છે જગતમાં એવું નિર્માળ જીવન જીવો કે જેથી તનથી, મનથી કે આચરણથી કોઈ જીવને મુક્તશાન ન વાય

મહાત્મા એ સુવર્ણમિદ્ધિ છે તનનો સદાચાર, મનનો સદાચાર અને ધનનો મહાત્મા સુવર્ણમિદ્ધિ ઠરતા વધુ મહત્તા ધરાવે છે

તનનો મહાત્મા એટલે અલમ્બ આહારનો ત્યાગ, વ્યવહાર ગુદ્ધિ અને પરોપકારીજીવન મનનો મહાત્મા એટલે પ્રભુમા, વાચનમા, વ્યાખ્યાનમા, ગુરુલક્ષ્મિમા, શાસ્ત્ર અધ્યયનમા અને સત્કાર્યમા મનને જોડવું તેમ જ આર્ત ધ્યાન ન થાય તેવી રીતે મનને કેળવવું તે વનનો મહાત્મા એટલે માનદોષમા અને પરોપકારમા દ્રવ્યનો અવ્યય તે

આવી રીતે અંતરમાં તેજ આવી જતાં માણસની વૃત્તિ હળવી બને છે, ને જીવ કર્મ-મુક્ત બની જાય છે. એકવાર આધ્યાત્મિક પ્રકાશનો સ્પર્શ થાય એટલે કર્મ-નિર્જરા થવાની ને અનેક લવ ઝોછા થઈ જવાના.

અંતરમાં રહેલ તિમિરને બહાર કાઢવા માટે જ્ઞાનીનો સંપર્ક, શાસ્ત્રનું વાચન અને શ્રવણ તથા નૈસર્ગિકતાની જરૂર છે. નિર્સર્ગમાં રહેલ પુષ્પને ખીલતું ને ફરમાતું જોઈને જીવનમાં વૈરાગ્ય પ્રગટે છે. ચિત્રા. મૂર્તિ, આકૃતિ જોઈ માનસ પલટાઈ જાય છે, પાલીતાણામાં આદિનાથ દાદાની મૂર્તિ જોતા અંતરમાં ઉલ્લાસના કુવારા ફૂટે છે.

નબળું બનેલ મન વ્યાખ્યાનથી મુબળું બને છે. કોઈ સારા નિર્ણયને વિલાંબ થતો હોય તો પ્રભુની વાણી તેમાં સ્ફૂર્તિ પ્રેરે છે. જ્ઞાનની વાણી જ સસારના ઝેરને દૂર કરે છે. સારા વાચનથી મન મધમધતું બને છે.

આ બધાથી સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે. તે એક પ્રકાશ છે. તેથી સંસાર છોડવા જેવો લાગે છે. મરણ-ધન-કે કોઈ પદાર્થનો હેતુ તે સમજી શકે છે. સમ્યક્ત્વનું દર્શન શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ છે. ચારિત્ર વિના ચાલશે, પણ સમ્યક્ત્વ વિના નહિ ચાલે. આવા આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની કિંમત છે.

સસારમાં તિમિર ને તેજ છે. આપણો આત્મા અજ્ઞાનના કારણે તિમિરમાં અટવાઈ રહેલ હોય છે, તેને સમ્યક્ત્વ-આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો સ્પર્શ થશે તો ત્યાં પ્રકાશ પથરાઈ રહેશે.

✧ | મનની મહાનતા

સમ્યક્દષ્ટિ આત્માની અભિરુચિ ઉત્તમ હોય છે તે સસારમા હોવા છતાં મોક્ષની અભિરુચિ રાખે છે સસારમા રહેવા છતાં તેનામા સસારનો રસ હોતો નથી, સસારને તે કેદ માને છે, બંધન માને છે

કોઈ માણુમને કેદી તરીકે બગલામા રાખનામા આવે તો તેમા તેને જરા પણ આનંદ હોતો નથી, પણ તેનું મન તો તેના જૂ પડામા જ હોય છે, ત્યાં જ તેને આનંદ આવે છે

જ્યાં મન હોય ત્યાં જ તન હોવું જોઈએ જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા મન થયું, ત્યારે તનને શ્રમ લાગતો નથી કિકેટના ખેલાડીઓ છ જલાક તડકામા ઊભા ઊભા રમે છે, કારણ કે તેમનું મન રમવાના આનંદમા છે તેથી તનને થાક લાગતો નથી

આપણે તો બધે ભાર તનને આપીએ છીએ, મનને નહિ, તે આપણી મૂર્ખતા છે જ્ઞાનીઓ મન તપાસવામા કુશળ હોય છે, જ્યારે ડોક્ટરો તન તપાસવામા પ્રવીણ હોય છે

✠ | ચાર સુખશય્યા

ભગવાને કહ્યું : હે આત્મા, તું સુખશય્યામાં સૂઈ જા. સુખશય્યામાં શાન્તિ સુખ શાંતિ છે. તેથી આત્માનો ઉત્કર્ષ થાય છે.

સુખશય્યા ચાર પ્રકારની છે :

૧ શ્રવણ શય્યા : પ્રભુની વાણી ગુરુમુખે સાંભળવી. શ્રવણ તો ટોનિક સમાન છે. વાણી સાંભળ્યા પછી શાંતિ થાય છે. તેમજ આપણી વાણી ડંખ વગરની, કટાક્ષ વગરની હોવી જોઈએ. હિતકર, સત્ય યુક્ત અને અન્યને સાંભળવી ગમે તેવી પ્રિય વાણી હોવી જોઈએ. વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા પછી આત્મધ્યાન થતું નથી. ખરાબ વિચાર આવ્યો હોય તો તે ચાલ્યો જાય છે. જળથી શરીરને સાફ કરીએ તેવી રીતે વાણીથી આત્માના અજ્ઞાનકચરાને સાફ કરવાનો છે. જેમ ખગીયામાંથી સુવાસ અને તાજા હવા મેળવી શકાય છે, તેમ ગુરુની વાણીથી આત્માને શાંતિ મળે છે, વિચારો ની સુવાસ મળે છે, અને તાજગી પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રભુની વાણી મેઘ સમાન છે. જેવી તમારી પાત્રતા તેવું તમે મેળવશો.

૨ આત્મચિતન શય્યા પર ઉપાધિથી મુક્ત બનવાનું છે

સ્વની ચિતા કરવાની છે આત્મચિતન જેવું સુખ ક્યાય નથી એક લાઈને ત્યાં બે જમાઈ આવ્યા એક ગામડામાથી આવ્યા તેમને ગરમાણુ ખાવાની ઈચ્છા હતી બીજા શહેરમાથી આવેલ પીરસવામા બન્નેને બાસુદીના વાડકા મૂંઝવામા આવ્યા ગામડામાથી આવેલ જમાઈ બાસુદી ખાતા નથી પછી તેમને તે વિશે સમજાવવામા આવ્યું ને થોડી બાસુદી ચખાડી પછી તો તે બહુ જ ભાવી

ગરમાણા જેવું સમારણું સુખ અને બાસુદી જેવું આત્માનું સુખ છે મસારના લોગલોગવવામા પડ્યા હોય તેને બાસુદી જેવું આત્માનું સુખ શું છે, તેની ઈત્પના હોતી નથી તેમને એકવાર તેનો આમ્વાદ વાચ તો તે સુખ મેળવવા પુરુષાર્થ સાગી રીતે ડરશે આત્મચિતન એ અનન્ત આનંદનું પ્રથમ સોપાન છે આત્મા ચિતવે કે હું કોણ છું ? ક્યાથી આ યો છું ? માટે ક્યેય શું છે ? તે પરિપૂર્ણ કરવા માટે ક્યા ઉપાયો આવશ્યક છે ? આવી આત્મચિતનની શય્યા સુખદ ને શ્રેયમાધક છે આ શય્યામા આત્મા સૂતો હોય તો તેને શાશ્વત્ સુખ પ્રાપ્ત વાચ છે

૩ પારકી પચાત મૂંઝે દેવાની શય્યા

ખાનુમાં પડોશી ઝગડતા હોય તો આપણે જે કાન માંડીને બચાવે સાંભળીએ છીએ. પારકી પંચાત કરવામાં રસ આવે છે. આ રસ મીઠો લાગે છે, પરંતુ પરિણામ મહાકટુ છે. પારકી પંચાત છોડીને પોતાની પંચાત કરવી હિતકર છે. તમે જે તે સાંભળવાને બદલે જ્યાં ત્યાં બહાર ન ભટકતાં અંતરભૂળ બનો. નરસિંહ મહેતાએ કહ્યું છે કે, “મહીં પડ્યા તે મહાસુખ માણે બહાર ઊભા પડ્તાય.”

શક્તિનો સંચય શાંતિમાં છે, તોફાનમાં નથી. કંટાળેલને ઊંઘવું પડે છે. બોલનારને મૌન પાળવું પડે છે. જ્યાં ત્યાં જે તે બોલવું નહીં. પૂછ્યા વગર જવાબ આપવો નહીં. જે સમય મળે તેમાં પ્રભુનું સ્મરણ કરવું, આત્માનું ચિંતન કરવું. પોતાની વૃત્તિ પ્રવૃત્તિ શુભ થાય તેની તકે દારી રાખવી. બહારની ગંદકી ઘરમાં આવવા દેવી નહીં. નકામી વાતોને છોડી દેવાની છે, અને આવા સમયે મનને વાળી લેવાનું છે.

૪, શ્રવણનુ પુનઃ પુનઃ ચિંતન

પશુ ખાધા પછી, તેને વાગોળે છે અને પછી ગોળે ઉતારે છે. આથી તેનું સાફ પાચન થાય છે. તેમ આપણે પ્રભુની વાણી સાંભળી હોય તેનું વારંવાર ચિંતન કરવું તેથી તેમાંથી નવો પ્રકાશ મળશે. મેદીને વારંવાર ઘુંટવાથી વધુ રંગ પ્રાપ્ત થાય છે. પીપરને વધુને વધુ ઘુંટવાથી—પટ

આપવાથી તેની શક્તિ ને ડિમત વધે છે, પ્રભુવાણીના વાક્યો વારવાર વિચાર્યા ઠરીએ તો જીવન ધન્ય બની જાય, અજ્ઞાનના મોતિયા ઉતારનાર પ્રભુવાણી છે

આપણે વિચારવાનું કે આત્મજ્ઞાનની બાબતમાં હું જડ હતો ત્યારે પ્રભુએ આત્માનો વિચાર આપ્યો તેથી આત્માને ઊર્ધ્વગામી બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો પરિશ્રમ આપ્યો થાય તો આ માં ઊંચે જઈ શકે છે વિનાશનો નિયમ છે કે જેમ જેમ દબાણ આપ્યું થાય તેમ તેમ વસ્તુ, ઊંચે જઈ શકે છે તો વિષયકથાય-રાગદ્વેષ-પરિશ્રમનો ભાગ આપ્યો થાય તો આત્મા ઊંચે જઈ શકે છે આ ચાર પ્રકારની મુખ્ય શય્યા આત્મકલ્યાણર્થે છે

✖ | ચાર પુરુષાર્થ

ચાર પુરુષાર્થ છે : ધર્મ, અર્થ, કામ ને મોક્ષ. તેમાં પ્રથમ ધર્મ છે, છેલ્લે મોક્ષ છે. મધ્યમાં રહેલ બે અર્થ અને કામ ધર્મમય હોય તો તે મોક્ષમય બની શકે છે. આજે અર્થ અને કામના બે કિનારા દેખાતા નથી. અર્થના પ્રવાહનું પ્રાબલ્ય એટલું છે કે પોતાની બાજુના ધર્મ-કિનારાને ડૂબાડી દીધો છે અને ધર્મને પગ તળે દબાવી-ઠગવી ચોતરફ પોતાનો હાહાકાર ફેલાવી દીધો છે. બીજી બાજુ કામે મોક્ષને દબાવેલ છે, “જુઓ, મારા પગ નીચે મોક્ષ છે, માટે હું સર્વસ્વ છું” એમ દર્શાવી માનવને કામમય બનાવી મૂક્યો છે. તેથી તે માનવ આત્માએ લાખો જીવંતોમાં જે ભોગવ્યું, તે તરફ તે દોડી ગયો. ધનની આંધીમાં શાંતિ શોધવા પ્રયત્ન કર્યો અને ધનનો ઉપયોગ કામની તૃપ્તિમાં કર્યો. તેથી જે આજ સુધી પ્રાપ્ત થયું ન હતું, તે મેળવવા માટે આ માનવલલ મળેલ છે, તે ભૂલીને પરંપરાગત ટેવને અનુસરી અર્થ અને કામની જગમાં ચૂંચવાઈ ગયો.

ધર્મનું સ્થાન જુદું છે, અને અર્થ ને કામનું સ્થાન જુદું છે. જગતમાં સૌથી પહેલો ધર્મ છે. ધર્મ વગર અર્થ

અને કામ નામા છે અર્થ અને કામમા ધર્મનું પ્રાધાન્ય—
પણ હશે, તો તે માનવને વિકાસપથે દોરી જશે પરંતુ
તેની ન્યૂનતા અવગણા અભાવ હશે તો તે માનવને વિકાર
પથે દોરી જશે

અર્થ પુણ્યથી મળે છે અર્થ—ધનનો ઉપયોગ દાન
માટે કરનાનો જે એક દાન દુનિયાની વાહ, વાહ મેળવવા
માટે અપાય છે, એક દાન આત્માના શ્રેય માટે ડરાય છે
પહેલું દાન મૃત્યુ ને પ્રત્યક્ષ છે, બીજું દાન સૂક્ષ્મ ને પરોક્ષ
છે અતરમાથી દાનની રુચિ ઊઠી ગઈ છે રુચિ હોય તો
જમવાનું મીઠું લાગે છે રુચિ વિનાનું ભોજન નીરસ
લાગે છે દાનની રુચિ નથી, તરણકે ધન ધર્મમાર્ગે નવી
આવેલ જેના હૃદયમા ધર્મ છે, ધર્મની ભાવના જાગી છે,
તેને ચોતરફ દયા, દષ્ટિ સહાનુભૂતિ વાત્સલ્યભાવ વહાવાનું
મન થશે ધર્મથી મળેલ ધર્મ માટે ખચે

પોતાના કાવ્ય માટે મળેલ પુરસ્કાર તરીકે ડા ૧૨૦
લ્ડ ટ્રવિ નિગલા જઈ ગયા હતા ટ્રવિ મધ્યમવર્ગના હતા
સ્ત્રીમા એક ભિખારણુ જેઈ લોકો એક એમ પૈનો આપી
તેને ચીડવતા હતા ટ્રવિએ આ દમ્ય જોયું—તેને પોતાની
બેન ગાળી, તેનું હૃદય પૂછ્યું ને સારી મદદ કરી

જાણે લોકો મરેલાને ઘણું આપે છે, જીવતાને કોઈ
કાંઈ આપતું નથી લોકોને મરવું ગમે છે, માગવું ગમતું

નથી. તો ગરીબ લોકોની સ્થિતિ જોઈને નહિ. પરંતુ જાણીને દાન કરવું.

સિખારણની સ્થિતિ જાણી પછી નિરાલાએ કહ્યું :
“હું તને વીસ રૂપિયા આપું તો તું કેટલા દિવસ પસાર કરીશ ?” સિખારણ . “મારો પતિ માંદો છે, તેથી વીસ રૂપિયા એક મહિનો જ ચાલે છે. માટે પેટ ખાતર જ ભીખ માગતી હતી.” તો નિરાલાએ ખાટીના સો રૂપિયા પણ તે સિખારણને આપી દીધા. તે રકમમાંથી એક રેટિયો ને ૩ અપાવ્યાં ને પેલી સિખારણનું હુંખ ચાલ્યું ગયું. પછી તે સિખારણનું દશ્ય વણી કાઢ્યું બનાવ્યું. તો તેના ૨૫૦ રૂપિયા કવિને પુરસ્કાર તરીકે મળ્યા.

એક ભાઈએ ગુરુની ભક્તિ અર્થે “રસ” વહોરાવવાનો લાભ લેવાનું નક્કી કર્યું. સવારના ઘણા સાધુઓ વહોરવા આવ્યા. ત્યારે પેલા ભાઈ બોલ્યા: “સિખારીની માફક સાધુઓ વહોરવા તૂટી પડ્યા છે.”

નિરાલાના હૈયામાં દાનની રુચિ જન્મી હતી. આ ભાઈના હૃદયમાં દાનની રુચિનો આવેશ આવી ગયો હતો.

સાચું દાન તો તે છે કે જેમાં દેનાર ને લેનારનું નામ કોઈએ જાણવું ન જોઈએ.

જેને ધન પરની મૂર્છા નથી છૂટતી તેવા આત્માઓ આકાશની નીચે ભોરીંગ તરીકે એકેન્દ્રિયનો અવતાર પામે.

છે ત્યાં ધનની ગદા ઠરતા હવન આર્તધ્યાન ને ગૈરધ્યાનમાં
વ્યતીત કરે છે

પૈમા માથે ધર્મ વારમાં પુત્રને આપ્યો તો તે પુત્ર
સાત ક્ષેત્રમાં પગે નાપરગે પણ પૈમા માથે ધર્મ વારમાં
નહિ હોય તો તે પૈમા વિદ્યુત ક્ષેત્રમાં હોટેલ, વેન્ચા,
સિનેમા, જૂગાર, ટેમ, દાડ, પગ્ગીમાં વપગશે આમ જે
હવન ઊર્ધ્વગામી બનવા મર્ત્યુ છે, તે અધોગામી બનશે
અર્થ અને કામની પથ્થાત્ ભૂમિમાં ધમ હોવો ભેદ એ
ધર્મને હવનમાં ઓતપ્રોત ઠરતા વિજ્ય શેઠ, વિજ્યા
શેઠાણી તથા મુદ્રા ન શેઠને આજે પ્રભાતમાં મમીએ છીએ

❖ | કામ અને અર્થ

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં પ્રભુ વીર જણાવે છે કે જીવ કર્મ બાંધતી વખતે આગળ પાછળનો વિચાર કરતો નથી, પરિશ્રદ્ધ જીવનભર ભેગો કર્યા જ કરે છે, પુત્ર-પુત્રીઓ માટે અર્થનો સંચય કરે છે, પૈસો પેદા કરવામાં ગમે તેવું પાપ કરવામાં માણસ પાછું વાળી ભેતો નથી.

સામાયિક કરતી વખતે આપણને પાપનો ડર લાગે છે. દોષ લાગ્યો હોય તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરીએ છીએ, પણ સામાયિક પારીને ઘરે જઈએ ત્યારે એના એ.

કામ ખરાબ છે, તેના કરતાં વધારે ખરાબ અર્થ છે. ઘડપણમાં અર્થનો લોભ વધારે મજબૂત બને છે અને તે માટે ન કરવાનું કામ કરી બેસે છે.

શરીર ઢીલું થઈ જાય, માથે ઘોળાં આવે, દાંત પડી જાય અને હાથમાં લાકડી લઈને ચાલવું પડે, ત્યારે પણ તૃષ્ણા જરા પણ ઓછી થતી નથી. અર્થની લાલસા જીવને અનંતા લવથી લાગેલી છે. કુમારપાળે ગુપ્તાવસ્થામાં ઉંદરની સોનામહોરો લઈ લીધી. ઉંદર માથુ ફેડીફેડીને મરણ પામ્યો. આવી તીવ્ર લાલસા અર્થ માટે તિર્થંચને છે. એક ભાઈના ૫૦૦ રૂપિયા કોઈએ ચોરી લીધા, તો તેના

આઘાતમા ધામતેલ છાટી પોતે જળી મર્યા અર્થની લાલસા પોતાને અને બીજાને જઘાને લય કર હાનિ કરે છે ડામની લાલમા પોતાને નીચોવી નાખે પણ અર્થની લાલમા અકલ્પ્ય નુકસાન ઢગી જોમે છે

માટે ચાગ પુરુષાર્થમાના ડામ અને અર્થ માટે જીવન ન વેડફી દેતા ધર્મ માટે મતત પુરુષાર્થ કલ્પાનો છે ધર્મથી આવોડ ને પગલોડ સુધગી જાય છે ધર્મ આગળ અર્થ અને ડામ દાસ જની રહે છે ધર્મમયઅર્થ ઉન્નતિ આવે છે ધર્મમયડામ શાગીરિ- ને માનસિદ્ધ શક્તિનો વિકાસ કરે છે

જેમ દારૂના કેદમા માણસ જધુ ભૂલી જાય છે, તેમ અર્થનુ છે અર્થ તો વિયોગ અને વિનાશ જન્નેને નોતરે છે

એક માધુ રસ્તામા જતા હતા ત્યા એક મોનાની પાટ જોડ અને તે તો ત્યાથી દોડી ગયા જે માણસોએ તેમને દોડવાનુ ડાનણ પૂછયુ માધુએ કતુ “ મને ગ્તામા માણસ-માર મળ્યો છે ”

પેલા જન્ને તે માણસ-માર (મોનાની પાટ) ને જોતા જ પોતાના ઘેર લઈ જવા નિચાર કર્યો

જગતમા અર્થનુ પ્રાધાન્ય મોટામા મોટુ છે જે મનુષ્ય અર્થને છોડે છે, તે મહાન્ જની જાય છે અને પ્રભુએ અર્થત્યાગીને મહાન્ કલ્પો છે

પેલા બે જિગરજન મિત્રો હતા. સાંજ પડે સોનાની પાટને ઘરે લઈ જવી. તેથી એક ત્યાં ધ્યાન રાખવા બેઠો. બીજો ખાવાનું લેવા ગામમાં ગયો. પાટ પર બેઠો બેઠો પેલો વિચાર કરે છે કે મારો મિત્ર આ પાટનો અડધો ભાગ પડાવશે. એટલે અહીં કૂવામાં પાણી ડાઢવા જશે એટલે તેને ધક્કો મારીશ એટલે એ મરી જશે અને પાટ મને મળશે.

ખાવાનું લેવા જનારે વિચાર્યું કે આ મીઠાઈમાં થોડું ઝેર ભેળવી દઉં, તો પેલો મરી જાય અને આખી પાટ મારી થાય.

બન્ને મિત્ર હતા. પણ સોનાની પાટે છેલ્લે પાટલે બેસાડ્યા. એકબીજાનો જન લેવા બન્ને વિચારે છે અને જેવું વિચાર્યું હતું, તેવું પરિણામ આવ્યું. સોનાની પાટ આગળ બન્ને હંમેશ માટે સલેપાટ થઈ ગયા. તેથી સાધુએ કહ્યું હતું “આ માણસ-માર છે.” તે સત્ય ઠર્યું.

આ કાયા-કંપનીના સગાવહાલાં બધા શેરહોદ્દરો છે. અને કાયાથી પૈસા પેદા કર્યા તેનો બધા શેરહોદ્દરો લાભ ઉઠાવે છે, અને બધી સજા આત્મારામને ભોગવવી પડે છે.

ધનની મમતા જીવોને સૌથી ખરાબ છે, તેથી ધન ભેળવવામાં તે મનુષ્યલવને વેડફી નાખે છે. ગરીબને પૈસા

વગર આધી આવતી નવી, ગંગીળીમા જ ધર્મ ઉદયમા આવે છે ધનથી વિવેકનો દીપક જૂઝાર જાય છે ધન ને કામ ગુણના માર્ગમા આત્માને અટવી મૂકે છે ધર્મ આત્માને મોશ્વ પ્રતિ પ્રયાણ કરાવે છે ગુણનો માર્ગ શ્રેયમાર્ગ છે મોક્ષ માર્ગ શ્રેયમાર્ગ છે શ્રેયમાર્ગે જવાથી ભવજનમણુ અનતગણુ બને છે શ્રેયમાર્ગે જવાથી ભવજનમણુનો અંત આવી જાય છે તો ચાર પુણ્યાર્થમાથી ધર્મનો મહારો લઈ ધન અને કામનો સદુપયોગ કરી મોક્ષ પ્રાપ્તિ કરવી

ધર્મ અને મોક્ષના ભવ્ય કિનારા વચ્ચે ધર્મની રહેલા અવ અને કામના પ્રનાહને નાથરા મુરદેલ છે એવું તો નથી જ પરંતુ અર્થકામ પોતાનો વળાંક બદલે તો ગમે તેવાના ભૂકા ખોલાવી દે તેમને જિતવા એટલે તેમના પ્રત્યેની આતરિ-અગ્નિ થવી તે, તેમનું અસ્તિત્વ હોવા છતાં તેઓ હાથ લેડેલ નેવડ જેવા હોય ધનની મૂકા ઉતારવી મુરદેલ હોવા છતાં ગુણનોના અંધસાધક ઉપદેશી, માસ્તિક ગુરૂ વાળી ધનનો સદુપયોગ સુયોગમા (સુપાન-દાનમા) થાય પરંતુ કામ ઉપર આતરિ-અગ્નિ થતી અતિ દુષ્કર છે વર્ષો સુધી શાન રહેલ, નિર્મૂળચમ થયેલ કામ ક્યાં નિગટ નવરૂપ લે તેની ખબર કોને છે? એમા અગોચર અધકાન્નય ગુણમા હિમ તપવર્યા કરી રહેલ રહુનેમિએ સાધનાપદે અદ્ભુત પ્રગતિ આપી હતી પરંતુ

નહિવત્ આછેરા અજવાળામાં રાજુલ સાધ્વીને નિર્વસ્ત્ર જોતાં, તેમનામાં કામ કેવો પ્રજ્જવળી ઊઠ્યો હતો ? પરંતુ મહા-સતી શ્રી રાજુલ સાધ્વીજીના હિમશિલા જેવા બ્રહ્મવત આગળ રહનેમિનો કામાગ્નિ સદા માટે શાન્ત પ્રશાન્ત બન્યો.

અર્થ અને કામ ધર્મમય હોય તો આપણે આત્મા ઊર્ધ્વગમન કરતો જાય છે. મનને વિરાગી બનાવવાનું છે. ભરત મહારાજ ચક્રવર્તી હોવા છતાં મન તો વિરાગી જ હતું.

કામે વિદ્યામિત્રને ઉચ્ચ સ્થાનેથી ખીણમાં ફેંક્યા. સૂત અને ઉપસૂત મહા તપસ્વી મિત્રોને ‘મોહિની’એ નામશેષ કરી નાખ્યા. આ બંને મિત્રોએ તપશ્ચર્યા કરી પ્રચંડ મહાશક્તિ પ્રાપ્ત કરી. જે એટલે બાવીસ જેવા. એકવાર બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને મહેશને પગે લગાડવાની તેને ઇચ્છા થઈ. તો તે ત્રણે મળી એક ‘મોહિની’ની સૌંદર્યબચિત પ્રતિમા બનાવી. મોહિની ગર્ભ ઉપસૂત પાસે. સંયમી બની ગયા સૌંદર્યપ્રેમી. મોહિનીએ કહ્યું . “કા તો મને છોડો કાં તો સૂતને છોડો.” આવું જ મોહિનીએ સૂત પાસે નાટક ભજવ્યું. પછી કહ્યું . “બંને યુદ્ધ કરો. જે વિજેતા બને તે મને અપનાવે.” ને જે માંથી એક મૃત્યુ પામ્યો અને બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને મહેશ પરાજયમાંથી બચી ગયા. આ છે સજ્જડ સપાટો કામનો.

ધર્મના અભાવે આજે આપણે માનવીને સાધનોથી માપીએ છીએ. મશીન યુગમાં જેટલાં મોંઘાં મશીનો છે,

તેટલો નોથો માનવ છે માણસને માન-સન્માન તેના પાસે રહેલ સાધનો પર અવલબે છે ધ્યાન, સચમ, ત્યાગ અને જ્ઞાનથી માનવી આલે મપાતો નથી, સાધનો માણસ ઉપર ચની બેઠા છે માનસિક દષ્ટિએ તે સાધનોનો અનુચર બની ગયો છે ગેજ વ્યાખ્યાને જતા હોઈએ, પણ એક દિવસ મોટર બગડી ગઈ, તો વ્યાખ્યાને જતા નથી.

આલે ગાય કરના દૂધની કિંમત વધાર છે અન્ય રીતે દૂધ મળી જતુ હોય તો ગાયની જરૂર નથી ઘરડા માનવીઓ કમાઈ શકતા નથી, તો તેઓ નમ્રતા છે ગૌશાની કિંમત છે, પણ માણસની કિંમત નથી, તેથી જ મુઠાપમા ઘરગણ (old man's house) ઠેક ઠેક બિચા થવા લાગ્યા છે ભારતમા પહેલા દયાસર દેવાવાળા પુણ્યસ્તો અપગ પગુ-પગીઓ માટે પાલંગપોળો પણ ઘડાવના દત્ત અને આજે પણ ચલાવે છે આધુનિક દામમા વિપાત્ર ને તિનિ વધતી સાલ્યા એટલે અનાધારમાં ઊભા થયા તેનો અનિ ક થતા “બાપનુ ઘર” કુખી, ત્યજતા, ગ્રધવા, વિધવા, કુમારિમા માટે ચાતુ થયા અને હવે સુમાત્મી શરમ હડવોએ બેસાન થતા ઘર ઘર અમદાવાદ કે અન્ય સ્થળે ઊભા થઈ રહ્યા છે.

ચાતુ દાનુ એ જ કે દામ-ગિલાડનો અનિત્ત થયા થનો અધર્મિ ગ્યાને બસવો આ બન્નેની પાછળ

જો ધર્મનું ફલક આવી જાય તો બૂંસાતી જતી ભારતની
લઘ્ય સંસ્કૃતિ મરી નથી ગઈ તેવું સુખદ આશ્વાસન લઈ
શકીએ.

પ્રકૃતિનો નિયમ છે કે તે દરેક વસ્તુનો પલટો લાવી
દે છે. લોખંડ કાટ ખાતું થઈ જાય છે, ફેક્ટરીઓ ૨૫ વર્ષે
જૂની થઈ જાય છે, તો માનવી જૂનો કેમ ન થાય ? માનવી
માનવીનું મૂલ્ય બદલી રહ્યો છે. માનવી સાધનોનું મૂલ્ય
વધારી રહ્યો છે, તેથી માનવતાની કિંમત ઓછી થઈ છે;
દાનવતાની કિંમત વધી છે. માનવે વસ્તુઓ પર સ્વામીત્વ
મેળવવાનું છે, સાધનનો દાસ નહિ, પણ સાધનને
દાસ બનાવવા જોઈએ. માણસે વસ્તુની આસપાસ ફરવાનું
નહિ, પરંતુ સેન્ટરમાં રહીને વસ્તુને પોતાની આસપાસ
ફેરવવાની છે. અમીબામાંથી માણસ નથી બન્યો, પરંતુ
અમીબાને માણસ બનાવવા માટે માણસ બન્યો છે. આ
બધું ફક્ત ધર્મરૂપી ચક્ષુથી દેખાશે. તે ધર્મજ્ઞાન સમતુલા
બાળવશે.

✠ | સ્વાસ્થ્યનો મર્મ

આજે ફેશનની દૃષ્ટિએ કહેવાતા સ્વાસ્થ્ય માટે માસાહાર શરૂ થયો છે પણ આ ભણેલા લીત ભૂલે છે શાકાહારી હાથી મામાહારી સિંહને ચગદી શકે છે શાકાહારી લાખુ આયુષ્ય ભોગવી શકે છે, માસાહારી દૂકુ ને નીરસ જીવન ભોગવે છે

જીવનના સિદ્ધાન્તથી સો વર્ષ જીવી શકાય છે, નહિ કે માસાહારી ખોરાક, દવા, પ્રોટીનો, વિટામિનો કે ઇન્જેક્શનોથી

ભારતની ભૂમિમાં અકાળે મૃત્યુ તે અશુભ ગ્રિહ ગણાતું તે ભૂમિમા સુદર સસ્કૃતિ છે તે સસ્કૃતિ લાખા આયુષ્યના કારણરૂપ હતી અને છે

શરીરનો ઉપયોગ ઇદ્રિયોના દુરુપયોગ માટે કરવાનો નથી. તેની ભૂખ વિષયકષાયોથી મટાડવાથી નથી. પાચ ઇદ્રિયોને સુમાર્ગે વાળીને-કેળવીને સસ્કૃતિને પોષક બનાવવાની છે આખમા અમૃત ભજવાનું છે, કાનથી ભગવાનની વાણી સાંભળવાની છે, નાકથી સુદર સૌરભ સુધવાની છે, જીભને મધુર બનાવવાની છે અને અર્ધાં તો પ્રભુનો કરવાનો છે આ ઇદ્રિયોને નિર્મળ બનાવવાથી શુભ તરવોનો

સંચલુ થશે. તે શુભ તત્ત્વો છે : અભય, નિર્મળતા, પવિત્રતા ને પ્રસન્નતા. જો ઇદ્રિયોનો દુરુપયોગ થયો તો સ્વચ્છંદતા વધી જશે અને અશુભ તત્ત્વો જેવાં કે ભય, ચિંતા, ઉપાધિ આવશે અને જીવન રંગદોળાઈ જશે. આ ભય આયુષ્યને દૂંકું કરી નાખે છે. ચિંતા ચિંતા સમાન નીવડે છે, ઉપાધિ જીવનને વ્યથ ને વિનાશકારી બનાવે છે.

અભય આવતાં તંદુરસ્તી ખીલશે, અને ભગવાન તો ‘અભય દયાળુ’—અભય દેનારા છે. એ ભગવાનનું ધ્યાન ધરો તો માનસિક સ્વાસ્થ્ય સાથે શારીરિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત થશે.

પ્રભુનું ચિંતન કરવાનું છે, પણ વિષયોની ચિંતા કરવાની નથી. ચિંતનમાં વિવેક, વિનય ને પ્રકાશ છે. આમ અભય—ચિંતન—પ્રસન્નતા લાંબું આયુષ્ય બક્ષે છે.

પાંચે ઇદ્રિયોની પટુતા મળી છે. તેને કટુતામાં ફેરવવાની નથી. પટુતા માટે પ્રભુનો પાઠ માનવાનો છે. આથી નિર્દોષતા, પ્રસન્નતા ને મુક્ત હાસ્યની પવિત્રતા ઝળકી રહે છે અને સ્વાસ્થ્ય વિલસી રહે છે તેમ જ વિકસી રહે છે.

તમારે તમારી જાતને રોગરહિત બનાવવાની છે, નહિ કે ડોક્ટરોને આધીન બનવાની. તે માટે ઇદ્રિયોને સંયમિત બનાવી તેની પાસે સુયોગ્ય સિદ્ધિ સંજિત કરવાની છે. આથી તન તથા મનની સ્વસ્થતા પ્રાપ્ત થશે. તે માટે

જીવનને લક્ષ સહિત ક્રિયાળીલ બનાવવાનું છે તે માટે અતરને સાફ કરવાનું છે “ જેનું અતર સાફ છે, તેનું જીવન સ્વર્ગ છે, જેનું અતર મેલું છે, તેનું જીવન નરક છે ” સાફ અતર માટે મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા ને માધ્યમ્ય ભાવની આવશ્યકતા છે આ ચારનો વિકાસ થશે, એટલે અતર અમીથી ભરાતું જશે ત્યાં શુદ્ધતા ને સ્વચ્છતા આવશે પછી થશે કે “ અજ હમ અમર, ભયે ના મરે ગે ” હવે મૃત્યુનો ભય નહિ રહે અને જે દેહ ભૌતિક જરૂરિયાતોમાં બધાયેલો છે, તે જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરવા માટે રોગ, શોક, ચિંતા ને ભયનો લોભ બને છે, તેને બદલે ત્યાં અમરતા દૃશ્યમાન થશે જિંદગીનો અર્થ સમજાશે જીવન ક્ષણભર આનંદ માટે વિષય-કષાયથી વિષ વેલડીથી મુક્ત બનશે અને સાચું સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરી શકશે

જીવન વેડફી દેવા માટે નથી બાહ્ય સ્વાસ્થ્ય મેળવવા જે તે ખાવાનું, પીવાનું કે મોજ માણવાનું નથી આત્મિક સ્વાસ્થ્ય હશે તો બાહ્ય સ્વાસ્થ્ય ખીલી ઉઠવાનું છે હોજરી કે આતરડામાં બગાડ થાય તો શરીર વિકારમય બને છે પરંતુ આત્મિક સ્વચ્છતા ને શુદ્ધિ હશે તો બાહ્ય સ્વાસ્થ્ય આપોઆપ પ્રાપ્ત થશે માટે જરૂર છે અતરની શુદ્ધિ, આત્માની સ્વસ્થતા, મનની નિર્મળતા, હૃદયની ઉદારતા ને ચિત્તની પ્રસન્નતા, ઇચ્છિત સ્વાસ્થ્યનો મર્મ છે

✱ | સ્વાસ્થ્યનું સુખ

તંદુરસ્તી મનની, તનની અને ચૈતન્યની જરૂરી છે. સુંદર ખંભોક હોય, બધી જ ટોપ સામગ્રી હોય અને અનેક પ્રકારની વાનગીઓ તૈયાર થઈ હોય, ત્યારે આપણને ચાર ડિગ્રી ટેમ્પરેચર હોય તો કંઈ ગમતું નથી. એટલે ‘પહેલું સુખ તે જાતે નર્ચા.’ કરોડો રૂપિયા કરતાં તંદુરસ્તી વધારે કીમતી છે. પૈસો એ તો સુખનું સાધન છે, પણ પૈસો પોતે જ સુખ નથી. તંદુરસ્તી એ તો જીવનનો આનંદ છે. પરંતુ જ્યારે તન બગડી જાય છે ત્યારે મનને બગડતાં વાર નથી લાગતી. તન તંદુરસ્ત હોય પણ જો મન તંદુરસ્ત ન હોય તો બધું બગડી જાય છે. મન બગડે એટલે તન બગડી જ જાય છે.

તન તો માટીનો પીંડ છે, જીવન તો મન છે.

શરીર પૃથ્વી, પાણી, હવા, અગ્નિ, આકાશથી બનેલું છે. શરીરને જીવંત રાખનાર મન છે. મન માણસને સારો કે ખરાબ બનાવી દે છે. મનને તંદુરસ્ત રાખવા શું કરવું? બોમ્બથી જેટલું નુકસાન દુનિયાને નથી થયું તેના કરતાં હલકાં ગીતો ને હલકા સિનેમાથી દુનિયાને નુકસાન થયું છે.

મનન કરે તે જ મન છે.

મરી જવું એ નવું નથી, - પણ જીવવું એ જ નવીનતા છે. મન એ જ મોક્ષ અને બધું જારણ છે. વ્યાખ્યાન મનને ખોરાક આપે છે. મન સર્જન કરે છે અને મન વિમર્જન કરે છે. તેથી તન કરતા મન પરત્વે વધારે ધ્યાન આપવાનું છે. મનના વલોણામાંથી, વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય છે. દુનિયાના ગમે તેવા વિચારોમાં પણ, સમ્યક્ત્વ, ટકી રહે છે. શ્રેષ્ઠિક મહારાજા જેલમાં, પણ કર્મની નિર્જડા કરતા હતા.

સુખ આવે જીવિત વાછતું ને દુઃખ આવે મરણ વાછતું. તેને બદલે મનને ધીમે ધીમે શાંત બનાવવાનું છે, સમજાવવાનું છે. તેથી આત્મામાં પૂર્ણતા આવે છે. પૂર્ણતા પછી મગ્નતા આવે છે, ને ત્યાર પછી સ્થિરતા સહજ બની જાય છે.

મનને કષાયોનો, સથવારો મારી નાખો છે, અગ્નિને સથવારો મળે તો તે બીજાને બાળે છે, સથવારો ન મળે તો પોતાની જાતને બાળે છે. કોધનું, માનનું, માયાનું, લોભનું અને અજ્ઞાનનું આવશ્યક દૂર કરવાનું છે. મનને શાંત કરવા માટે, સમાધિ તરફ લઈ જવા માટે પહેલા વિષયોને દૂર કરવાના છે. મનનું પરિણામ વચનમાં અને વચનનું પરિણામ કાયામાં આવે છે. વ્યક્તિ જતા, વ્યક્તિની મહત્તાને મન બાણે છે. પ્રભુ ચાહ્યા ગયા, પણ પ્રભુનું

નામ તારે છે. નામની અસર મન ઉપર ઘણી થાય છે, કારણ કે ત્યાં ત્યાગ હોતો. મહત્તા વ્યક્તિને નહિ, પણ ત્યાગને છે.

મન, વચન અને કાયાને વીતરાગના સ્મરણમાં રાખવાના છે. કામ વગરના માણસોને ઘરમાં આવવા દેવાના નથી, તેમ કામ વગરના વિચારોને મનમાં આવવા દેવાના નથી. એકલતા શૂન્ય નહિ હોવી જોઈએ, પણ એકલતા પૂર્ણ હોવી જોઈએ. આપણે એકલા નથી, પણ આપણી સાથે પડછાયાની માફક વીતરાગ છે.

મન શુદ્ધ કરીને, મન પ્રસન્ન કરીને પવિત્ર વાતાવરણમાં એકાંતમાં આર્દ્રકુમારે જિન પ્રતિમાને પેટીમાંથી કાઢી અને પ્રભુનાં દર્શન કરતાં કરતાં તેના મન પર તૃપ્તિની પ્રસન્નતા છવાઈ ગઈ. આ છે પ્રભુદર્શનની મન પર સુંદર અસર. મન ઉત્તમ ગ્રાહી પ્રસન્ન પામે છે, અને મન ઝેચેન હોય ત્યારે નિદ્રા નથી આવતી. સામાયિકમાં તનને ભૂલી જવાનું છે. અને મન સાથે સમાધાન કરવાનું છે. મનની સમાધિ સાધવાની છે. મન સ્વસ્થ બનશે તો તનની સ્વસ્થતા સહજ બનશે.

મન, વચન ને કાયાના સ્વાસ્થ્યથી જે સુખ ઊપજે છે, તે જીવનને પ્રસન્નતા અર્પે છે. આ સ્વાસ્થ્ય માટે વિશ્વ-મૈત્રી જરૂરની છે. વિશ્વમૈત્રી લાવનાથી માનવ મહાન બની

શકે છે જગતને પોતાની વિશાળ પાખોમા લઈને
 ઊડવાનું છે મૈત્રીથી સૂકા હૃદયે લીબલ ટે વિશ્વમૈત્રીની
 ભાવનાથી અન્યના દુઃખથી આપણે દુઃખી થઈએ છીએ
 હુંકરને દુઃખમાંથી મુક્ત કરનાર અપ્રાહમ લિંકને કહ્યું કે,
 “આ મેં દયાનું કામ કર્યું નથી, પણ મારા હૃદયના દુઃખને
 દૂર કરવા આ કાર્ય કર્યું હતું ” દયાનું કામ કહેવાનું નથી,
 દયાનું કામ કરનાનું છે આ છે તન-મનના આશ્વનું
 ખરું સુખ.

✱ | વચનશુદ્ધિ

જેમ જેમ વસ્તુ શુદ્ધ થતી જાય. તેમ તેમ તે સુંદર દેખાવા માંડે છે. તળાવની તડોમાં જળ પૂરાતાં સરસ બની જાય છે, તેમ જીવનમાં ધર્મનો રસ આવતાં, આપણે આનંદી બનીએ છીએ.

મન, વચન અને કાયાનાં ત્રણ સાધનો હથિયાર જેવાં છે. કડિયો જે સાધનોથી ૧૪ માળનાં મકાનો બાંધે છે અને મકાન બાંધતાં બાંધતાં તે ઊંચે ચઢતો જાય છે, ત્યારે તે જ સાધનોથી કૂવો ખોદનાર નીચે ઊતરતો જાય છે. એક ઉપર પ્રકાશમાં જાય છે, બીજો નીચે અંધકારમાં જાય છે. મકાન બાંધવાનું કામ અધરું છે, ખાડો ખોદવાનું કામ સહેલું છે.

તેવું જ આ મન, વચન અને કાયાનું છે. તેમનો સદુપયોગ કરવા માટે જ્ઞાનની જરૂર છે, પરંતુ જેને હુકુ-પયોગ કરવો છે, તેને જ્ઞાનની જરૂર નથી. જેને સાધના કરવી છે, તેને જ્ઞાન, સ્વાધ્યાય અને ઇન્દ્રિયોનો સદુપયોગ કરવાનો છે.

પહેલાં શરીર ને પછી મન અને વચન આવે છે. કાચબાની જેમ ઇન્દ્રિયોને સંકેલી લેવાની છે. દુનિયામાં

પ્રેરણા

આપણા ઉપર વિષયોનાં વિકારનો, અને 'ક્રોધાદિ' ઝવાયનો લય રહેલો છે તે અમયે ઇન્દ્રિયોને કાબૂમાં રાખવાની છે. ઇન્દ્રિયોને વશમાં રાખીને શઠો મહાસતો ઇન્દ્રિયોને આવી સદ્ગુણી સતો આપ્યા બાદ છે ત્યારે તેમની 'સમ્મરણો' યાદ કરીને ગીએ છીએ

સાધુ ન થવાય તો પણ ઇન્દ્રિયોનો સંકુપયોગ કરીને સમજન તો બનવાનું જ છે સમજન માણસ સાધુની નહીં જ છે, માણસની ઇન્દ્રિયો આશીર્વાદરૂપ બને અને શાપ દેલાવી શકે છે આત્માને ઇન્દ્રિયો સત કે ચેતાન બનાવી શકે છે જીવને કાબૂમાં રાખવાથી શાત મધુર વાણી બોલાય છે, ને તેથી શીતળતા પ્રમદા રહે છે

અર્પ જેને ઠરડે તે જ મરે, પણ દુર્જન તો એકના જાન ઠરડે અને બીજો મરી બાદ છે તેથી માણસે વચનનો મહુપયોગ કરવો જોઈએ,

વચનનો સંકુપયોગ સ્વર્ગનો આસ્વાદ ચખાડે છે, વચનનો દુરુપયોગ નરકની દુર્ગંધથી ગૂંચળાવે છે પ્રભુ મહાવીરદેવ કોઈને "દેવાનુપ્રિય" કે "મહાનુભાવ" વિના મબોધતા ન હતા

સામે માણસ ખરાબ હોય તો આપણે તેના લેવલમાં આવવાનું નથી, પરંતુ તેના પર અનુકંપા, દયા, સહાનુભૂતિ દાખવી તેને ઉચ્ચ સ્થાને, લઈ જવાનો છે, જીર્ણોદયન માટે જ આ મનુષ્યલવ મળ્યો છે ૮૪ લાખ જીવોનિમા

ઉચ્ચસ્થાન માનવનું છે. પ્રભુ મહાવીરે ઉત્તરાધ્યન સૂત્રમાં કહ્યું છે : “તું કંઈ ન બને તો માનવતાવાળો માનવ તો જરૂર બનજો.” માનવ એટલે માનવતા સભર, ધર્મમય જીવન. ત્યાં માનવતા મહેકતી હોય છે. તે માનવ મોક્ષનો અધિકારી બને છે. અનુત્તર દેવલોકના દેવોને મોક્ષ મેળવવા માનવભવ લેવો પડે છે. આવી ઉચ્ચ ભૂમિકા પરથી લપસી ન જવાય તેની પૂરતી કાળજી રાખવાની છે.

સિકંદરે એક માણસને સત્તા ઉપરથી ઉતારીને નીચી પાયરી પર મૂક્યો. પાંચ વર્ષ પછી સિકંદરે તેને પૂછ્યું : “તમે નીચે ઊતર્યા તેનું તમને દુઃખ નથી થતું?” પેલા માણસે જવાબ આપ્યો : “ના, પહેલાં કરતાં અત્યારે હું વધારે સુખી છું, કારણ કે માનવતાની ભૂમિકામાં હું આગળ વધ્યો છું, અને હવે મારાં સ્વજનો સાથે સારી રીતે વાત કરી શકું છું.”

સારા માણસને ખરાબ વિચાર આવી જાય, પરંતુ તે મનના ખારણા સુધી આવી શકે છે, પણ અંતરમાં પ્રવેશી શકતા નથી. જેના મન પર દુષ્ટ વિચાર આરોહણ કરશે તે પડવાનો ને નાશ પામવાનો.

માનવતા લાવવા ખૂબ વિચારવાનું છે. વૃત્તિઓને કાબૂમાં રાખવાની છે, વૃત્તિઓને જીતવાથી, સારી ટેવ પાડવાથી જીવનની સાધના સુખમય બને છે. સાધના, સ્વાધ્યાય, સંયમ દ્વારા અંતિમ સિદ્ધગતિ હસ્તામલકવત્ બને છે.

નવપદ આરાધક આત્મા સ્વયં તરે છે, અનેકને તારે છે જેના દુઃખમાં નવપદ છે, તેને કોઈનો ડર નથી 'નમો અરિહંતાયુ'ના પ્રભાવથી કાળો સર્પ પણ પુષ્પમાળા બની બેસે છે

અઢાર દોષોથી વર્જિત અરિહંત પ્રભુ છે અગ્નિ તો જગતમાં પ્રકાશ ફેલાવી દે છે

અગ્નિ ત પત્રી મિદ્ધપદની આગધના સિદ્ધિ અપાવે છે
આચાર્ય આપણને મોક્ષ માર્ગ અપાવે છે તેઓ પચાચારનો ઉપદેશ આપે છે મુનિરૂપી તારાઓમાં આચાર્ય ચંદ્ર સમાન છે જગતને અજ્ઞાનનાર દીવો આચાર્ય છે આચાર્યને સ્વદર્શન અને પદ્મદર્શનનો ખ્યાલ હોવો જોઈએ જગતના બધા જ પ્રશ્નોના જવાબ આચાર્ય પાસે હોય છે શાસનના રાજા આચાર્ય છે

ઉપાધ્યાય ભગવત તે રાજાના મજબુત 'સુવર્ણ' જેવા છે તેઓ શામનના વિદ્યાવીરોને તૈયાર કરે છે ઉપાધ્યાય ભગવત પથર જેવા મનુષ્યોને સુદર કોતરી, ઢાઢાગી પ્રતિમાનું રૂપ આપે છે સાધુને તૈયાર કરવા માટે ઉપાધ્યાયની જરૂર છે

ઉપાધ્યાય ભગવંતો રપ ગુણોથી શોભે છે. તેઓ આર અંગના બાહુકાર હોય છે.

નવપદ્માં 'અરિહંતને સિદ્ધ તે દેવતત્ત્વ છે. ગુરુ તત્ત્વમાં આચાર્ય, ઉપાધ્યાય ને સાધુ ભગવંતોનો સમાવેશ થાય છે. ગુણની યોગ્યતા પ્રમાણે સ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે.

સાધુ એટલે જ્ઞાનનો પૂંજ. સાધુએ ૧૦૦૦ દિવસમાં જે ભણવાનું છે, તે ભણી લેવાનું છે. જીવનને સુંદર ઉપવન બનાવવાનું છે. સાધુપણમાં આત્માને જ્ઞાનથી તેજસ્વી ચક્રચક્રિત બનાવવાનો છે.

દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ પછી ધર્મતત્ત્વ આવે છે. તેમાં છે દર્શન. દર્શન એટલે શ્રદ્ધા. દર્શન એટલે તત્ત્વની અભિરુચિનો વિચાર. જીવનમાં સત્યતત્ત્વની સમજણ આવી જાય તો જીવન જુદું જ બની જાય છે. પ્રભુનાં દર્શન કરવાનાં છે. પ્રભુને જોતાં પોતાના સ્વરૂપની ઓળખાણ કરવાની છે.

દર્શન પછી આવે છે જ્ઞાન.

શ્રદ્ધાને જ્ઞાનની આંખ જોઈએ. ભવસાગરમાંથી પાર કરનાર જ્ઞાનરૂપી નૌકા છે. જેની પાસે જ્ઞાન છે, તેને સુખદુઃખ સમ લાગે છે. જ્ઞાન તો ત્રીજું લોચન છે.

જ્ઞાનથી તપ, ચારિત્ર, દયા જીવનમાં આવે છે. માણસને પશુથી જુદો પાડનાર કોઈ હોય તો તે જ્ઞાનતત્ત્વ છે. જ્ઞાનથી હેય, સેય, ઉપાદેયની સમજણ પડે છે. સ્વાધ્યાય, શ્રવણને જ્ઞાનીનું સાનિધ્ય જ્ઞાન મેળવવામાં સહાયભૂત બને છે.

આઠમું પદ ચારિત્ર છે સદાચાર, બ્રહ્મચર્ય પણ ચારિત્ર છે ચારિત્રમા પાત્ર સમિતિ ને ત્રણ ગુપ્તિ છે ઇન્દ્રિયોને જરૂરિયાત પ્રમાણે પ્રવૃત્ત ને નિવૃત્ત રાખવાની છે ચારિત્રમા સ્યાદ્વાદનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ પાત્ર સમિતિમા પ્રવૃત્તિ ને ત્રણમા નિવૃત્તિ રાખવાની ચારિત્ર એ બહારની વસ્તુ નથી, પણ હવનની શુદ્ધિ છે

હવનમા પહેલા શ્રદ્ધા જોઈએ શ્રદ્ધાને સમજવા જ્ઞાન જોઈએ જ્ઞાનના આચરણ માટે તપ જોઈએ તડકો ઝરાખર ન હોય તો અનાજ ખરાખર પાકતું નથી તપ શ્વર્યાની ગરમીથી હવન મધુર બની જાય છે સૂર્યના કિરણો બાર હજાર છે તપરૂપી સૂર્યના પણ બાર કિરણો છે છ બાદ્ય અને છ અસ્ત્રતર જૈનદર્શનના તપમા વિવિધતા છે સ્વાધ્યાય, વિનય, ધ્યાન, કાઉસચ્ચ, નિયમ વગેરે જે કામ કરીએ તે પોતાના આત્મા માટે કળ્યાણ છે

આહાર શુદ્ધ ને આત્મિક હોવો જોઈએ સતની કે સાધર્મિકની બક્તિ કે તેમના વૈયાવચ્ચ પણ તપ છે સાધના પણ તપ છે અગ્નિથી સોનું શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપશ્વર્યાથી આત્મા શુદ્ધ થાય છે, ને મનની વૃત્તિઓ શાંત થાય છે

નવપદનું આ તો અતિ સંગિપ્ત આલેખન છે નવપદ નવનિધિ આપે છે નવપદની આરાધના હવનને મગલમય બનાવે છે, આત્માને પ્રકાશિત બનાવે છે અને અતે મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવે છે

✧ | સામાયિકની શ્રેષ્ઠતા

આતુર્માંસમાં ખેડૂત અને ધર્મી બન્ને ખેતી કરે છે. ખેડૂત ધરતીની ખેતી કરે છે, ધર્મી આત્માની ખેતી કરે છે. ખેડૂતની માફક ધર્મીએ હૃદયની ધરતીને ઊંડી ને પોચી બનાવવાની છે. સંસારના સંબંધો ત્યજવાના છે. સામાયિક અંગીકાર કરવાનું છે.

સાધનામય જીવન બનાવવાનું છે. ખેડૂત પોતે સારો પાક લેવા ખાતર દુઃખો વેઠે છે, તેમ આપણે જીવનમાંથી સુંદર પરિપાક મેળવવા જીવનને સાધનામય બનાવવાનું છે. સાધનાની પ્રથમ ભૂમિકા સામાયિક છે. સમન્વિત એટલે સમ્યક્ત્વ રીતે મેળવવું તે. સામાયિકમાં જોસો ત્યારે અંતરમાં ઊતરી જવાનું છે. પુણિયા શ્રાવકના સામાયિકને વીરપ્રભુએ વખાણ્યું હતું. તેના એક સામાયિક માટે શ્રેણિક મહારાજ રાજ્યવૈભવ છોડવા તૈયાર હતા. બધાં કર્તવ્યોમાં સામાયિકનું સ્થાન પરમ ને ઉચ્ચ છે. શાંત દીપશિખા સુંદર લાગે છે, તેમ શાંત મન આનંદ અર્પે છે. તે મનને શાંત સ્થિર કરવા માટે સામાયિક છે.

ભરદરિયામાં મોતી લેવા મરજીવા સાગરને તળિયે

બાથ ઢે, પણ તે વળતે અનેક લાય અને મુખીબતો હોય છે, છતાં પોતાના કાર્યની ધ્યેયપૂર્તિ તે એકાગ્ર, સ્વચ્છ ને ધ્યેયલક્ષથી કરે છે તે ગીતે સામાયિકમા મનને, શરીરને એકાગ્ર અને સ્વચ્છ બનાવવાના છે સામાયિકથી આધ્યાત્મિક ભૂમિકાને વિ-સિત કરવાની છે

આપણને અતિદુર્લભ માનવમવ મળેલ છે ચાર ગતિમાથી મનુષ્યગતિમા તીર્થ ઠરપદની પ્રાપ્તિ સુલભ બને છે સામાયિકમા અતર્ક બની ઠિ જાણમાથી મરણવા માઝક મોતી લાવવાનું છે તે મોતી જે ગુહસ્વરૂપી આત્મા ચિત્તની શાંતિ માટે બહાર ઢોડધામ કરવાની જરૂર નથી, તે તો પ્રાપ્ત થશે સામાયિકમા

સામાયિકમા પર્વત જેમ અડોલ બનીને ધ્યાન ધરવાનું છે, ત્યાં શરીરની ફીકર કરવાની નથી, આત્માની ફીકર કરવાની છે

સામાયિકમા બેઠેલા કુમારપાળને મકોડો ચોટયો હતા કુમારપાળ તો ધ્યાનમગ્ન હતા, તેમને મકોડાના ડખ કરતા મકોડો મરી ન બાથ તે માટે ન અટકાવ્યો, દૂર ન ક્યો પૂર્ણ ઉપયોગવત હતા, મકોડાને છૂટો ન પાડતા તેમણે મકોડાને તેનું કાર્ય કરતા માસ, સહિત ચામડી કાપીને મકોડાને અભયદાન આપ્યું

અહિંસાનો પાલક જેમાં જીવહિંસા થતી હોય તેવા સાધનો—ચરખીયુક્ત કપડાં, લીવરનાં ઇંજેક્શનો, કેડલીવર ઓઈલ, કૂમના ખૂટ ન વાપરે. અહિંસા વિના મનની સ્વસ્થતા જળવાય નહીં. અહિંસા સાથે સાદાઈ ને સત્યની માવજત કરવાની છે. સાદાઈથી મન સરળ બને છે. કપડાં ઉંમરને શોભે તેવાં પહેરવાનાં છે. ઉદ્દભટ પહેરવેશ પહેરવાનો નથી. આથી મનમાં ગ્દાનિ લાવવાની નથી. ચિત્તને સંયમમાં રાખવાનું છે.

સામાયિકમાં સમતા ને સ્વસ્થતા પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રહ્લ્લચર્યાની જરૂર છે. સંયમીના મુખ પર કાન્તિ હોય છે. તેના આત્મામાં પવિત્રતાનો પમરાટ હોય છે. જેટલું પ્રહ્લ્લચર્યાનું તેજ સંચિત થાય તેટલું મગજ સરસ કામ આપે છે. તેમાં વિચાર-વિકલ્પો આવતા નથી. ઠરેલ જળની માફક સુંદર લાગે છે. દૂધ ઠરે તો જ દહીં બને છે. મગજ શાંત થાય તો જ ગૂંચનો ઉકેલ મળે છે. તેથી કેટલાય પ્રશ્નોનો જવાબ બાહ્ય મુહૂર્તે મળી આવે છે. સામાયિક એ જ જીવનનું લક્ષ હોવું જોઈએ, તેથી જીવન સમતાથી સભર બનશે. રાગદ્વેષનાં દ્રવ્યો હિરાન નહીં કરી શકે. તે વખતે જે અનન્ય આનંદ આવશે, તેથી જે પ્રસન્નતાની સુરખી મુખ પર વેલસી રહેશે તે અદ્ભુત અને અનન્ય હશે.

❖ | શ્રીપાલયરિત્ર

શ્રી રત્નશેખરસૂરિએ શ્રીપાલયરિત્રનું સુદર આલેખન કર્યું છે તેઓ કહે છે ‘વીતરાગની વાણીને હું આપવાનો છું’ પ્રભુની વાણી સૂર્ય જેવી છે વીતરાગની વાણીરૂપ સૂર્ય પ્રકાશ મળતા લોગોના હૃદયક્રમણ ખીલી ઊઠે છે

નવપદનું આલેખન જગતમા શ્રેષ્ઠ છે જેવી ગીતે ચક્ર મળતા ચક્રવતી ને છ ખંડ મળી જાય, તેમ ભવ્ય આત્માને સિદ્ધચક્ર મળતા ચૌદરાજલોક પર વિજય મળે છે

જેના હૃદયમા સિદ્ધચક્રનો પ્રભાવ છે, તે આત્મા ધન્ય બની જાય છે

મયણાસુદરીએ નવપદની આરાધના કરી, તેનું મૌલાજ્ય સોળે કળાએ ખીલી ઊઠ્યું

પ્રભુપાળ રાગને બે રાણીઓ હતી સૌભાગ્યસુદરી અને રૂપસુદરી મૌલાજ્યસુદરીથી સુરસુદરી નામની રાજકન્યા જન્મી અને રૂપસુદરીથી મયણાસુદરી થઈ

મયણા ને સુરસુદરી બે ને દરેક કળાનો સારો અભ્યાસ કરે છે એક વખત તેમના પિતાએ-પ્રભુપાળ રાગએ તેમને પ્રશ્ન પૂછ્યો “પુણ્યની શું મળે છે?”

સુરસુદરીએ ઉતાવળે જવાબ આપ્યો “ધન, યૌવન, હોશિયારી, તદ્દુરસ્તી, મનગમતો પ્રિયતમ, બધું પુણ્યથી જ મળે છે”

પ્રેરણા

પૂર્વલવમાં જીવદયા પાળી હોય તો શરીર તંદુરસ્ત બની જાય છે.

પુણ્ય જે પ્રકારના છે : પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય અને પાપાનુબંધી પુણ્ય.

પુણ્યના ચોગે વિનય, વિવેક, પ્રસન્ન મન, શીલને અંતે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

જે પુણ્યશાળી હોય તેના ચિત્તમાં અરિહંતનું રાજ્ય હોય.

“અરિહંત હો મેરે ઘટમે”, ગુરુરાજ હો મેરે નિકટમે” આ જ્યાં હોય ત્યાં પંડિત મરણ સાધ્ય બને છે.

સુરસુંદરીએ પિતાની ખુશામત કરીને પિતા જ સર્વસ્વ છે, અન્ય નહીં. મયણાએ દેવ-ગુરુ-ધર્મની પ્રશંસા કરી, સાસારિક સંબંધ નિમિત્તમાત્ર છે. જેવું પુણ્ય તેવું જીવન.

આથી રાજા ગુસ્સે થયા અને મયણાને કોઢિયા સાથે વળગાડી. સુરસુંદરીના ધામધૂમપૂર્વક લગ્ન કર્યા. પણ તેને ચોરો લૂંટી ગયા, સુરસુંદરીને વેશ્યાને ત્યાં વેચાવું પડ્યું. ત્યાં નૃત્ય કરનાર થાય છે.

પંચપરમેષ્ઠિની આરાધનાના પ્રભાવે શ્રીપાળને જલ-તારિણી-શાસ્ત્ર નિતારિણી વિદ્યા મળી. વિદ્યાસિદ્ધિ માટે મદદ કરી તો તેમને અનિચ્છાએ સુવર્ણ મળ્યું. ધવલશેઠ સાથે જાય છે. શ્રીપાળ નિઃસ્વાર્થભાવે તેને સહાય કરે છે. પરંતુ ધવલ-શેઠ તો ઈર્ષાથી બળીને ખાખ થઈ જાય છે. મદનમંજૂષાને

જેળવવા ધવલશેઠે શ્રીપાળને દરિયામા વડેલ્યો ત્યા મગર નાવરૂપે મળી ગયો ને થાણાના દરિયાકિનારે મહીમલામત આવ્યો મદનરેખા અને મદનમનુષ્યા શ્રીપાળને સ્મરીને ઊભાન થાય છે, ત્યારે ચક્રવર્તી દેવી આવે છે, ધવલશેઠને તેના દુધ્ધૂત્યોની શિક્ષા આપે છે ધવલશેઠ ત્યાથી નાત્રી છૂટે છે છેવટે શ્રીપાળને થાણામા હેરાન ઝગ્વા પ્રયત્ન કર્યો શ્રીપાળને ધવલશેઠના કુકર્મો જોઈને ખૂબ દુઃખ થાય છે ધવલશેઠ એક વખત સુઝકેટાટ બધાયા હતા, તો શ્રીપાળે તેમને છોડાવ્યા હતા શ્રીપાળ ધવલશેઠને ઉત્તમ ઇવન બતાવવાનું કહે છે, પણ ધવલશેઠ માને ખરા ! છેવટે ધવલશેઠનો ખૂરો અજામ આવે છે મરીને તે માતમી નરકે જાય છે

ધવલશેઠના મરણના મમાચાર મળ્યા શ્રીપાળને દુઃખ થયું શ્રીપાળને ધવલનો પત્રો જોઈતો નથી તેમા દુઃખ, બથા ને નિસાસા હતા શ્રીપાળ ધવલશેઠના પુત્ર વિમલને ૨૫૦ વહાણો આપી દે છે વિમલ શ્રીપાળના ચગણોમા નમન કરે છે ને તેનું ઇનન બદલાઈ જાય છે

શ્રીપાળ ને મયણાસુદગી નવપદની આનંદના કરીને ઇવનને ઉત્કૃષ્ટ કોટિનું બતાવે છે સુરસુદરીના ઇનનને સુદગ બતાવવા પ્રયત્ન કરે છે પોતાના ભોગવવાના કર્મને સમતાપૂર્વક સહન કરીને, દુઃખમા અરિહંત, ત્રિહ આદિ પચપગમેષ્ટિને મનત સ્મરીને ઇવન ત્યાગમય બનાવ્યું

✱ | જીવનની ભ્રમણા

જીવનની ભ્રમણા નામથી જ શરૂ થાય છે. આપણે ક્યાંથી આવ્યા અને ક્યાં જવાના છીએ એ તો આપણે ભૂલી જઈએ છીએ. આપણે નામ માટે જ દોડાદોડ કરીએ છીએ. નામમાં જ એકરૂપ બનીને આપણે આત્માને ભૂલી જઈએ છીએ.

એક ડોસી એક ગામ જતાં હતાં. રસ્તામાં જગલ આવ્યું. ત્યાં રાત પડી ગઈ. ત્યારે એક માણસે તેને કહ્યું : “રાતનો રાજા આવીને તને મારી નાંખશે.” આ શબ્દો સિંહના કાને પડ્યા ને તેનામાં ગભરાટ શરૂ થયો કે રાતનો રાજા તે કોણ હશે ?

થોડીવાર પછી પોતાના ખોવાઈ ગયેલા ગધેડાને શોધવા એક કુંભાર ત્યાં આવ્યો, ત્યારે સિંહને થયું : “મને કોઈ પકડવા આવેલ છે” ને અંધારામાં ને અંધારામાં તે સિંહને પકડીને ગધેડાના ટોળામાં લઈ ગયો. સવારે સિંહને જોતાં તેનાથી ચીસ પડાઈ ગઈ. ત્યારે સિંહને ભાન થયું કે રાતનો રાજા કે જંગલનો રાજા હું જ છું.

આમ આત્મા સિંહ સમાન છે તેની પાસે અનત શક્તિ છે તે શક્તિ દ્વારા જીવનને અને જગતને સ્વર્ગ બનાવવાનું છે જેવો આત્મા મહાવીરનો હતો, તેવો આત્મા આપણો છે આપણે ગંધેડાના ટોળામાં આવી ગયા છીએ, તેથી સત્ય તત્ત્વની ખબર પડતી નથી.

ભાગ્યતની પાસે આધ્યાત્મિક ભૂમિજ છે પ્રભુ આદિ નાથ, પ્રભુ મહાવીર, ગૌતમ વગેરે આ ભૂમિના મર્જન છે તે ભૂમિમાં આપણે આભાસી નામનું વિમર્જન કરવાનું છે ને અત્ય સ્વરૂપી આત્માનું સર્જન કરવાનું છે ત્યાં એકસપી પટ્ટુ લાવવાનું છે બધા સપ છે ત્યાં સૂક્ષ્મતા છે આજે ખ્રિસ્તી ધર્મનો ફેલાવો થઈ રહ્યો છે અને જૈન ધર્મનો તો શુ પરતુ જૈનોનો ઘટાડો થઈ રહ્યો છે !

આનું કારણ છે નામનો મોડું અહમ્ અને મમ્ આ બે મત્રો મોહરાજના છે બધા અહમ્ ત્યાં વિરાધના અહમ્ આત્મામાં અધકાર ફેલાવે છે

આપણા જીવનરૂપી દુધમાં ફટકડીનો ગાગડો પડે તો તે દુધ કાઢી બચ છે અને જો ધર્મનો ગાગડો પડે તો તે દુધ મીઠું બની બચ છે મિથ્યાત્વના પ્રવેશ રી આપણે દુધી થઈ રહ્યા છીએ.

મોહરાજના મત્ર આમે ધર્મરાજનો મત્ર એવને મામે

સવાશેર સમાન છે. ધર્મરાજનો મંત્ર છે : “ ન અહમ્, ન મમ ” બાદુબલિએ દુષ્કર તપશ્ચર્યા કરી પણ “ અહમ્ ”ને કારણે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું ન હતું. બેન સાધ્વીના મીઠા પ્રેમ-ઠપકાથી અહમ્નું વિસર્જન થયું ને કેવળજ્ઞાનનું દર્શન થયું.

પ્રેમ એ માસ્ટર કી છે. તેનાથી કોઈપણ આત્માનું તાળું ખોલી શકાશે. અહમ્ અને મમ ને ઓગાળવાના છે. તનનું sublimation કરવાનું છે અને તે માટે પ્રભુવાણી એક જ રસાયણ ઉપયોગી છે. અહમ્ને દૂર કરવા. મમત્વનો નાશ કરવા યોગ્ય પદ્ધતિની જરૂર છે. પદ્ધતિ વિના પ્રગતિ નહીં. પાણીમાં હાથ-પગ ગમે તેટલા પછાડીએ, પણ તરતાં આવડતું ન હોય તો ડૂબી જવાય છે. મનુષ્યજન્મ મળ્યો છે તે આલોક કે પરલોક સુધારવા માટે મળ્યો છે. મનુષ્યજન્મ પામીને હારી જવાનું નથી, જીતી જવાનું છે. અહમ્ અને મમના કેફમાં કેટલું પાપ થઈ બાય છે? ત્યારે ખબર નથી પડતી કે હું એકલો આવ્યો છું ને મારે એકલાને જવાનું છે; તો તે વખતે મનને અરિહંતમાં બેડી દેવામાં આવે તો અહમ્નો કાંટો નમ્ર બને. ‘ મમ ’થી ઇન્દ્રિયોની દોડધામ ચાલુ છે. આથી આસક્તિ વધે છે અને તેમાંથી વિનાશ સર્જાય છે. આસક્તિને કારણે બિલ્વમંગલને મડદું તે લાકડું લાગ્યું, વિષધર નાગ તે દોરડું. ભૌતિક રૂપ, રંગ, યૌવન આ બધું નશ્વર છે. અહમ્ અને મમમાંથી

અનેકવિધ વિનાશની શાખાઓ ફૂટે છે અને તે શાખાઓ ઉપર અનેક દુર્ગુણોડપી પક્ષીઓ માળા બાધે છે તે વખતે શુરુ ભાગવતની કૃપા ભિતરે તો અહમ્ અને મમને બદલે વીતરાગની વાણીથી “નાહમ્” “ન મમ”નો મત્ર સમજાવે છે આથી એકપિન થયેલ દુર્ગુણો દૂર થઈને સદ્ ગુણોની સુવાસ પ્રગરી રહેશે જીવનની ભ્રમણામાં ભટકતું મન શાત-પ્રશાત બનશે જીવનના મૃગજીવને ઓળખીને સ્વયં મા રહેલ પ્રકાશને જોશે, અનુભવશે અને જીવનને ભ્રમણા રહિત બતાવશે

ધર્મ

ધર્મ કોઈ સપ્રદાનમાં, સધર્મમાં કે વાદવિવાદમાં નથી પરંતુ કોઈ પણ ધર્મના, એવા અભાવમાં ધર્મ સમાયો છે

✱ | જીવન-એક સ્વપ્ન

સંસારમાં જળકમળવત્ રહેવાનું છે, તેમાં લપેટાઈ જવાનું નથી. આત્મા પ્રવાસી છે, વાસી નથી. આ જિંદગી એક સોહામણું સ્વપ્ન છે. આ જીવનમાં ગમે તેટલી સંપત્તિ-સમૃદ્ધિ હશે, તોય છેવટે તો તેનો ત્યાગ કરીને જવાનું નિશ્ચિત છે. પરલોકમાં જતી વખતે સુકૃતનું લાથું લઈને જવાનું છે. શરીરની સગાઈ ખોટી છે, આત્માનું સગપણ સત્ય છે.

પતિ-પત્ની વચ્ચે અપાર પ્રેમ હોય, પણ પતિનો આત્મા ચાલ્યો જાય, તો તે મહાદાની પાસે એક ક્ષણ પણ બેસી શકતી નથી. તો જ્ઞાની પુરુષોએ કહ્યું છે કે જિંદગીના સ્વપ્નને અમર બનાવી દો, પ્રમાદ ત્યજી દો, પુરુષાર્થ પ્રારંભો. પ્રભુ મહાવીરે ગૌતમને વારંવાર કહેલ છે : “હે ગૌતમ, એક ક્ષણનો પણ પ્રમાદ ન કરીશ.”

આપણા ધ્યેયનો આપણે શાંતિથી વિચાર કરવાનો છે. જીવનભર સુકૃત્યો કરવાનાં છે. મન, વચન અને કાયાથી સદાચરણ અને શુભલાવના લાવવાની છે. પોતાને શોધવા માટે અંતરમાં રૂબરૂ મારવાની છે. જ્ઞાનીઓ તો દૃષ્ટા છે, બતાવનાર છે; તેમણે બતાવેલ માર્ગે આપણે જવાનું છે.

આપણે આપણને ભૂલી ગયા છીએ ‘હું’ ના ગમનાગમનનો, કાર્યનો, ઉદ્દેશનો વિચાર નથી કર્યો આપણા સુખને, આપણી શાંતિને, ચિંત્તાની પ્રસન્નતાને, વર્ણોના આનંદને એક ક્ષુલ્લક ક્રોધથી ભસ્મીભૂત ઠગવાના નથી જીવન પ્રસન્નાપૂર્વક વ્યતીત કરવાનું છે

આ વિશ્વ તો ધર્મશાળા છે, તેમા અત્યારે આપણે રહીએ છીએ જ્યારે મરણ આવશે, ત્યારે પુણ્ય-પાપનું પોટલું લઈને આત્મા જવાનું છે જિંદગી માગી લાવેલ આભૂષણ જેવી છે જિંદગીમા એવા ઠગ્યો ઢરવા કે જેથી મૃત્યુ સમયે ગીલ કે વીલનો પ્રશ્ન ઊભો ન થાય

“તારું લેશ માત્ર નથી, આ આખો બધ થતા” આવું યાદ આવતા બે ઘડી સ્મશાન વંચાજી આવી જાય છે, અને તે વેગજી પાછો આંધો જાય છે માનવતાવાળો માનવ મહાન છે, દેવ મહાન નથી “આજ આજ, ભાઈ અત્યારે” કહીને ધર્મ અત્યારે જ કરી લેવાનો છે, કારણ કે ‘ઠાલ કોણે દીડી છે?’

ઘડપણમા ધર્મનો વિચાર ઠગવો, તે કરતા ઘડપણ આવતા પહેલા જ ધર્મ જીવનસાત્ થવો જોઈએ, તો જ મનુષ્યજન્મ સફળ બની શકે

જીવનમા ધનનો, સત્તાનો, રૂપનો, યુવાનીનો ગર્વ ઢરવાનો નથી, આ બધા ફૂલાવેલા ફૂગા સમાન છે, એકાદ ટાકણી અડના હુવા ઊડી જશે

ઇન્દ્રિયોનો સ્વભાવ અને આત્માનો સ્વભાવ જુદો છે. માનવજીવન આ બંને વચ્ચે મિશ્રિત થઈ ગયું છે. તેમાં ઇન્દ્રિયોનો માર્ગ પ્રેયઃ છે, પણ શ્રેયઃ નથી. બાળકને પીપર-મીન્ટ, આઈસ્ક્રીમ, બરફના ગોળા ભાવે છે. તે લેવા માટે રહે છે, પરંતુ તેના શ્રેયઃ ખાતર માતા તેને તે અપાવતી નથી. બાળક જેવો અજ્ઞાની હવે ઇન્દ્રિયો પાછળ ભસી રહ્યો છે, ઇન્દ્રિયોનો પ્રેયઃ માર્ગ છોડાવવા જ્ઞાની ભગવંતો ઉપદેશ કરીને તેને શ્રેયઃ માર્ગે વાળે છે.

જ્ઞાનીની વાતો સમજશે તો આત્માનો માર્ગ કયો તે પણ સમજશે. તે માટે યોગ, એકાગ્રતા અને ધ્યાનની પ્રક્રિયા આવશ્યક છે. યોગ વખતે જે ચિત્તની એકાગ્રતા જોઈએ, તે મનમાં રહેલ કોઈ વિચારથી નથી આવતી. રસ્તે જતાં જોયેલ સિનેમા પોસ્ટરથી જે લાલસા જાગે, તે નીકળી જાય, ત્યાં સુધી એકાગ્રતા આવે નહીં. જોવામાં ખાવામાં, બોલવામાં કે ચાલવામાં આસક્તિ ન જોઈએ. સાધુ ખાય છે, પણ આસક્તિ વગર ખાય છે. માણસો જ્યાં ન ખાવાનું ખાય છે, ન બોલવાનું બોલે છે, બોલવું જોઈએ તે કરતાં વધુ બોલે છે, ત્યારે સમજવું કે તેણે માનસિક સમતુલા ગુમાવી છે. કોઈનું ભલું થતું હોય તો બોલવા જેવું છે. શરીરને ટકાવવા માટે ખાવું પડે છે. “ખાવું પડે છે, માટે સાધુ ખાય છે, ખાવું છે માટે તે ખાવાનું નથી.”

જરૂરિયાત જેટલું ખાય-પીએ તો તે અર્થદંડ છે,
તેથી વધારે ખાય કે પીએ તો તે અનર્થદંડ છે. જીવન
જીવના માટે અર્થદંડની જરૂર છે અનર્થદંડથી પાપ
બધાય છે.

માત્સ્વિકતામાં સહજ લાવ છે, અમાત્સ્વિકતામાં અસહજ
લાવ છે. અમાત્સ્વિકતા અને અનર્થદંડમાંથી દુઃખ ઉત્પન્ન
કરે છે. યોગી ઇદ્રિયોને મિત્ર બનાવે છે ને જીવનને મક્કળ
બનાવે છે. સંસારી ઇદ્રિયોને શત્રુ બનાવે છે ને બેકાસ
બનેલ ઇદ્રિયો જીવનને અગ્નિ બનાવે છે. તે મોહામણા
સ્વપ્નમાં જિહ્વીને પૂર્ણ કરવાને બદલે જિહ્વીનો એકમેવ
ઉદ્દેશ-પરમપદની પ્રાપ્તિ-સિદ્ધ કરે.

ભલાઈ

આપણે તો પરોપનાર કર્મ જ જવાણુ. જ્યાં સુધી અશુભનો
ઉપયોગ કરો ત્યાં સુધી પ્રતિકૂળતા રહેશે. પણ અશુભનો અતઃ આવરી
ને શુભનો ઉપયોગ થો ત્યારે બધા જ સારા વાના થશે.

✱ | જીવનમાં કરુણા

આજે સંસાર આધિ, વ્યાધિ ને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપથી શેકાઈ રહ્યો છે. ચિંતાઓ ચિતા સમાન બની છે, ત્યારે માનવ પ્રભુની કરુણાની અભિલાષા સેવે છે. કરુણા બીજાઓ માટે નહીં, પણ આપણે આપણા તરફ કરુણા દર્શાવવી જોઈએ. આપણા પર કરુણા, દયા, પ્રેમ હશે, તો આપણે વિશ્વને કરુણા આપી શકીશું. આત્મા સાથે પ્રેમ બંધાશે, તો સારીય દુનિયાને આપણે પ્રેમ આપી શકીશું. શરીર પ્રતિ પ્રેમ બધા લોકો કરે છે, પરંતુ જ્ઞાની તો આત્મા સાથે પ્રેમ કરે છે. આ પ્રેમ તે ચિરાગ—જ્યોતિ છે. તેથી એક દીપથી અનેક દીપ પ્રગટે છે. One lamp enkindleth another ‘દીપસે દીપ જલે’.

જીવનમાં જેમ આપણે સુખ શાંતિ વાંછીએ છીએ, તેમ જગતના સર્વ આત્મા સુખ શાંતિ ઇચ્છે છે. આત્મવત્ સર્વમૂલેષુ । સર્વ પ્રાણીઓમાં આત્માની પ્રતીતિ થાય, આત્માનું એક સ્વરૂપ દૃષ્ટિગોચર થાય તો તેથી આપણા આત્મામાં એક શક્તિ ખીલે છે. આવા મહાત્માની વાત દરેકના દિલમાં ઝાંટી જાય છે. તેમનાં ચિંતન અને સંવેદન દરેકના મનમાં

પકડ બમાવે છે, કારણકે તેવા સદાત્મામા કર્ણાનો સાગર
જમટતો હોય છે

આજે તો ઇન્સાન ઇન્સાનથી દૂર ભાગે છે માનવ
માનવ પર વિશ્વાસ રાખતો નથી, પોતાને પોતાના પર પ્રેમ
નથી, તો પછી બીજા આપણા પ્રતિ કેવી રીતે પ્રેમ વરસાવી
શકે ?

આત્મા સુખ, શાંતિ ને આનંદ ઇચ્છે છે, આપણે
દરેકને મિત્ર બનાવવા છે મિત્રી મે સબમૂણસ । કોઈને શત્રુ
બનાવવા નથી ચેર મન્ય ન વેદ । આ શુભ ભાવના અખંડિત
રાખવાની છે પાણી, હવા, ધરતી, આકાશ બવા એક છે,
તો આપણે આપણા વિચારને અનેક કેવી રીતે કરી શકીએ ?
દુકડે દુકડા કેવી રીતે બનાવી શકીએ ?

માનવે માનવનું કન્યાણુ ડરવાનું છે સહુની સાથે
સહકાર, સહયોગ, સપ ને સૌજન્ય સાધવાના છે આપણે
કાતર ન બનતા નાનકડી સોય બનવાનું છે અનેકતા દિલ
પર કરુણાના વહેણ વહાવવાના છે જે કરુણા વહેવડાવે
છે, અનેકને સાથે છે, તે સોયને દરજી માથા પર રાખે છે
અનેકને કાતરથી કાપે છે, વિખૂટા પાડે છે, તે કાતરને દરજી
પગ નીચે રાખે છે

આજે આપણે એ નિયમ ધારવાનો છે કે ત્યા હું
જઉં, ત્યા પ્રેમની-કરુણાની ગંગા વહાવું

મહારાજ અથોડને છતનાર ઠોઈ ન હતું, પરંતુ એક શક્તિશાળી (ખારવેલ) કલિંગ રાજા તેની સામે આવી ગયો.

મહારાજ અથોડે ખારવેલને પ્રશ્ન પૂછ્યો :

“તમારી પાસે સંપત્તિ નથી, ચોટલું બધું દૈન્ય નથી, તોય આટલી શક્તિ આપની પાસે કેવી રીતે આવી ગઈ?”

ખારવેલે જવાબ આપ્યો : “પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યે પ્રેમ, શત્રુ પ્રતિ ઉદ્ધારતા અને મિત્ર પ્રતિ સ્વચ્છાઈ.”

આપ જગતને પ્રેમ આપશો, તો જગત આપને અનેકગણો પ્રેમ આપશે.

ગાંધીના મૃત્યુ વખતે એક કવિએ ગાયું હતું કે,

“તુમને અપના પ્રાણ દિયા, ઔર મોતકી શાન બઢાઈ,
તુમને અપના ખૂન દિયા, ઔર પ્રેમ કી જ્યોત બઢાઈ.”

પ્રેમથી હિંસા નાશ પામે છે.

એક ઋષિની કરુણાથી વાલિયો લૂંટારો વાલ્મીકી મહર્ષિ બની ગયાં. કરુણા કાયાની પલટ કરનાર છે. કરુણા પોતે કોમળ હોવાથી કઠિન હૃદયવાળામાં કોમળતા, આર્દ્રતા ને પ્રેમ ભરે છે.

જીવનમાં કરુણા-વાત્સલ્યનાં ઝરણાં ઝળકાવો અને અન્યના તપ્ત દિલને શીતળતા ને સમતા આપો. કરુણા તે શાંતિનું રસાયણ છે.

✱ | જીવન-મવાદ

આજે આપણને ધર્મની કિંમત સમજાય છે, કારણ કે લોકોમાં હું જ તથા હર્ષ છે અશાંતિ તેમ જ હું જાતી નાતે ઊંઘ આવતી નથી હું જ ફરજવાનો ઉપાય ધર્મ જ છે લોકોને ધર્મથી મળતું સુખ, શાંતિ, આનંદ જોઈએ છીએ, પરંતુ ધર્મ જીવવાને માટે પડતું કષ્ટ-હું જ જોઈતું નથી, માટે ધર્મને આપણા જીવનનો અમૃત-કુલ બનાવો.

આજે તો માણસ યોગે છે કાર્ડને મનમાં વિચારે છે વાઈ, અને વાયાથી આચરણ કરે છે કાર્ડ જુદું જ આમ જ્યાં મવાદિતતા નથી, ત્યાં શાંતિ નથી એક ખીન પર મરીલાવ પ્રદર્શિત જીવો જોઈએ તે માટે ઠેવડે રવિવારનો દિવસ દિલને ધોવા માટે છે, તે દિવસે ગુરુ પામે જવાથી જીવનને સગીતમય બનાવવાની અદ્ભુત પ્રેરણા મળે છે

આત્મા ઉપર આવરણ અશુદ્ધિના, અજ્ઞાનના, વિવેક વ્યાયના ચીંટ ગયા છે, તેને ફરકારો, એટલે પરમાત્મ સ્વરૂપ પ્રગટશે જ્યાં સુધી આ અધમ કચરો છે, ત્યાં સુધી ગુરુનો કયાણુકારી ઉપદેશ દિલ સુધી પહોંચતો નથી તે માટે મન, વચન અને કાયાની વૃત્તિ, પ્રવૃત્તિ એકમય બનવી જોઈએ

પારસમણિ લોઠાને સુવર્ણ બનાવે છે, તેમ આ દેહની કોઠીમાં શુદ્ધ સ્વરૂપી આત્મા પડેલ છે. તેનું જ્ઞાન દેવ, ગુરુ, ધર્મરૂપી પારસમણિના સ્પર્શથી થાય છે. તે માટે સ્વિચારે પ્રભુપૂજા કરે અને ગુરુવાણી સાંભળે.

પ્રભુપૂજન શા માટે ? તો તે એટલા માટે કે તેમનામાં દિવ્યતા, પરમ ઉચ્ચતમ માનવતા, ત્યાગ તેમ જ સર્વજીવો પ્રત્યે વહેતો અનંત કરુણાનો ઘોષ છે. તેનો એક અંશ પ્રાપ્ત કરી તદ્દરૂપ બનવા માટે પ્રભુપૂજન છે. આથી જીવન ઊર્ધ્વગામી બને છે. જીવનમાં શાંતિ, સંતોષ ને સમતા પ્રગટે છે.

આ માટે આપણે આપણને સમજવાની જરૂર છે કે હું કોણ છું ? મારું ધ્યેય શું છે ? આને આપણે આપણી જાતને ઓળખતા નથી. નહિતર માનવ ધારે તે બની શકે છે. માનવ તે મહામાનવ બની શકે છે. આપણે નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે મારે કાંઈક બનવું છે, તેમ જ કાંઈક ઉત્તમતા પ્રાપ્ત કરવી છે. હું શું ન બની શકું ? ” આને માટે અંતઃકરણપૂર્વકનો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ, અને તે જ ગૌરવની વાત છે. આ જગતમાં તમે પ્રવેશ કર્યો; ત્યારે બધા હર્ષ પામતા હતા, તમે રડતા હતા અને જગતમાંથી વિદાયગીરી લેશો ત્યારે તમારા સત્કૃત્યો સ્મરીને જગત રડતું રહેશે, અને પ્રાપ્ત થયેલ પુણ્યથી પ્રકાશ પંચે જતાં તમે હસતા હશે.

આપણે જીવનને મધુર બનાવવાનું છે, સવાદમય બનાવવાનું છે તે માટે મન, વચન ને કાયાના વિચાર, વાણી ને વર્તનને સવાદિત બનાવવાના છે તેમા એકરૂપતા લાવનાની છે તે માટે જીવનને ચઢનની માફક ઘસીને ચૌરસ અન્યને અર્પવાની છે જીવન તો પશુ, પક્ષી, માનવ, ફીડા, ફીડી આદિ જીવે છે, પણ જીવન નિમકહરામ ન બનાવતા, નિમકહલાલ બનાવવું જોઈએ કૂતરો જેવું ખાય છે, તેને માટે જીવન સમર્પિત કરે છે તેની સેવા વક્ષાદારી પૂર્વક કરે છે તે પોતાના માલિકને કદાપિ બેવક્ષા બનતો નથી જમાઈ નિમકહરામ બને છે, ખાનારનું ખોદે છે, કૃતનતાને બદલે કૃતમ્નતા પ્રદર્શિત કરે છે આવું જીવન તે જીવન નથી

જીવનમા આવતા બગાવાતોનો શાંતિપૂર્વક મામનો કરો તે માટે આવશ્યકતા છે દેવની ઝરુણા-કૃપા, શુભના આરીવાહ અને ધર્મની પ્રેરણા આ જો પ્રાપ્ત થશે તો જીવન જીવવા જેવું ને માણવા જેવું લાગશે જીવનમા જ્યોતિ પ્રગટશે, અને તે જ્યોતિના શીત દિરણુમાથી સુસવાદિત સુરાવલી જીવનને અસન્ન કરશે અને જીવનને સવાદમય-રસમય-સૌરસમય બનાવશે તેવું જીવન વીતરાગ-માર્ગી બની શકશે

માણસ અહીં યેઠો હોય, પણ તેની શક્તિ અનંત સુધી પ્રસરી રહે છે. ભગવતી સૂત્રમાં પહેલું નમન બ્રાહ્મી-લિપિને કર્યું છે. માણસમાં આત્મા છે. તો મોઢું બોલે છે. આત્માની વાણીની જગત પર મોટામાં મોટી અસર થાય છે.

એક શબ્દ સારો બોલો તો લોકોને આનંદ થશે. બીજો શબ્દ ખરાબ બોલો, તો શોક, દુઃખ થશે. એક શબ્દથી આંસુ સરશે, તો એક શબ્દથી હાસ્ય પ્રગટશે; એક શબ્દથી પ્રેરણા મળશે, તો એક શબ્દથી પતન થશે.

ચૌદપૂર્વનો સાર એક શબ્દમાં આવી જાય છે. અંતરનો પડઘો આપણી વાણી દ્વારા બહાર આવે છે.

એક માણસે પોપટનાં બે બચ્ચાં જુદી જુદી જગ્યાએ વેંચ્યાં. સંતને ત્યાં ગયું, તે સંસ્કૃત ભાષા શીખી ગયું; દુર્જનને ત્યાં ગયું, તે ખરાબ શબ્દો શીખ્યું. શબ્દોની પાછળ આપણા જીવનની પ્રતીતિ પડેલી છે.

આપણે આપણી વાણીને સુધારવી હોય તો પહેલાં વિચારોને સુધારવા પડશે. ગાંધીજી ખૂબ ખિન્ન થઈ જતાં ત્યારે, “પાગલ” શબ્દ જ વધારેમાં વધારે કહી શકતા. ભગવાન મહાવીરે “મહાનુભાવ” અને ‘દેવાનુપ્રિય’ સિવાય બીજા શબ્દો ઉચ્ચાર્યા જ નથી.

આત્માનું પ્રતિબિંબ મન ઉપર અને મનનું પ્રતિબિંબ વાણી ઉપર પડે છે. સુવાણી દ્વારા માણસનું ઊર્ધ્વ-

પ્રેરણા

ગમન થાય છે ને કુવાણી દ્વારા અધ પતન વાય છે

ત્યાગે માણસ સાલજના તૈયાર થાય ત્યાગે જ તેને
સાલજાવવું મદદશા માટે ચિંતન અને મનની જરૂર છે
આ હુલથી સંસારમા શાંતિ ફેલાય છે અને લોહીની
નળીઓ પણ વહી શકે છે માટે જેમ જેમ આપણી જ્યાજ
દારી વધતી જાય, તેમ તેમ માપીને ખોલવું

પાણીને જેમ ગાળીને વાપરીએ છીએ, તેમ વાણીને
વિવેકરૂપી ગળણાથી ગાળીને વાપરવાની છે વિવેકી માણુમ
હુ મેશ ખોલતા પહેલા વિચાર ઠીકને ખોલવાનો

Run before you jump and think before
you speak

એક રાત્રીને પગેઢિયે સ્વપ્ન આવ્યું કે તેના ખરીમે
દાત પડી ગયા તે તો બેઠાકળો બીડ્યો અને સ્વપ્ન-પાઠકોને
ખોલાવ્યા એક ઉતાવળા જ્યોતિષીએ ગતના સ્વપ્નનો અર્થ
કહ્યો કે “તમારા કુટુંબના ખરીમ માણમે મરી જશે”

ખીન વિવેકી જ્યોતિષીએ જણાવ્યું “તમારું આયુષ્ય
એટલું લાંબુ છે કે તમારા કુટુંબમારી કોઈ તમારું મોત
નહિ જોઈ શકે”

પહેલે દિવસે રાત્રીને પાનના આધાર થયો હતો તે
ખીન દિવસે ગતના મુખ પર પ્રસન્નતાની વેરખી પ્રસન્ન ગી
સ્વપ્નનો અર્થ એક જ છે, પણ વાણીમા ફેર છે
આ પરની એ કલિન થાય છે કે જીવનમુદિમા વાણી

અગત્યનો ફાળો આપે છે. જૂઠું બોલવાની બાધા લેવાની છે કે સાચું બોલવાનું નહિ? બોલવું તેટલું સાચું બોલવું, પણ સાચું હોય તેટલું બધું બોલી નાખવાનું નથી.

ઘણી વાર બધું સાચું બોલવાથી ખીજા માણસને નુકસાન થાય છે. કોઈની ગુપ્ત વાત સાચી હોય અને તે આપણે ખીજાના મોઢે બોલીએ તો સામા માણસને દુઃખ થાય છે.

વચન એ મંત્ર છે, અને તેથી તે સિદ્ધ બની જાય છે. વચનસિદ્ધિ દરેકને જન્મતાંની સાથે જ મળે છે. મંત્રમાં શબ્દો થોડા હોય, પણ અર્થ ઘણા હોય છે. જો વચન વાપરવાનો વિવેક ન હોય તો લાખ રૂપિયાના ખંડોકમાં રહેનાર કોડી માટે કોટે જાય છે.

“વિણ બાધે, વિણ ભોગવે, ફોગટ કર્મ બધાય.”

વધારાનું બોલવાથી ફોગટનાં કર્મબંધન થાય છે. તંદુલિયો-મત્સ્ય ચોખાના દાણા જેવડો હોય છે, અને મગરની પાંપણ પર ખેંચી રહે છે, અને મગરના મુખમાંથી જીવો બચીને બહાર નીકળી જાય છે, ત્યારે તે વિચારે છે કે “મગરને મોઢું ખરાબર બધ કરતાં આવડતું નથી જેથી આટલા બધા જીવો બહાર નીકળીને ભાગી જાય છે. “આ સ્થળે હું હોઉં તો એક પણ જીવને ન જવા દઉં. એક પણ જીવ ન ખાના” તંદુલિયો આવો રૌદ્ર વિચાર કરવાથી કર્મબંધન કરીને સાતમી નરકે જાય છે.

બોલવામાં વિવેક હશે, વ્યવહાર શુદ્ધ હશે-તો જીવન-શુદ્ધિ સરળ ને સહેજ બનશે.

✱ | જીવન-ધ્યેય

દરેક ક્રિયા પાછળ ધ્યેય હોય છે ક્રીડાને પણ ધ્યેય હોય છે, કે એક પાદડા ઉપરથી બીજા પાદડા ઉપર જવાનું તેમ મનુષ્યે પણ વિચારવાનું છે કે “હું અહીં શા માટે આવ્યો છું ? મારે શું કરવાનું છે ? કયા જવાનું છે ?”

આ વિચારણા હશે, તો જે તરફ જવાનું છે, તે પહેલાં નક્કી કરવાનું છે, અને નિશ્ચિત કરેલ ધ્યેય તરફ આગળ વધવાનું જે સવારથી માન સુધી જે કામ હું કરું છું, તે બધાનું ઠરણુ શું ? તે પ્રશ્ન થાય એટલે તેનો ઉત્તર મેળવવાનો આ આપણને પૂર્ણ બનાવે છે

મસારની ભૌતિક વસ્તુઓનો ત્યાગ કરીને મચિત કરેલ શુભાશુભ કર્મનું ભાથુ આત્માએ લઈને જવાનું છે માટે પુરુષાર્થ કરવાનો જે, ક્ષણે ક્ષણે મહેનત કરવાની છે પરંતુ આત્માને અમર બનાવવા માટે જે મહેનત કરવી પડે તેને બદલે સસાર વૃદ્ધિ માટે પગિગ્રહના પોટલા બાધીએ છીએ મત્તા, શ્રીમતાર્ક કે શાણપણનો ગર્વ કર્મરાજા ક્ષણભરમા ઝોગાળી નાખે છે પ્રભુની વાણી અહુકાર ટાળે છે અને ‘અહમ્’ને દિવ્યગામી બનાવી અર્હ બનાવે છે

તો આપણા જીવનનું, જીવનની ક્ષણે ક્ષણના પુરુષાર્થનું, પ્રવૃત્તિ ને પ્રગતિનું ધ્યેય અહીં બનવા માટેનું હોવું જોઈએ.

પરંતુ લોકોની પ્રશંસામાં આપણે આપણી બતને ભૂલી જઈએ છીએ; આ જિંદગી ઝાંઝવાના જળમાં પૂર્ણ કરવાની નથી. જગત તો ભ્રમ છે, મિથ્યા છે.

ત્રાજવાનો કાંટો ફરતો હોય ત્યાં મુઘી વજનનું ચોક્કસ માપ નીકળી ન શકે, પણ તે સ્થિર બને ત્યારે જ માપનું પરિણામ નીકળે છે. ‘હું કોણ છું?’, ‘અહીં શા માટે આવ્યો છું?’, ‘ક્યાં જવાનો છું?’ ‘ક્યાંથી આવ્યો?’ ‘જતી વખતે સાથે કોણ આવશે?’ આ બધું બાણુવા માટે દોડાદોડી કરવાની નથી, તે માટે મનની સ્થિરતા, ચિત્તની પ્રસન્નતા, કાયાની સ્વસ્થતા, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, ચિંતન, મનનની જરૂર છે. રાગ-દ્વેષના બે પડળ વચ્ચે આત્મા પિલાઈ રહ્યો છે, તેથી થોડો સમય ભૌતિક સુખ મળે એટલે ધ્યેય પ્રતિ પ્રગતિ કરવાને બદલે સુખ, સમૃદ્ધિ, સત્તાન, સત્તા અને વૈભવમાં મગ્ન બની જિંદગીનો રાહ બદલી નાખીએ છીએ. તેને જ સત્ય રાહ સમજી જિંદગીના કોયડાને વધુ ગૂંચવીએ છીએ; અને ત્યાં અંત આવી ઊભો રહે છે.

સંસારનું સાથે કાંઈ આવતું નથી કે કોઈ આવતું નથી. અંત સમયે મૂંઝવણની પરંપરા સર્જાય છે. તો તે વખતે જો જ્ઞાનદષ્ટિ હશે, તો મરણ પણ માણવા જેવું

લાગશે મરણના ધરમાથી અમરતા શોધનાની છે ત્યાથી
 જિંદગીનો અર્થ મળે છે તે અર્થપ્રાપ્તિ માટે ગુરુ પામે
 જવાનું એ મમ્યકૃત્વી સુગુરુદેવ આપણા આત્માને તારી દે
 છે આપણા હૃદયમાં મયવાયેલ છે, તેને દશાવે છે જ્ઞાનથી
 ખુલેલી આખ તો ભવોભવ આવે રહેવાની છે ગયા ભવમાં
 સુકૃત કરેલ હશે, તેથી આપણો નબર મનુષ્યભવમાં લાગી
 ગયો હવે આ ભવમાં અનેકવિધ સુકૃત ઠરવામાં આવશે,
 તો આત્માની ઉચ્ચ ગતિ થવાની આ આત્માના ઊધ્વીકરણ
 માટે થાય તેટલું સહન ઠરવાનું આ આત્મા ઉપર અનાદિ
 કાળથી મેલ જામ્યો છે તે મેલના પોપડા ઉખેડના માટે
 ત્યાગ, તપ ને મયમની જરૂર છે આથી મન અવ્યાત્મમાં
 રગાઈ જશે અને જીવન દષ્ટિ બદલાઈ જશે ત્યારે થશે
 કે “મોક્ષ એ તો મારો જન્મમિદ્ધ હક્ક છે” આત્માને
 સુકૃત બનાવવાનું મારું ધ્યેય છે તે પ્રાપ્ત ન થાય ત્યા
 સુધી જ પી બેસવું તે હરામ છે આવા કૃતનિશ્ચય બનીને
 “આપ અભાવમાં આવવું (અળ તું) મદ્દા મગનમે રહેના”
 ધ્યેયની પૂર્ણતા થાય છે

❖ | ધ્યેય-પ્રાપ્તિ

ઉપાધ્યાય મહારાજ શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ “જ્ઞાનસાર”માં સમજાવે છે કે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાની છે, તેની પહેલાં ઓળખાણ કરવાની છે. લોકો ધર્મની વાતો તો ઘણી કરે છે, પણ આત્માને સમજ્યા વગર કદી ધર્મ થતો નથી અને કદી મોક્ષ મળતો નથી. આત્માની ઓળખાણ થાય તો દરેક ક્રિયા ધર્મમય બની જાય છે. ત્યાર પછી જગત સાથેનો વ્યવહાર નિર્મળ બનશે. પથ્થરમાંથી મૂર્તિ ઘડનાર શિલ્પીને ધન્ય છે, તે સમજણપૂર્વક પથ્થરને ઘડે છે, તેની સાધના સફળ બને છે; તેમ અજ્ઞાનીને જ્ઞાની બનાવનાર ગુરુને ધન્ય છે. ગુરુનો સમાગમ અને તેમનું સાનિધ્ય પારસમણિ સમાન છે. તેથી માનવી ‘વિભૂતિ’ બની જાય છે. ગુરુની આજ્ઞા એ મંગળમય તત્ત્વ છે.

જેમ ટાંકણા બાધા વિના પથ્થરમાંથી પ્રતિમા બનતી નથી, તેમ ગુરુના ઉપદેશ વિના દાનવમાંથી માનવ બનતો નથી. ગુરુનો ઉપદેશ એ હાયનેમિક ફોર્સ છે, તેથી ગતિ થઈ શકે છે. ગુરુ-આજ્ઞા એ રસાયણ છે. તેથી જગતનો સામાન્ય માનવી અસામાન્ય બની શકે છે, તે પ્રભુતાને માર્ગે જઈ શકે છે. પ્રભુતાઈ પામી શકે છે. માનવમાં રહેલ દિવ્ય-

તાનું અનેરું તત્વ ગુરુ-સમાગમથી બહાર આવે છે અને માટે માનવે ગુરુ પ્રત્યે મમર્પણભાવ કેળવવો જોઈએ ગુરુ પ્રત્યે અનન્ય પ્રેમ તેમ જ અવિહંગ શ્રદ્ધા જોઈએ દ્રોણાચાર્યે એકલવ્યને વિદ્યા આપવાની ના પાડી, કારણ કે તે ક્ષત્રિય ન હતો, શૂદ્ર હતો પરંતુ તેણે મહત્ત્વ ઈર્ષ્યા, ગુરુની પ્રતિમા બનાવી, પ્રતિમાને માક્ષાત્ ગુરુ માની, તેમની આજ્ઞા મળે છે, તેમ જીવી વિદ્યા મેળવી, ને તે અજોડ બાણાવળી બન્યો અહીં એકલવ્યને ગુરુ પ્રત્યે મમર્પણભાવ હતો શ્રદ્ધા ને સમર્પણ શ્રેષ્ઠ સંજ્ઞતા મહત્ત્વ અપાવે છે

જીવનને પ્રગતિગ્રીહ બનાવવું હોય તો ગુરુચરણની સેવા એક માત્ર ઉપાય છે ગુરુ જ્ઞાન આપે છે, સ્વાધ્યાય દર્શાવે છે, ધ્યાનની પ્રક્રિયા પ્રગટાવે છે

આપણા આત્મામાં અનંત શક્તિ રહેલી છે તે શક્તિને પ્રગટાવવા માટે મનને પહેલા તૈયાર કરવાનું છે, મનને નિર્ભય બનાવવાનું છે અને મનથી આગળ વધવાનું છે

આત્મા આનંદમય છે, શક્તિમય છે, શાશ્વત્ છે, દર્શનમય-જ્ઞાનમય છે ભૌતિક વસ્તુમાં આમાની એકે બાળત નથી

આત્માનું આનંદમયી તત્વ જગલમાં મગલ બનાવે છે, તેથી શોડનું કાગલું રહેતું નથી શોકથી આર્તધ્યાન થાય છે, આર્તધ્યાનથી કર્મ બધાય છે આત્મા અગેનું જ્ઞાન

થાય તો આનંદ થાય. તેથી પ્રસન્નતા પ્રગટે. તેથી જ કહ્યું છે કે ‘પ્રભુની પૂજનું કૃપા એટલે ચિત્તની પ્રસન્નતા.’

આ માટે જ્ઞાનીની દૃષ્ટિ જેમાં પ્રેમનાં અમી ભરેલ છે, તે ઉપકારક ને કલ્યાણકારી નીવડે છે. આ અમીભરી દૃષ્ટિ આત્માની વિચારણા કરાવે છે. તે માટે ચિંતન, સંયમ અને સાધના સહાયભૂત થાય છે. આત્માનું સુખ અમી દૃષ્ટિ અપાવે છે. દૃષ્ટિના પાયાને મજબૂત કરવાનો છે.

કયાં જવું છે, તે પહેલાં નક્કી કરીને જ પછી ચાલવાનું શરૂ કરવાનું છે. એક વાર ચિંતનની કેડી લાધી પછી ધર્મપાથેય સાથે લઈને આત્માએ પ્રયાણ કરવાનું છે. તે પ્રયાણ પ્રભાવશાળી, પ્રતાપશાળી, પ્રેમમય અને પ્રસન્નતાપૂર્ણ હશે અને તે પ્રયાણ પરમાત્માની ઝાંખી કરાવશે. અને આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશી રહેશે. આ માટે જ આત્માની ઓળખાણ આવશ્યક છે. તેની ઓળખ થઈ કે પછી જીવનમાં અવગતિની ઓટ આવવી અશક્ય બનશે અને ભરતીના ભવ્ય ભાવ સાથે ધ્યેયપ્રાપ્તિ થશે.

✱ | સાચુ-સુખ

મોક્ષનું સુખ તે માચું સુખ છે, શાશ્વત્ સુખ છે દનતાઓનું, સ્વર્ગનું સુખ તે સાચું નથી ત્યાં પણ અશાંતિ છે, દેવોને પણ તે છોડવું પડે છે દેવો પૃથ્વી પર આવવા બેસે છે પુણિયા શ્રાવણને આવું સુખ મહાજમા પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ હતું, પણ ના, તેને તો મોક્ષ-સુખની તાલાવેલી હતી તે માટે તે પ્રભુના ચરણમા અર્પિત થઈ ગયો.

મોક્ષ-સુખની પ્રાપ્તિ માટે આત્મા પર લાગેલ કર્મ મળને દૂર કરવાનો છે, આત્માની શુદ્ધિ કરવાની છે, આત્માને શુદ્ધ સ્વરૂપમા પલ્લવવાનો છે આત્મા અને કર્મ બન્ને અનત કાળથી માથે રહેતા આવ્યા છે, હવે આપણે તે બન્નેને શુદ્ધ પાડવાના છે.

અનાદિજાળથી આ જીવે વામનાના વર્તુળમા વમવાટ કરેલ છે, 'તે વમવાટમા વિગર છે, વિઠ્ઠલ છે, વિનાશ છે' તે પ્રભુની વાણીથી મમન્ય.

આજે આપણે છવ ઘડિયાળના લોલકેની માફક રાગ ને દેવ વચ્ચે ઝોલા ખાય છે.

આજ મેરી નૌકા, કોન ઉતારે પાર.

રાગ-દ્વેષ દો નદિયો, બહુતી હૈ, ભ્રમણ કરત ગતિ-
ચાર. રાગ-દ્વેષના પ્રવાહમાં જીવ ચારે ગતિમાં રખડી રહ્યો
છે. તેને કિનારો પ્રભુવાણીના ઉપદેશનો મળે તો તે બચી
શકે.

પ્રભુ આપણા નાવિક છે, અને છતાં આપણે અહમ્
ભાવને કારણે તેને નાવિક માન્યા નથી. આપણી નાવના
સુકાની વીતરાગ છે, વીતરાગથી જ આપણે સંસાર સમુદ્રથી
પાર ઉતરી શકીએ તેમ છીએ. પ્રભુ પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધાયુક્ત
સમર્પણભાવ એટલે રૂબતાને માટે લાઈફ બોટ.

એક વાર દરિયામાં તોફાન લગ્યું, ત્યારે એક ભાઈ
પ્રભુધ્યાનમાં બેસી ગયા, આથી તેની પત્ની કહેવા લાગી
કે, ‘અત્યારે ધ્યાનમાં બેસવાનો સમય નથી, અત્યારે તો
રૂબવાનો વખત આવ્યો છે.’ ત્યારે તે વખતે પતિ હાથમાં
રિવોલ્વર લઈને પત્નીને મારવા તાકી. પત્ની હસવા લાગી,
કારણ કે પત્નીને ખાતરી હતી કે પોતાનો પતિ તેને મારે
જ નહીં. આવી શ્રદ્ધા પત્નીને પોતાના પતિ ઉપર હતી,
તેવી જ શ્રદ્ધા તેના પતિને પ્રભુ પર હતી; અને પરિણામ
એ આવ્યું કે તોફાન શમી ગયું, દરિયો શાંત થઈ ગયો.

મનમાં પ્રભુ પ્રત્યે પ્રેમ જોઈએ. મનમાં રહેલ કર્મના
મેલને પ્રભુવાણીથી દૂર કરવાનો છે. તે મેલ દૂર કરવા તપ,
ત્યાગ, સંયમરૂપી સાધુ જોઈશે. ધીમે ધીમે તે મેલ દૂર

થતો જશે, હુગુંલો ખરવા માડશે અને આતરિક આનંદ પ્રમુદી રહેશે પછી સદ્ગુણો પ્રાપ્ત થશે અને આત્મા સદ્ગુણી બની જવાનો તે સદ્ગુણના પ્રજાશમા જ જીવવાનું છે તે પ્રજાશ આપણને પ્રભુના અશ્વય આનંદનો આસ્વાદ કરાવશે આ અભિનવ આસ્વાદ માટે ધર્મ ડરવાનો છે ધર્મ આવતા ભૂખ ને તરમ ભુલ્લાર્થ જાય છે ખાવાપીવાને બદલે તપમા રમ જાગે છે ત્યાં આનંદના ઘૂટડા ભરવા મળે છે

વધારે ખમો અભિયાપરૂપ છે પરિવ્રહની મૂર્છા ઉતારવા માટે દાન છે ધર્મ જીવનમા આવશે ત્યારે “દેવાનું નહીં, પણ દેવાનું મન થાય છે” આવું દર્શન જેને મળ્યું છે, તે તરી જાય છે પ્રભુની વાણી હુ ખમય જિદગીને સુખમય બનાવે છે તે તત્ત્વનું દર્શન થતા જીવન મગજ મય બની જાય છે હુ ખ જગતમા નવી, પણ દષ્ટિહીન આપણે હુ ખને જિભુ ઝરું છે જેની પાને સાચું દર્શન છે, તેની દષ્ટિ હુ સ જેવી છે, ત્યારે દર્શન વગરની દષ્ટિ ગળણી જેવી છે ગળણીમા ક્યારે જ ભેગો થાય છે જેને દર્શન મળ્યું છે, તે આત્મા જીતી જાય છે મગજમય દષ્ટિ અનુન માળી જેવા ઘોર પાપીને પુણ્યાત્મા બનાવે છે— આવી મગજમય દષ્ટિ માચું સુખ આપે છે

જૈન અને જન ધર્મ

‘જૈન’ની ઉપર બે પાખો આવે ત્યારે તે “જૈન” બની જાય છે, બે પાખથી જિહવાની શક્તિ આવે છે જેમ

આકાશમાં ઊડતાં પક્ષીઓમાં કોઈ લેદલાવ નથી, તેમ જાતિના લેદ વિના કોઈ પણ ‘જન’ “જૈન” બની શકે છે.

પ્રભુ મહાવીર સ્વામીજીએ પરમ ઉત્કૃષ્ટ કોટિની લાવનાથી અશાંત જગતને શાંત કર્યું છે. કલહમાં કોમળતા પૂરી છે, વિવાદમાં સંવાદિતતા પૂરેલ છે કોઈ પણ બાબતને અનેક દૃષ્ટિકોણથી સમજવા પ્રયત્ન થાય તો વેરભાવ તે મૈત્રીનું ઝરણુ બની જાય, વિરોધને બદલે અનુરોધ થાય. આ ઉત્કૃષ્ટ લેટ છે સ્યાદ્વાદની.

સ્યાદ્વાદ એટલે શું ?

સ્યાદ્વાદ એટલે સામાની આંખને આપણી બનાવીને જુઓ અને આપણી વાતને બીજો સમજી શકે તેટલી સહિષ્ણુતા કેળવવાની. આથી જીવન ધન્ય ધન્ય બની જાય છે.

તેમાં વિચારનો પરિઘ વિસ્તૃત બનાવવાનો છે. તપશ્ચર્યા એ કાંઈ લાંઘણ નથી, પરંતુ જીવનશુદ્ધિનું પરમ અંગ છે. જ્ઞાન તે સત્યને શોધવાનો અનુપમ પ્રકાશ છે. સચમ આત્માને સુક્તિ અપાવે છે.

સ્યાદ્વાદનો અર્થ ન સમજાય તો વ્યવહાર કલુષિત બની જાય છે. “આત્મા” અગે બોલવું તે સરળ છે, પણ તેની સાથે સદ્વ્યવહાર રાખવો તે જુદી વાત છે. વિશ્વ સાથે મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્યાદિપૂર્વક સદ્વ્યવહાર રાખવાનો છે. ભૂલનું પરિણામ શરીરને ખમવું પડે છે. આત્મા તો અમર છે. મૃત્યુ વખતે તે અમરતાનો વિચાર કરવાનો છે.

મારી વસ્તુ સરકતી જાય છે અને ખરાબ વાતોને ધકેલી મૂકવાની છે સારુ બોલતા પાત્ર મિનિટ નથી, આવડતુ, પરતુ કોઈનું ખૂટુ કલાકો સુધી બોલી શકીએ છીએ એક સારો માણસ દેશને આબાદ કરી શકે છે, ખરાબ માણસ તેને ખરબાદ કરી મૂકે છે

આત્માની વાતો પરમાર્થી બનાવવા માટે દે આ માટે અનેકાતવાદની જરૂર છે

અહિંસા અને અનેકાતવાદ—એ બે જૈન ધર્મના એકમેવ સિદ્ધાંતો છે

કોઈના દર્દ—દુઃખને આપણુ મમજવુ ‘જન પર જે બે પાખ છે, તેમા એક છે આચારની અને બીજી છે વિચારની તે બન્નેના સમન્વયથી આત્માને અનંતમા લઈ જવાનો છે અહિંસા જીવનમા અને અનેકાતવાદ વિચારમા ગમી ગહેવા જોઈએ આ બંને પાખથી જીવનને ઊર્ધ્વગામી બનાવી અન્યના શ્રેયાર્થે જીવવાનું છે

ઠાણ આપણી રાહ જોતો નથી વધારે કીચડ અને ઓછુ પાણી હોય તો ત્યાં હાથી ખૂંપી જાય છે, પરતુ ઓછો કીચડ અને વધારે પાણી હોય તો તે કાદવમાથી નીકળી કિનારે પહોંચી જાય તે મોહ અને મુનિમા આ તફાવત છે

વૃક્ષ પર પાન, ફળ, ફૂલ હોય તો પક્ષીઓ કિલ્લોલ

કરે છે, પણ તેનો અભાવ થતાં કોઈ ફરકતું નથી. ત્યાં સુધી થનગનતી યુવાની છે, ત્યાં સુધી ભોગ ભોગવવા ગમે છે, પણ યુવાનીની શક્તિ વૃદ્ધાવસ્થામાં ક્ષીણ થવા લાગે છે ત્યારે જીવન રોગથી ઘેરાય છે, અને આનંદ આપતા, ભોગ ત્રાસરૂપ બને છે. આ શરીર અશુભ વધુ વિચારોથી ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલ છે, વિચારો તો બોઈલરમાં રહેલ વરાળ સમાન છે, તેનો ભરાવો થતાં બોઈલર ફાટી જાય છે. આવું જ શરીરનું છે, આ બધું સ્પાઈવાદથી સુંદર સમજાય છે.

વિદ્યાનો અભ્યાસ કરીને નમ્ર બનવાનું છે. જેમ જેમ ક્ષણ આવતા જાય તેમ તેમ તાડ ઊંચું થતું જાય છે, પણ આમ્ર નમતું જાય છે. આમ આમ્ર મધુર છે. તાડ માદક છે. જ્ઞાન આવતાં અભિમાન દૂર થાય અને વિનય, વંદન, નમન આવે છે.

ઘણાં ખિંદુઓનો સંગ્રહ એટલે સિંધુ છે. પૈસાઓનો સંગ્રહ તે રૂપિયો બની જાય છે, નાની નાની વાતોથી પણ ચેતીને ચાલવાનું છે. નાનકડી ભૂલ પણ મહાન ભયંકર પરિણામ લાવે છે. તે માટે તમારે જો આગળ વધવું હોય તો તમારી જાતને તપાસતા રહો. કોઈના કહેવા પ્રમાણે વર્તવું, તેને બદલે આત્મશ્રેય માટે આત્મા જે અને જેમ કહે તેમ કરવાનું છે. વર્તમાન જીવન સુંદર બનાવવાનું છે. તમધ્યાન તમારે રાખવાનું છે.

આત્મવિશ્વાસથી આગળ વધવાનું છે બાગૃત અને એકાગ્ર બનીને જ નાનું જે મોટું કામ કરવાનું છે એક સિદ્ધાત્મા પોતાની પાને સુવર્ણસિદ્ધિ એક યોગ્ય વ્યક્તિને આપવાની છે ફરતા ફરતા તેને કોઈ યોગ્ય વ્યક્તિ, જ્ઞાન દાન વ્યક્તિ મળતી નથી એટલે યોગ્ય વ્યક્તિ તે માટે જણાતા સાધુ જણાવે છે, તો તે ના પાડે છે ખૂબ આગ્રહ થતા તે લાડ એ બાવાણનો ચીપિયો લઈ પોતાના ઠપાળે અડકાડયો અને તે સુવર્ણનો બની ગયો આ બતાવે છે કે તેણે સત્યાઈ, જ્ઞાનદાની પોતાના હૃવનમા ઉતારી હતી, પોતાના ચિત્તને મયમિત બનાવ્યું હતું તેણે પોતાના હૃવનધ્યેયના ચાર પાયા દર્શાવ્યા વ્યાપાન્મા અખડ પ્રામાણિકતા, પત્ની પ્રત્યે અણીશુદ્ધ મયમ, મિત્રોના હૃદયમા નિષ્કપટ મિત્રતા અને હૃવન પ્રત્યેનો વ્યવહાર નીતિમય ને સરળ. બટકતા ચિત્તને વશ કરવાનું છે પ્રભુદર્શન કરતી વખતે પ્રભુમા લયલીન બનવાનું છે ધ્યાન ધરતી વખતે પચપગ્મેષિકમા મન્નતા કેળવવાની છે મૈત્રી ભાવનાની પ્રાર્થના કરતી વખતે દેહના આણુએ આણુમાથી ગુલ-ગુલ વિચારોનો નિકર્ષ કરવાનો છે આથી માનવનું મન નિર્મળ, પવિત્ર, શુદ્ધ ને મરણ બને છે તે વખતે જે સુખ પ્રગટ છે, તેનો આહવાદ ત્વને તથા પગને પ્રસન્ન બનાવે છે માટે જે કાચું કરે તે નગ્નતાપૂર્વક કરે, સત્યાઈના રણકારથી ને આતરિક પ્રસન્નતાવી કરે. પ્રત્યેક શુભ પ્રવૃ

તિની જાગૃતિ આત્માને ઉદ્ધાર કરે છે. આત્માને ઊંડા અંધકારમાંથી ઉચ્ચ પ્રકાશ તરફ લઈ જાય છે.

ધ્યાન રાખજો કે આત્મા ક્રિયા માટે નહીં. પણ ક્રિયા આત્મા માટે છે. એક વાર આત્માની ઓળખાણ થઈ કે પછી કર્મની નિર્જરા જ થવાની. દેહનો સદુપયોગ જીવનમાં દરેક પળે કર્યા જ કરવાનો છે. મહાવીરે ગૌતમને કહ્યું. “ગૌતમ મા પ્રમાયએ.”

આજે માનવી સ્વદેહનો ઉપયોગ ભૌતિક શક્તિ ધારવા માટે વિકસાવવા માટે કરે છે, અને આધ્યાત્મિક શક્તિને શેષહીન બનાવે છે. સર્જન કરતાં સહારમાં ઓછી શક્તિ વપરાય છે. સર્જન શાંતિ રહે છે. સંહાર ક્ષણભ્રમી બને છે ઇન્દ્રિયોની વિધાતક ને વિનાશક શક્તિઓ અપાર છે. તેમાં લપટાયા તો અનેક ભવના ચક્રાવામાં ચીત્કારો પાડતા રવડવું-રખડવું પડે છે.

અભ્યાસથી, અનુભવથી આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનાં બિંદુઓ અંત્રહિત કરી સાગરસમ બની, તેમાં એકગ્રતા-લીનતા-તન્મયતા તે આત્માને ઉચ્ચ શિખર પ્રસ્થાપિત કરે છે.

દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર માટે અક્ષતની ત્રણ ઢગલીઓ કરવાની છે. છેલ્લે ‘સિદ્ધશિલા’ અર્થ ચંદ્રાકાર બનાવવાની છે. આમાં ૧૦૮ અક્ષત હોવા જરૂરી છે. પંચપરમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણોનું ત્યાં સ્મરણ થાય છે.

ભાવના તે ભવતારિણી છે તેથી ભવસાગર તરીકે એકમેવ ધ્યાન-સિદ્ધ શિલાએ મિદ્ધોમા સિદ્ધરૂપ બની જવાનું છે ત્રણ ઢગલી પર શક્ય તેટલું ઉત્તમ મૂલ્યવાન નાણું મૂકવું જોઈએ અને છેવટે અખડ કંજની પ્રાપ્તિ માટે અખડ કંજ પ્રતીક રૂપે મૂલવાના છે

સિદ્ધગતિ ત્રિવાચ અન્ય આગે ગતિમા ઈયા છે કર્મના જાળા છે, વિષય-કથાયના કારમા ડેર વર્તે છે

રૂપીદેહને જોવાનો નથી પણ અરૂપી આત્માને જોવાનો છે રૂપીને આહવામા અનતા ભવો ગયા હવે અરૂપીની દેવતા કરવાની તાલાવેલી જાગવી જોઈએ

અમાન શીલ, વિચાર અને વર્તનથી જન્મે અમાન આત્મા-ચિત્ત અને સભૂતિનો પાચ ભન મુધી આગે જૂલે છે પણ ન્યા આદર્શ, પ્રેમ, ભક્તિ-ઈષ્ટિ બદલાતા જન્મેના સધનારો તરી જાય છે નિયાણુ બાધનાથી સભૂતિ પ્રબલત અકંવતી જને છે ને ચિત્ત શેઠનો પુત્ર જન્મે

પૂવની આગધનાથી જ આ ભવમા આપો માગધના કરી રાપીએ ઈએ હવે સન્કાગના ઘડતરમા જ ઘડાય છે, અને પ્રભુની વાણી તેમના પર આયણુ જેવું વાયું જ છે સન્કાગે તો જનમ જનમથી માથે આવે છે

જનમા સૌથી વધુ સત્કાર ખાવાના હોય છે આહાર સનાને હતવા માટે તપ, ત્યાગની જૂથ જરૂર છે ધન

ફરકતી જોઈને જાતસ્મરણ થયું અને ચિત્તે પોતાનો પૂર્વ ભવ જોયો. પછી બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી મુનિને શોધવા જાય છે. બન્ને મળતાં છેલ્લા ભવમાં વિયોગ થવાનું કારણ શોધે છે.

જ્ઞાન અને તપમાં રમતા મુનિનું મુખ અનંત હતું. કામના કીચડમાં ખૂંપેલાને તે ક્યાંથી સમજાય? સંસાર એ તો નાટક છે. અને આ બધા બાહ્ય રૂપો છે. કોઈવાર જીવ ચક્રવર્તી બને છે, તો કોઈવાર લિખારી. જીવ ત્યાં જાય છે, ત્યાં પોતાનાં કર્મબંધન જ લઈ જાય છે. એક વખત જેને ઘેરે ચઢવું પડતું હતું, તે આજે સ્વાગત-સન્માનનો અધિકારી બને છે. પોતાનાં બધાં પુણ્યને લોગવી નાખવાથી જીવ મૃત્યુના જડખામાં જાય છે, ત્યારે કોઈ બચાવી શકતું નથી. ન ભાઈ કે ન ભાયાં. મૃત્યુ વખતે આપણે એકલા બનીને જવાનું છે.

પડછાયાની માફક આપણા કર્મો આપણી સાથે જ આવે છે. હજારો ગાયોમાં ગાય પોતાના વાછરડાને શોધી કાઢે છે, તેમ હજારો માનવીમાંથી કર્મ જીવને પકડી લે છે.

આવા કર્મસત્તા બિચારા જીવ પ્રત્યે કરુણા દર્શાવવાની છે. જ્ઞાનદાન, અભયદાન તે અન્નદાન કરતાં ચઢિયાતાં છે. તપશ્ચર્યાની અનુમોદના કરવાની છે, માટીના પારા જેવું આપણું મન છે. તેને તપથી શુદ્ધ કરવાનું છે, બંધવાનું છે.

ખાવામા હિંમત નથી જોઈતી-પણ તેનો ત્યાગ કરવામા હિંમત જોઈએ છે ચિત્તને મજબુ અને છોડી પણ દીધુ પછી ધ્રુવદત્તને પ્રતિજ્ઞા કરે છે ધ્રુવદત્ત કહે છે “ મધની મીઠાશ અને ચીકાશ માખીને લાગી ગઈ છે, લીડવુ છે, છતાં લિડી શકાતુ નથી ” જ્ઞાત્ય ન લિડી શકાય, તો દડકંડાટ થયા વગર રહે નહીં માટે મોહ તથા અજ્ઞા નનો ત્યાગ કરવા માટે જીવનભર પુરુષાર્થ કરવાનો છે

સદાચાર

જે વ્યક્તિ જીવિત હોવા છતાં પરોપકાર કરતી નથી તે મરેલી જ ગણાય છે જે વિદ્યા પ્રાપ્ત કરતો નથી તે આખ્ય હોવા છતાં અધ છે ધનવાન હોવા છતાં જે ખીજીને મદદ કરતો નથી તે દરિદ્ર છે જે પુરુષ હોવા છતાં પુરુષાર્થ કરતો નથી તેની સદાને માટે દશા બેસે છે

❖ | પૂજની પવિત્રતા

જીવનને સમતુલ રાખી આવેલ અશુભ વિચારોને દેશનિકાલ કરી, શુભ વિચારોને પ્રવેશ આપે છે.

ઘડિયાળનો એક સ્કૂ અનેકને વ્યવસ્થિત ફેરવે છે. તેમ આત્માની સમતા, શુદ્ધ ભાવના, માનવતાની મહેક અનેકના જીવનના ચક્રોને ગતિમાન કરે છે. સારા ને નીરાંગી પ્રત્યે દરેકની મહેર નજર હોય છે, રોગીને લોકો અવગણે છે. તિરસ્કારે છે, પણ ડોક્ટરો તેવા રોગી પ્રત્યે કરુણાનું પીયૂષ છાંટે છે, આ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વધારી આત્મા ભૌતિક રોગ-દર્દથી પીડાતા પ્રત્યે કરુણાનાં વહેણ વહાવે છે, તેની પ્રત્યેક ક્ષણ સુખમય ને શીતળ બનાવે છે. આવા આત્મ-શુદ્ધિ આત્મા બ્રહ્મચર્યના ઝેનમૂત બળ મેળવી, માનસ દુઃખથી પરિવૃત્ત થયેલ આત્મા પ્રતિ પ્રસન્નતાપૂર્વક પ્રેમનું પાથેય પીરસે છે. બ્રહ્મચર્યની સમજણ ને સાધના આત્મ-મૈત્રી સાધે છે.

પ્રભુપૂજન અષ્ટ પ્રકારે કરવાની છે, તેથી આત્મા નિર્મળ, પવિત્ર, પ્રસન્ન થાય છે.

નહુવણની પૂજા આત્માને નિર્મળ બનાવે છે. તેથી વખતની અસર મન પર જાદુઈ થાય છે. સીતાનો પાઠ લજવતી

નેટીને જોતા આપણને તે સમાયણી સતી સીતા નમરણમા આવી ગય છે

‘ હું દેહરૂપ નથી, આત્મસ્વરૂપ છું, મારા પન્ન કર્મનું આવરણ આવી ગયેલ છે, તેને દૂર કરવા પ્રભુનો અભિષેક આવશ્યક છે ”

અદ્વન પૂત-અદ્વનથી શીતળતા અને સૌરભ મળે છે, તે પોતે અદ્વન બગીને સૌરભ આપે છે પોતે ઘસારાને અન્યને શીતળતા આપે છે આમ અદ્વનની પૂત કરતા આ ભાવઆત્મ માત્ર ઠરવાનો છે

આત્માનો ન્વભાવ આનંદમય છે અને કોઈ ન્વભાવને ક્ષણે લેણે શાત ઠરવાનો છે પોતાની પત્નીનો કોષમા શેરડીનો માઠાનો માગ ખાના તુકારામ નાચી બેઠ્યા, કારણ કે પોતાના અગુલ ક્રોધને ભન્નીભૂત કરનાર પોતાની અધાગના હતી !

બધ ઓગડામાથી દુર્ગંધ ને અધઘરણુ વિસર્જન થાય, ત્યાર મુગંધ ને પ્રગટ ત્યા વલસી ગહે છે, તેમ ધૂપથી મનમા અતર્ગત રહેલ દુર્ગંધોને દૂર કરી મુગંધમય આત્મા બનાવવો છે

પ્રભુનો શ્વામેષ્ઠવાસ કમળ સમાન હોય છે તેમ કટપવાનો છે, લોકોત્તર સમજવાનો છે તે બને છે ધુપથી ક્રેત પાન કોડીના ધુપો ભાવપૂર્વક, કુમારપાળે ચઢાયા ને તેથી

ખીજી ભવમાં અઢાર દેશનું રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું. એ મહાન છે. આ બતાવે છે કે “ મહારા જીવનને પુષ્પ જેવું સુકોમળ ને સુવાસિત બનાવી તારા ચરણે ચઢાવું છું. જીવનને કઠોર બનાવવું નથી. જીવનને સૌંદર્યમય સુકોમળ, અને પરમ સુવાસિત બનાવવવાનું છે.

દીપકપૂજથી એ ભાવનાનું કે મારી અનાદિની અજ્ઞાનતા તારા જ્ઞાનરૂપી દીપકથી દૂર કરીને જીવનને દેદીપ્યમાન બનાવવું છે. ધૂપથી એ ભાવના ભાવવાની છે કે ધૂપ ઊર્ધ્વગામી બને છે તેમ આત્મા ઊર્ધ્વગામી બની સિદ્ધશિલા પર સિદ્ધમય બની જાય.

અક્ષતપૂજ વળતે ભાવનાનું કે “ દેહ વિનાશી હું અવિનાશી.” અક્ષતપૂજ કરતાં અખંડ અક્ષતની માર્કે આત્માને એક, અનન્ય, અખંડિત પરમાત્મા બનાવવવાનો છે.

નૈવેદ્ય પૂજ વળતે ભાવનાનું કે આવા અનેકવિધ આહાર કરી આત્માને ચાર ગતિમાં રખડાવ્યો હવે મારે જોઈ એ છીએ “ તારા જેવું અનાહારી પદ એટલે સિદ્ધ પદ.”

✱ | મૌ સાધન બધન બન્યા

વધારે પડતા પુહ્નગવોના સાધનો. જીવનને વધારે ભારે બનાવે છે જવાબદારીનાળો માણસ ગુરુની પાસે જઈ શકતો નથી માણસ પોતાની મેળે જ જવાબદારીઓને વહોરે છે

પશુના બનમા તમે જ્ઞાન નહી મેળવી શકો નરકના છવો અનધિજ્ઞાનથી જાણી શકે, પણ આગધના ન વર્ગી શક ફેવતાના મુખે વધારે પડતા છે, અને તેના અતિવેડમા તેઓ આત્માને ભૂલી ગયા છે. ફક્ત મનુષ્યજાત જ એવો છે, કે જ્યાં તે બનમા જ આગધના થઈ શકે.

કોઈ જનવગ્ને ખીલેથી છૂટું ઠરે, તો તે ગેલમા આવી જશે પત્રીને પિજનમાથી બહાર ઉડાડી મૂકે તેનો આનંદ તના મુખ પર વિલસી ગઈ છે? ફક્ત મનુષ્ય જ એક એવો છે કે જેને બધન છોડવું ગમતુ ના.

આ બધનમાથી મુજિ મેળવના માટે વિવેક-જ્ઞાનની આવશ્યકતા છે વિવેક-જ્ઞાન વિના જીવનશુદ્ધિ નથી આત્માનું જ્ઞાન વાય ત્યાં મન્દિયો બાગી-બાગલા જેની લાગે છે આત્મા એ dust bin નથી-અચળાંકે નથી કે જે તે અરાબ જ ભરતુ.

સજ્જન-જ્ઞાની માણસ કદી પોતાની પાંચે ઇન્દ્રિયોને અશુદ્ધિ પ્રત્યે જવા નહીં દે. તે પોતાની આંખથી ખરાબ જોતો નથી. આંખથી કામ પ્રવેશે છે. કામથી હૃદય મલીન થઈ જાય છે. આંખ અવગતિ અને ઉન્નતિનું કેન્દ્રીય મથક છે. તે ભિર્વાંગામી બનાવી શકે છે, તે જ રીતે અધોગામી પણ બનાવી શકે છે. આંખ તો જીવનની જ્યોત છે. આંખ ઉપર તો વિવેકની જાળી રાખવાની છે, જેથી અશુદ્ધિ લેશ માત્ર અદર પ્રવેશી ન શકે. માર્ગ જોયા વિના ચાલી શકાતુ નથી ત્યારે તે ન જોવા લાયક જોતો નથી.

સસારને સારી દૃષ્ટિથી જુઓ તો જીવન સુંદર બની જશે. અશુભ, ગલીચ, કામવૃત્તિ ઉશ્કેરે તેવાં, મનમાં ઉશ્કેરાટ કરે તેવાં દશ્યો જુઓ તો જીવન ઉંદર જેવું અનિષ્ટ બનશે.

આંખ જોવા માટે છે, નયણા માટે છે, જીવનની શુદ્ધિની રક્ષા માટે છે, સત અને પ્રભુનાં દર્શન કરવા માટે છે, આ શુભ દૃષ્ટિથી જ્ઞાનવારિનું પાન કરી આત્માને તારવાનો છે.

આંખ પર પોપચાં-ઢાંકણ છે, પણ કાન ઉપર ઢાંકણ નથી. પરિણામ એ આવે છે કે ભૂલી જવાની વાતો યાદ રાખીએ છીએ અને યાદ રાખવાની વાતો ભૂલી જઈએ છીએ. વ્યાખ્યાનની અમૃત તુલ્ય વાણી ખીજે દિવસે ભૂલી જવાય છે ને કોઈનું કંઠવું વાક્ય જીવનભર યાદ રાખીએ

ત્રીએ સુખી થવું હોય તો ખરાબ વાત ભૂલી જાવ પ્રભુની વાણીનો એક પણ શબ્દ આત્મચાત્ર થઈ જાય તો જીવન ધન્ય થઈ જાય

ગેહિણેયચોરને તેના પિતાએ કહ્યું હતું “તું જી પ્રભુ મહાવીરની વાણી ચાલગીશ નહીં”-કારણ કે પિતાને ખબર હતી કે પ્રભુની વાણી ચાલગશે તો આ ચોરીનો નાશ થઈ જશે

બાળકને મવારના નવકારમંત્ર જાણવાની ટેવ પાડા આ દેવ આગળ જતા મન પર અદ્ભુત અસર કરશે તે બાળક મનુષ્યભવ મેળવીને જૈન ધર્મ પામીને ધર્મ ઉત્તમ રૂપે જન્મ શકે છે

જ્યાં હૃદયમાં નવકાર મંત્રનું રહ્યું થતું હોય ત્યાં પાપનો મચાર થઈ શકતો નથી, અને જીવનમાં પરિવર્તન થઈ જાય છે

એક વાર બન્યું એવું કે પ્રભુની વાણી વહેતી હતી, ત્યાં કાનમાં આગળા નાખી, ગેહિણેય ચોર પસાર થયો પણ ત્યાં વાચ્યા પગમાં ઢાટો ! ન ચલાય અને ન જિલા રહેવાય ! કાટો પગમાંથી ઢાઢવા માટે ઠાનમાંથી આગળી કાઢી કાટો કાઢ્યો તે અપ દ્રષ્ટોમાં પ્રભુની વાણી તેના કાને પડી અને જીવન પ્રગતિ પામે ચઢ્યું

પપમાંથી ઢાટો ઢાઢતા કાઢતા ગેહિણેયચોરના કાને

ત્રણ વાક્યો પડી ગયાં: ૧. દેવની માળા કરમાય નહીં, ૨. દેવના આંખની પાંપણ મટકાય નહિ. ૩. દેવ જમીનથી અદ્ધર આવે.

આ ત્રણ વાક્યોથી તે કેદમા પકડાયો નહી, અને ધર્મનું સ્મરણ કરીને તરી ગયો.

કાન આવું શ્રેયઃસાધક સાંભળવા માટે છે, લોકોની નિદા સાંભળવા માટે નહિ, પણ શ્રુતજ્ઞાનનો આસ્વાદ કરવા માટે છે. જેટલું સાંભળીએ છીએ, તે અજ્ઞાત-મન (Sub-Conscious mind)ની અંદર ભરાઈ રહે છે ને તે પ્રસંગ આવે બહાર આવે છે.

સારું જોવાનું અને સારું સાંભળવાનું ગયું એટલે માનવીનું અવમૂલ્યાંકન થયું છે. અને પુદ્ગલોનું મૂલ્યાંકન વધી ગયું છું. તેથી આજે માનવી પુદ્ગલોના પરિશ્રદ્ધ માટે દોટ મૂકે છે, અને અંતે નિરાશા ને નિસાસા મેળવે છે. માનવમાં માનવતા છે, તે માનવતા પ્રતિ બીજા માણસને આદર હોવો જોઈએ. રાણા પ્રતાપ ખાતર લામાશાએ પોતાની બધી જ સપત્તિ આપી દીધી હતી. માનવ આત્મા પ્રતિ જે આદર, દયા, અનુકંપા હોવાં જોઈએ, તેને ઉકેલવાની શક્તિ નથી અથવા તે ઉકેલવાનું મન થતું નથી.

આ માનવભવ કેટલો દુર્લભ છે ?

આરે ૮૪ લાખ જીવાયાનિમાં ખૂબ જ પુણ્યાર્થ

લે ॥ યાવ, ત્યાં એક મનુષ્ય જન્મ નેજે છે અને આ મનુષ્યજન્મ જ આત્માનો ઉદ્ધાર થઈ શકે છે—આ મા પદ્મામા બની શકે. બાકી તો દેશનિ, નાશનિ, અને નિર્ધન જનિમા આ મા શરૂ થઈ જાયો—આમ તેમ નો દોષનો નો ને

આ મદામદો માનવજનુલ જ છે, ત નાંબના ના ઉપયોગ દેવા ન આવડે તો મરણને સમયે મૂળવળના મોં, મળમા જુ પા છે

જિદ્દીને પુષ્પ ગ્રમાન બનાવતી રીઝી રીઝી અને રીઝી આવી માત્ર પાતા ખરી જ્યાનુ છે ત પ્રમાણ વિદ્યને રીઝી પ્રેમ, જનુષ્પ, રીઝી રીઝી જ લગીને રીઝી નથી નધ્યાને ખરી જ્યા. , પદ્મારી પ્રધાના જ્યામ તોમીને પાપદ્યા દેવા દામદા નામના પુરુષ ર દેવા ત્યા નજુને મનુ ત્યા અનિ ર અ મદન જનુ પદ્મા, જ નુ પુરુષ ન મોં, અનિ માત્ર તા નેત્રાથી જુવ નતા પા રીઝી તાં પાતા થઈ જાયો ત્યાં રીઝી રીઝી તમક રીઝી તાં, ન નેમ મન અમ નુ રીઝી રીઝી રીઝી માફક મુર મ આવી રીઝી જાયો

ત્યા પરિવર્ત ૧૧, પુરુષ રીઝી ના રીઝી, ત્યા જુવન પદ્મામા ત્યા અનિ રીઝી અનુષ્પ તા નેત્રી જિદ્દી રીઝી રીઝી રીઝી, માટે જોવા જુવ, નેત્રી જામનાપુરક અનિપુરક જુવે અનુમા રીઝી રીઝી રીઝી નાં પ્રેમ

મહાવીરે પૂર્વભવમાં આપેલ દુઃખને કારણે ઉપસર્ગો સહન કર્યો.

માટે આપણા અસ્તિત્વના વિચાર કરવાનો છે કે
I am none, none is mine. આવી હળવાશ જીવનને
ઉર્ધ્વગામી બનાવશે.

પરંતુ કાનમાં કયરો ભરે, આખેથી કયરા જેવું
જુએ અને હૃદયમાં ભરે, તેનું પરિણામ વિકૃત આવ્યા
વિના રહે જ નહીં.

માણસ માંદો પડે છે, તેનું પહેલું કારણ તેનું મન
અથવા મગજ બગડે તે છે, પછી પેટ બગડે છે અને
ખાધેલું પચતું નથી; તેથી કબજિયાત થવાથી શરીરમાં
ભયંકર રોગો ઉત્પન્ન થાય છે. માટે જીવનમાં ખરાબ
વાતોને લાવવાની નથી. વિકલ્પો કરવાના નથી પરંતુ આંખ
ને કાન પર વિવેકની જાળી રાખીને હિતકારક ને અંદર
ભરીએ, તો હૃદય, મન, મગજ હળવાકૂલ જેવાં બની,
આત્માને સ્વસ્થાને જલદી લઈ જાય છે.

૪૪ | માનવ માત્ર, દયા પાત્ર

માનવ ધારે છે કાઈ અને પામે છે કાંઈ તુલુ જ કારણ કે માનવ ઈર્મને વશ છે મારા નરસા કર્મ માણસને મુખ-દુ ખની પ્રતીતિ ઠરાવે છે જીવ કર્મ ચત્તાના દોર હમામ નીચે છતી જગો છે થોડીક પ્રતિષ્ઠા આવી કે જીવ આર્તધ્યાનમા પડી જાય છે ઇષ્ટનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો મયોગ થતા આર્તધ્યાન થાય છે ગેગ, શોલ, ચિતા, વિકલ્પાદિ આર્તધ્યાન છે તેથી તિર્થ ચપલુ નાપ્ત થાય છે

એ નિશ્ચિત મુમજલે કે આ જગતમા કોઈ કોઈને દુ ખી કરી શકતુ ની, પણ તેવા મલેગો ઉપશ્ચિત થવાનુ નાંજુ કર્મ છે પ્રભુને પાગે મોનો દાય થયેલો હોવા છતાં બધા જ મલેગો પ્રભુને બરીન ન હતા મલેગો અનુકૂળ ન હોય તો મનને એવી રીતે દેખાવાનુ કે તે મન મલેગોને અનુકૂળ થઈ જાય તે માટે મનને પ્રભુવાર્ત્તિ, ન્યાયાય, ધ્યાન, ચિન્તનમા ભેડી દા ત્યાર પડી માવનાર પરિપક્વ હસતા હસતા ભોગરી શમશે

અરૂપામા અભેડ જાહેને પોતાના ભાઈ મુનિને જતા

જોઈને જાણે છે કે “એમનું શરીર પહેલાં કેટલું સુંદર હતું, ને આજે કેટલું સૂકાઈ ગયું છે.” આ શબ્દો રાજા એટલે તેના પતિના કાને પડ્યા. બસ, રાજાનું મન શંકાથી ઘેરાયું ને સુલટોને હુકમ કર્યો : “આ યુવાન સાધુની આમડી ઉતારી લાવો.” પેલા આજ્ઞાધારક સાધુ પાસે ગયા ને રાજાની આજ્ઞા ફરમાવી, તો સાધુએ કહ્યું : “હું તૈયાર છું.”

હ.ખ આવે ત્યારે અશુભ કર્મની મલિનતા ધોવાય છે, તેમ માની હસવાનું છે, ચિત્તમાંથી ચિંતા કાઢી નાખવાની છે. સાધુ કહે છે : “હું યુવાન હોવા છતાં કૃશ છું, દુર્બળ છું. મારાં હાડકાં આછીદાર છે, આમડી ઉતારતાં, તમારી છરી તમોને ન વાગી જાય તેનો ખ્યાલ રાખજો.”

સાધુએ તન કસાઈને સોંપ્યું ને મનને અરિહંતને સોંપ્યું. અરિહંતે શરણં પવશ્રામિ । આમ સાધુએ પોતાના મનને સાધનાથી તૈયાર કર્યું હતું.

સિદ્ધે શરણં પવશ્રામિ । સાદુ શરણં પવશ્રામિ । કેવલી પત્તવમ્ શરણં પવશ્રામિ । અને આમ આમડી બિતરતાં સાધુ પ્રભુ શરણે જઈ બેઠા.

સાધુએ સહનશીલતા કેળવવાની છે અને સિદ્ધ કરવાની છે. દુષ્ટની સામે સૌજન્ય ને સહનશીલતા દર્શાવવાનાં છે. એક વાર પ્રભુને શરણુ જાવ, તો તે તરણુ ખની રહેશે.

પરિપક્વ ખમવા માટે તન કરતા મનને મજબૂત-મજબૂત બનાવો, કારણ કે મન તન ઉપર સત્તા ચલાવે છે

મનમર્કટ મૌન બની ગયું, કે તે મન મોક્ષ માધી આપે છે આ પ્રમાણે જો ન વાય તો માનવ માત્ર દયાને પાત્ર બને છે

આત્મા ત્યાજ્ય મહનગીલતાની આધનામા હોય ત્યારે કર્મ નિર્જરા થાય છે કર્મના ક્ષય માટે તપ-ત્યાગ કરવાના છે દેહ હેરાન થાય, ત્યારે આત્માને હેરાન કરવાનો નથી માધુની એક બાજુ ચામડી કિતરે છે ત્યારે બીજી બાજુ બુદ્ધિ પરિણામની અખડ ધારા વહેવા માડીને કર્મનો ક્ષય થવા લાગ્યો અતે દેહ પડ્યો ને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું સાધુ મોભે ગયા, કર્મના બંધનમાથી મુક્ત બન્યા ને મુક્તિ રમણી પામ્યા આ માટે દેવ, શુરુ, ધર્મના આલબનની જરૂર છે

બધક મુનિ મોભે મિધાવ્યા લોહીની ખગડાયેવી તેમની મુહપત્તિને ખાવાલાયક ગણી સમજીએ ઉપાડી, પણ ખાવા જેવું ન લાગતા તેણે કેટલી દીધી, તે મુહપત્તિ અડખામા પડી, તે જોઈ બહેન બેભાન થઈ-રાજાને ખબર પડી બધી વાતની ખબર પડી રાજા તો પચ્ચાત્તાપના ઝરણામા અશ્રુની ધારા વહાવી રહ્યો અને પાપના ધોવાણ માટે રાજા-રાણી સયમના માર્ગે ચાલી નીકળ્યા

આમ માનવ જો કર્મનિર્જરા માટે સહનશીલ બનશે, પશ્ચાત્તાપના પરિતાપમાં સેકાશે, તો તે માનવ કર્મની દૃષ્ટિને પાત્ર નહીં બને. તે માનવ કર્મના બંધન તોડી ફેંકીને મહામાનવ બનશે. આ માટે ઇદ્રિયોને સંયમિત બનાવવાની છે: વિષયકથાયના-વિષમય ચક્રાવામાંથી મુક્ત બનવાનું છે; કર્મની નિર્જરા કરવા સહનશીલતા અને પશ્ચાત્તાપને પોષવાના છે, મનને મદ્દમ બનાવવાનું છે અને તનની આગતાસ્થાગતા કરવાની નથી. તનને ભૂંડીને મને પ્રભુમાર્ગ સ્વીકારવાનો છે. આ જો શક્ય બને તો મનુષ્ય માત્ર દયા પાત્ર ન બનતાં મોક્ષ પાત્ર બને. માનવે વિચારવાનું છે કે તે મહાન છે. મહાન બનવા સર્જીયો છે. લૌતિકના ભોગમાં ભસ્મીભૂત બનવાનું નથી, પણ વીતરાગના માર્ગમાં મગ્ન બનવાનું છે અને પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ સાધવાનું છે.

અજ્ઞાન

અજ્ઞાનતાની ઉપજ દુર્બળ અને દુર્બળ મનની ઉપજ ભય છે, અને ભયની ઉપજ દુઃખ છે.

મનુષ્યને ચાર સુદૃઢ આવનો મળ્યા છે ૧ બુદ્ધિ
૨ વન, ૩ ઢાયા અને ૪ ભાષા આનો સુદુષયોગ થાય
તો દુર્લભ માનવભવ સુકળ થઈ જાય અગ્નિકેને ઢાંચ
સલગાવવું તે નિર્ધાર છે, આધ્યાત્મને આગ્રહી બતાવવી
અયોગ્ય છે આકળનું બિંદુ ઠમળપન ઉપર મોતી જેવું
લાગે છે, જ્યારે તપેલા તમા ઉપર પડે તો વગળ થઈ પડી
જાય છે તત્ત્વવિચારણા કરવા માટે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાનો
છે જીવન શા માટે મર્યુ છે? શા માટે હું જીવી રહ્યો
છું? હવે કયા જવાનું છે? આની વિચારણા ન થાય
અને જીવનનું ક્ષેત્ર નિશ્ચિત ન થાય, તો બધી ધાધલધમાલ
નકાની છે પાણી વસોવના બગબગ છે

માનવજીવનમા ‘હું’ ને શોધવાનું છે પોતાની જાતને
શોધવાની છે અને તે માટે જ આ મનુષ્યભવ મર્યો છે
મનુષ્યભવ આત્માનો ઉદ્ધાર કરવા માટે જ મર્યો છે દરેક
ક્ષણ જીવતા પહેલા, તે અગત્ય ક્ષેત્ર નથી કરવાનું છે

પૂર્વભ્રમમા દાન નીધું છે, તપ કર્યું છે, તો જ આ
ભવમા નાધન-અપત્તિ મર્યા છે પૂર્વજન્મના પુણ્યથી જ
આ ભ્રમમા માગ ન ચકારી કુળમા જન્મ થયો છે અને
આ બધાનો સુદુષયોગ કરવામા ન આવે તો નગ્નગતિ અને
તિય વ્યગતિ તૈયાર છે

આપણું ધાર્યું કંઈ થતું નથી, ધાર્યું તો થાય કર્મસત્તાથી. સુદૃઢ માનવદેહને ઉત્તરોત્તર ઊંચે લઈ જાય છે તે માટે કાયા છે. કાયાથી આત્માનો કાયાકલ્પ થઈ શકે છે. પાચ વ્રતને સમજીને જીવનમાં ઉતારવાના છે. જેથી આપણું ધ્યેય શીઘ્ર પાર પડે.

લક્ષ્મી મળી છે, તો તેનો ઉપયોગ દાનમાં કરો. દાનમાં આપેલ ધન આવતા લવમાં અનેકગણું ધન આપે છે.

બુદ્ધિથી તત્ત્વનું જ્ઞાન મેળવો, ધનનો ઉપયોગ દાનમાં કરો, કાયાથી ત્યાગ કરો, શુદ્ધ આચાર પાળો અને જીવ માત્રને શાંતિ થાય તેવું વચન બોલો.

આ ચાર સાથે પાંચમો સદ્ગુણ આવે છે અભિરુચિ. આપણી અભિરુચિ ઉચ્ચ (મોક્ષની) હોવી જોઈએ.

દેહ સાધન છે, મનથી કાર્ય કરી શકાય છે. ઉચ્ચ અભિરુચિ હશે તો જીવન ઉચ્ચ પ્રકારનું બનશે. સારા વિચારથી, મનની ઊંચી ભાવનાથી અને જ્ઞાનીનાં વચન શ્રવણથી આપણી અભિરુચિ ઉચ્ચ બને છે; આથી મનની ઉદારતા ખીલે છે ને મન પ્રકુલ બને છે.

જીવનને ઉચ્ચ બનાવવા માટે. અભિરુચિને ઉત્કૃષ્ટ બનાવવા માટે સારી ટેવ પાડવાનો પ્રારંભ કરો. Slow and steady wins the race. સારી ટેવ ધીમે ધીમે પાડવાથી તેમાં સાતત્ય વધશે ને ધ્યેય પ્રાપ્તિ થશે. મોટી તપશ્ચર્યા ન થઈ શકતી હોય તો નવકારશીથી તપનો પ્રારંભ કરો.

ચોવિહાર કરો નાની નાની વસ્તુઓનો ત્યાગ કરો ત્યાગમાં વીતરાગતા છે તેવ પાડતા શ્રમ જણાશે પણ તે શ્રમ હેમ ઠર બનશે શ્રમથી ખોરાક પચી જાય છે આજે શ્રમ નથી, ત્યા પેટના ઝેરો વધી ગયા છે

સાચી ટેવ પાડવા માટે શ્રુતજ્ઞાન સાલણવાની ટેવ પાડવાની છે સાલણવાનું ન મળે તો શ્રુતજ્ઞાન વાચન કરવાનું છે ‘શુભચિંતાર’, ‘નવતત્ત્વ’, ‘ત્રિભાષ્ય’, ‘કમગ્રંથ’ વગેરેનું વાચન કરવાથી ધીમે ધીમે તે લણવાનું મન થાય છે લણતા લણતા આગળ વધી શરીરે છીએ ને આત્માનો ઉદ્ધાર કરી શરીરે છીએ શાસ્ત્ર અભ્યાસનું વ્યયન ગાળવાનું છે અને તે વ્યયન જ તથા પર માટે અતિ ઉપયોગી થઈ પડે Life is short and art is long

આયુષ્ય દૂર ને દાણખશુર છે, માટે એક દણનો વિલંબ કરવાનો નથી આત્માનું જેટલું સધાય તેટલું સાધી લેા આત્મા હંમેશા ધર્મધ્યાન તથા શુદ્ધ ધ્યાનમાં રહેવો જોઈએ ધર્મનું વાચન ને શ્રવણ દુર્ગુણોને સહેલાઈથી દૂર કરી શકે છે

મળેલ સાધનોનો સારો ઉપયોગ કરો વહેલા બિડો, પ્રભુમંદરણ કરો, મળેલ શક્તિનો વિકાસ કરો નિશ્ચય અને વ્યવહાર બંને શુભનમાં જોઈએ માટે ભાવિનું ભાગ્ય ભય બનાવવું હોય તો વર્તમાનની શુભનકિયાને ભય બનાવો

✽ | સચ્ચિદાનંદ

જાનીઓ કહે છે કે “હું આત્મા છું, અમર રહેવાનો છું, હું મરવાનો નથી.” દેહ મરે છે. આત્મા કદી મરતો નથી. મરી જવાનો વિચાર જ (લય) આપણને મારી નાખે છે. ત્યારે આત્મા અમર છે, ત્યારે તેને લય શાનો હોય? હું એટલે શરીર નહીં, પણ આત્મા છે. શરીર તો સાધન છે. આત્મા પ્રકાશવંતો છે. આત્મા જ્ઞાનમય છે.

અજ્ઞાનમાં દુઃખ છે. જ્ઞાની કોઈપણ ક્ષણે દુઃખી હોતા નથી, તેમના શરીરે તાપ હોય, પણ તેમનું મન પ્રસન્ન રહે છે. આત્મા તે જ સત્ય ને સત્ય છે. આત્માનો અનુલવ કરતાં પરમાત્માની અનુભૂતિ થાય છે. હૈયાને સ્પ્ટિક જેવું પારદર્શક બનાવવાનું છે.

આ સંસારનાં દુઃખો મને અડી શકે તેમ નથી, કારણ કે હું તો આનંદમય છું. જ્ઞાની કદી જીવનમાં શોકમગ્ન બનતા નથી. સંસારની વિવિધતામાં મૃત્યુ, ગરીબી, માંદગી આવી જાય છે.

સાગરના મંથનમાંથી મળેલ અમૃતમય કુંડ કયાં મૂકવો તેનો વિચાર દેવો કરવા લાગ્યા. પૂર્વતના શિખર પર નહીં, પાતાળમાં નહીં, પણ માનવીના હૃદયમાં જ તે

ત્રેરણા

અમૃતમય કુલ મૂનામા આળ્યો છે માણસ બધે ફરે છે,
પણુ હૃદયમા લી રૂબરૂ મારી શકતો ના

આતદરૂપ બનતુ હોય તેને પોનાના હૃદયને શુદ્ધ
કરવાતુ છ હૃદયને શુદ્ધ રજા માટે પ્રભુની વાલીને આગ
જવાની ઠ જે નોંડ છે, તનો સગ જ્ઞાને' છે તિન્નાતુ
તાગ્યાતુ - જે તરી ગયા છે, તે બી તન તારી શક છે
આસન્નિદાળો માનની બી તને પણુ રૂબરૂ દે છે ભવકૃપાધિને
મઠારવા માટે પ્રભુની વાલી જ એકમેવ ઔષધિ છે તે
વાલી મન્ય છે, જે ચિત્તને આતદ આપે તેવી છે આત્મા
હિપગની દાળાશ હજુ થાય તો આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશી
રહે છે આપણો આત્મા જાનમર છે, આતદમય છે, સદ્
મય છે ઝર્મના પડામાથી આત્માને મુક્ત કરવાનો છે
બીજના શુષો જોગથી માપણામા શુષોનો મચ્છ થાય છે
ને તેની આત્મા વિનામ આપે છે

આત્માને શ્રુ, ચિત્ર ને આતદમય બતાવવો હોય તો
ભક્તિનુ આલબત તો ધર્મનુ મુખ્ય અગ ભક્તિ છે
ભક્તિ પાણીનુ ઠામ કરે છે કર્મભલથી ત્યામ બનેલ
આત્મવચ્ચન ધાવા માટે તાક્તિરૂપી પાણી ખૂબ જરૂરી છે

ભક્તિમા ઢહેલુ પડતુ નથી, પણુ મહજ્ મીતે તે થઈ
જાય છે ગાય વાગા જય, ચારો ચરે, પણ ચિત્ત તો
વાહરડામા હોય છે નટ દોરડી પર નાચે ને લાખોને
હસાવે પણ તેનુ મન તો દોગ્ધીમા હોય છે સીચો માથા
પર ખેડા મૂની પાતા કન્ટી કરતી જડપથી ચાલે છે, પણુ

તેમનું ચિત્ત તો જોડામા હોય છે. તેમ આપણે સંસારમાં હોઈએ, પરંતુ મન તો પ્રભુલક્ષિતમાં હોવું જોઈએ. હૃદયની લક્ષિત મુક્તિ કરતાં પણ ચઢી જાય છે. લક્ષે પોતાના હૃદયમાં ભગવાનને સમાવવાના છે. રામને નામે તો પથ્થર તરી ગયા. લક્ષિતમય બનેલ હૃદય ઊર્ધ્વગામી બને છે.

આ માટે અંતરની અશાંતિ દૂર કરવાની છે. સારા વિચારથી આપણું મન પ્રસન્ન રહે અને શરીર સારું રહે છે. જેમ બને તેમ મનને શુભ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે. ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાનથી જ મોક્ષ મળે છે.

જેમ કપડાંને રોજ ધોવાથી કપડાં સ્વચ્છ રહે છે, જેમ ઘરમાથી રોજ કચરો કાઢવાથી ઘર સ્વચ્છ રહે છે, તેમ પ્રભુની વાણી રોજ સાંભળવાથી મન શુદ્ધ રહે છે ને ઉત્તમ વિચારો આવે છે.

આયુષ્ય અદ્ય છે. જેટલું મેળવી શકાય તેટલું મેળવી લેવું. આવતી કાલના વિચારો રહેવાનું નથી. જે માણસમાં શુદ્ધિ ને બુદ્ધિ ન હોય તે ગમે તેમ વર્તે છે. આપણે આપણો આત્મા સત્, ચિત્ ને આનંદમય બનાવવાનો છે, શુદ્ધ, સરળ ને સ્વચ્છ બનાવવાનો છે. આત્માનું સંશોધન કરવાનું છે.

અંતરમાં જેમ જેમ ઊંડા ઊતરશો, તેમ તેમ આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ નજરે પડશે. આત્મા પરમ આત્મા બની શકે તેમ છે. તેને માટે ઉપર બતાવેલ માર્ગે ચાલશો તો આત્મા પરમ બની શકશે.

✧ | શ્રદ્ધા ને સયમ

આ છવ ઘણુ પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે, ત્યારે મનુષ્ય ભવ મળે છે મનુષ્યભવમા પ્રભુની વાણી શુરુમુખે માલગવાનુ મૌલાજ્ય પ્રાપ્ત થાય છે આ શ્રવણથી વીતગગ પગમાત્મા પ્રત્યે અટલ શ્રદ્ધા જાગે છે અને જામે છે તે શ્રદ્ધા માનસને મોક્ષ પ્રતિ દોરી જાય છે પુણ્યશાળી આત્માને મહાપુરુષોની વાણી માલગવાનુ ઘણુ મન થાય છે જેવી મોખત તેવી અસર પાણીનુ ણિદુ છે તો સામાન્ય, પરંતુ ગરમ લોખડના તવા પર પડે તો છમ્ થઈને ઊડી જાય છે, તે જોઈ મનગપત્ર પર પડે તો સુદર મોતીનો આઠા લે છે એક રાજા પોતાના નોકર ઉપર પ્રચન્ન થયો ને નોકરને માગવા કહ્યું નોકરે કહ્યું “જ્યારે હું દરવાજા પાસે ઊભો હોઉં, અને આપ ત્યાં આવો ત્યારે મારા ઢાનમા ઢહેજો કે “હું ભગવાનને પૂજતો નહું, ભગવાનને ભૂલી ન જઉં”

રાજા આમ તેના ઢાનમા કહે છે તેથી લોકોને લાગ્યું કે ‘આ તો ગજનો માનીતો છે’ એટલે લોકોમા તે પૂજવા લાગ્યો પ્રભુ પગની શ્રદ્ધાનુ આ અદ્ભુત રીતે

આપણે પ્રભુ પાસે માગવાનું “ભવે ભવે તુમ્હ ચલણાણુ” હે પ્રભુ ! ભવો ભવ તારા ચણોની મેવા હોજો

સદ્ગુણીની અને વડીલોની તો સેવા કરવાની છે. આમ જગતમાં દેવ, ગુરુ અને ધર્મ એ ત્રણ તત્ત્વો ઉત્તમ છે.

આ ત્રણ તત્ત્વો મોક્ષ અપાવે છે, તો સંસારમાં શું ન અપાવે ? એકલવ્યે દ્રોણાચાર્યના ક્રૂર માટીના પૂતળાને શ્રદ્ધાથી પૂજવાથી અર્જુન કરતાં વધુ ઉત્તમ વિદ્યા તેને પ્રાપ્ત થઈ. કલાપીએ કહ્યું કે શ્રદ્ધા કોઈ કાળે નિષ્ફળ જતી નથી. શ્રદ્ધાથી ન ધારેલ હોય તેવાં કાર્ય પાર પડે છે. શ્રદ્ધા જેટલી ઊંડી તેટલું આત્મ-કલ્યાણ વધારે થાય છે.

પ્રભુના માર્ગમાં મજ્જમતા રાખી શ્રદ્ધાને અડોલ બનાવશો તો અડોલ પદ પ્રાપ્ત કરી શકશો.

આજનું લાણુતર શ્રદ્ધા વિનાનું છે. તેથી જીવનમાં વિકલ્પો ને વિકારો ઉપસ્થિત થાય છે. પહેલાં લોકોમાં લાણુતર ઓછું હતું પણ ધર્મ પર શ્રદ્ધા અડગ હતી, તેથી તેઓ તરી જતા હતા. શ્રદ્ધા ઊડી જાય તો જીવનમાં ગરબડ ઊભી થઈ જાય છે. અને તર્ક વિતર્કનું સામ્રાજ્ય છવાઈ રહે છે. પરંતુ શ્રદ્ધાથી મતિ નિર્મળ બને છે, તે નિર્મળ મતિ-મનથી આત્મદર્શન સહજ બને છે.

શ્રદ્ધા પછી સંયમ આવે છે. પહેલાં શ્રવણ, પછી શ્રદ્ધા અને પછી સંયમ. શ્રદ્ધા હોવા છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મનો ઉદય હોય તો ચારિત્ર લઈ શકાતું નથી, પરંતુ સયમની ઉત્કટ ભાવના રાખવાથી લાંબા ગાળે ચારિત્ર ઉદયમાં આવે છે. ખીડીનું વ્યસન ગમે તેટલું હોય, પણ

મનમા નિર્ણય કરે કે બીડી છોડી જ દેવી છે, તો એક દિવસ અવસ્ય બીડી છૂટી જ જશે આત્મવીર્યને ફોગવાથી ચારિત્ર લઈ શકાય છે આપણે પચાગીમાત્રી બીડી શકતા ન હોઈએ, પણ ખબર પડે કે આ રૂમના આગ લાગી છે, તો તરત જ દોડીને આપણે બહાર જતા ગઈએ ડીએ, તેનું જ આત્મવીર્ય ફોગવા અમે મમજવું

જે માણસ નવજાગૃતી પચડખાણું ન કરનારો પણ આત્મવીર્યને તપમા ફોગવાથી મોટી તપશ્ચર્યા કરી શકે છે આ જીવ છમચ્છ હોવાથી ડોડ વાર મુદ્ધિમાથી અશુદ્ધિમા આવી જાય વીમા કીટ હોય છે, તો તે જાગવાથી ફગ કરી શકાય છે તેમ મુદ્ધિમા જવાની ભાવના હોય તો હુશ હો વીમે ધીમે દૂર થાય છે મયમની જીવન મુદ્ધ બની જાય છે પોતાના વ્યભાવનો આ સમયે વિચાર કરવાનો છે ઠોરતા અને અભિમાન પોતાના ન્યભાનમાથી દૂર કરવાના છે, આત્માને બિર્વાગામી બનાવવાનો છે શરીર માટે અધોગ્ય ધર્મ કરીને આત્માને અધોગામી બનાવવાનો નથી યનહારમા પણ નીતિ સારી રાખવાની છે શરીરને માચવવાનું છે શરીર આત્માને બિર્વાગામી બનાવવા માટે સક્રિય છે જેને બિર્વાગામી બનાવવાનું છે તેને પાગલી પચાત છોડી દેવાની છે અતે શ્રદ્ધાથી મયમ સુદૃઢ બને છે સયમ મિદ્ધિને માધી શકે છે

✧ | સૌંદર્ય પામતાં પહેલાં...

બર્નાર્ડ શોએ એક જગ્યાએ લખ્યું છે કે, “ પોતાના કુળનાં બાળકોના ધડને કાપીને ઘરમાં ગોઠવીએ તો સારાં ન લાગે, તેમ સુંદર બીલેલાં પુષ્પોને તોડીને પોતાની કૂલ-દાનીમાં ગોઠવવા તે ચોગ્ય નથી.” કૂલમાં જીવન છે. કેટલાક લોકો કહે છે : “ તો પછી કુદરતે કૂલો શા માટે બનાવ્યાં ?” તો તેનો જવાબ કલાપી આપે છે : “ સુંદરતા જોવા માટે છે, તેને સ્પર્શીને કચડી નાખવા માટે નથી.” તેનો દૂરથી ઉપયોગ કરવાનો છે, પણ કદાપિ તેનો ઉપભોગ કરવાનો નથી. પુષ્પની સુંદરતા તથા સુરભિનો વિનાશ કરવાનો આપણને શો અધિકાર છે ? પ્રભુમાં જે શુણ્ણ છે, તે પુષ્પોમાં છે. તેથી જ પુષ્પ પ્રભુને ચરણે ધરવામાં આવે છે. નાકની ક્ષણિક તૃપ્તિ માટે પુષ્પોના ગ્રાણ લેવાના નથી. નાક શ્વાસોચ્છવાસ માટે મળ્યું છે. ‘ નાક ’ને ખાતર આપણે દુનિયા સાથે લડવા તૈયાર થઈ જઈએ છીએ. અસાત્વિક આહાર. કામવૃત્તિ તથા ક્રોધને ઉત્પન્ન કરે છે. તેનાથી આપણે શ્વાસોચ્છવાસ દુર્ગંધમય બને છે. પ્રભુનો શ્વાસોચ્છવાસ કમળ જેવો સુગંધિત હોય છે. દુર્ગંધ દૂર કરવા માટે પ્રભુ જેવા બનવું જોઈએ.

આખ, કાન, નાકે પછી સ્પર્શેન્દ્રિય ખતરનાક નીવડે
 ડે અદ્વાર સતોષમા જીવન જીવવાનું છે વિવિધરંગી
 પત ગિયા જેવું જીવન ન બને તે માટે પૂર્ણ મજાગ રહેશે
 પાછળ દોડતા પત ગિયા ખતમ થઈ જાય છે, એ નિશ્ચિત
 ડે સુદર્શન શેઠ અને મનોરમા કામને જિતનારા હતા, તેથી
 પ્રાત કાળે તેમના પુણ્ય નામ સ્મરવામા આવે છે જે દૃષ્ટ
 તીનું શિયળ નિર્મળ હોય તેને શાસનદેવી મહાય કરે છે
 પુરુષે કુમારનન્દી એની જેવા કામલ પટ નથી બનવાનું,
 પણ રામ જેવા કામવિજેતા બનવાનું ડે ગામ જેવા
 બનશે તો શ્રી પણ મીતા જેવી મળશે

કપિલાએ વિચાર્યું કે ‘આવો સ્વરૂપવાન યુવાન સુદર્શન
 અયમ કેવી રીતે પાળી શકે?’ તેની પરીક્ષા કરવા સુદર્શન
 શેઠને કસાવ્યા સુદર્શન શેઠે કહ્યું “કપિલા તને ખબર
 નથી કે હું પુરુષમા નથી” અને સુદર્શન શેઠ આખાદ
 બચી ગયા ‘અયમ અને સદાચાર એ જ આત્માનું અમૂલ્ય
 ધન ડે’ સુદર્શન શેઠનું વચન દ્રવ્યથી અસત્ય હતું પરંતુ
 ભાવથી સત્ય હતું “મદ્ભ્યો હિત મત્યમ”

સુદર્શન અદ્વાર સતોષના નિયમધારક હોવાથી પ્રતિના
 કરી “કોઈના ઘરમા એકલા જવું નહીં”

જેની પાને રૂપ છે, યૌવન છે, તેને એતીન ચાલવાનું
 ડે કારણ કે રૂપ અને યૌવનને જ લૂટવા ચોર આવે છે
 કપિલા તથા મહારાણી અભયાએ ઝડપમાથી સુદ

શન શેઠ, મનોરમા શેઠાણી અને સંતાનોને જોયા અને કથિલાનો વેરનો કીડો સળવળી ઊઠ્યો. રાણીને ચેનકેન પ્રકારેણુ સમજવીને સુદર્શનને ચલિત કરવા તૈયાર કરી.

પૌષ્ઠ કરી સુદર્શન શેઠ પૌષ્ઠશાળામાં આત્મા-સાધનામાં લીન હતા ત્યારે તેમને ઉઠાવવા ઘાટ ઘડ્યો.

મનને બરફ જેવું બનાવવાનું છે કે જેથી તેમાં કાંકરો પડે તોય તરંગ ઊભા થતા નથી, પણ પાણી જેવું મન હોય તો નાનકડી કાંકરી પડતાં તરંગોની હારમાળા સર્જાય છે.

વીતરાગ પરમાત્મા પોતાના મનને એવું બાંધી લે છે કે તેમની સેવામાં ૬૪ ઇંદ્રો, અનેક ઇન્દ્રાણીઓ તથા દેવીઓ હાજર હોય છે, છતાંય લેશમાત્ર કામનું રુવાંડુંય ફરકતું નથી. જ્યારે મન સમક્ષ પ્રલોભનો આવે ત્યારે તેને વીતરાગના મન જેવું બનાવી દેવાનું છે.

રાણી અલયાએ સુદર્શનને ચલિત કરવા શક્ય તેટલા બધા અયોગ્ય પ્રયત્ન કરી જોયા. છેવટે સ્ત્રીસહજ બોલી ઊઠી : “મારી વૃત્તિ સંતોષો, નહીંતર બદનામ કરીશ.” પણ અંતે તો ફાંસીની શૂળી સુદર્શન માટે સિંહાસન બની. વીતરાગ ધર્મનો જયજયકાર કર્યો.

✽ || સગનો ૨૭

‘ જેવો મગ તેવો રગ’, ‘ જેવી મોળત તેવી અસર ’
 ઈયળ લામરીનું ધ્યાન ધરતા ધરતા લામરી બની જાય છે,
 દુર્જનો સાથે રહેતાથી દુષ્ટતા આવી જાય છે આપણામા
 જે સાત્ત્વિયતા નહી હોય તો બાહ્ય વાતાવરણની અસર
 થવાની કહેવાય ૪ કે Man is the creature of the
 circumstances માનનું ઘડતર આજુબાજુનું વાતાવરણ
 કે જે માણસ હલજો નથી, તેની આમપામનું વાતાવરણ
 તેને હલજો બનાવે છે

નાનપણમા નીકળા આપવાથી, બાળકને સત્યનો ને
 મત્યનો, શુદ્ધિનો ને શ્રેષ્ઠતાનો, સરળતાનો અને મમતાનો
 સગ પહેલેથી થાય છે, તેથી ભાવિમા પ્રખર જ્ઞાની બની શકે છે
 નાનકડા થગ મહાન હેમચંદ્રાચાર્ય બની શક્યા આજે
 પણ જ્ઞાનવ્રત્ર અથમી આત્માઓ છે, તેઓએ સયમ બ્રહ્મ
 બાલ્યાવસ્થામા ઠરું હતું પહેલેથી પ્રકાશ માર્ગે જવાનું
 હોય છે, એટલે અવકાર -પર્યાંતો નથી સસારના વિકાર,
 વિકૃત્ત ને વિદૃત્તિ અનુભવ્યા પછી, ઠાજળતા અનેક પદ
 ગદાગ્યા પછી આત્માને પ્રકાશ મેળવતા કેટલો શ્રમ પડશે ?

અને તેય આવશ્યક યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી શકે કે કેમ તે પ્રશ્નાર્થ હોય છે.

જ્ઞાનીનો સંગ અજ્ઞાનીને જ્ઞાની બનાવે છે. પારસમણિ લોખંડને સુવર્ણ બનાવી શકે છે. ગ્રાણીનું બિંદુ કમળપત્ર પર પડે તો તે મોતી સમાન ચમકી ઊઠે છે, તખ્ત તાવડી ઉપર પડે તો વરાળ બની અદૃશ્ય બની જાય છે, અને સ્વાતિ નક્ષત્રમાં મીનમુખમાં પડે તો મૃત્યુવાન મોતી સર્જાય છે. આ છે સંગનો અદ્ભુત રંગ.

નર્મદાના નદીના કંકરને જુઓ તો તે બધા બન્યા છે શંકર. ગોળ ગોળ બન્યા છે તે કંકર વહેતા પાણીના સ્પર્શે. ઉનાળાની ગરમીથી બળતો બળતો માનવ સરોવરને ઠાંઠે જાય તો તેને શીતળતા ને શાંતિ લાગશે, કારણ કે ત્યાં વાતાવરણમાં શીતળતા છે, શાંતિ છે.

અર્જુન માળી, દૃઢ પ્રહારી, ચંડ કૌશિક જેવા અધમ પાપાત્માઓને પ્રભુનો સંગ ઘવાથી, તેમની કરુણાના ભાગીદાર બન્યા અને તેમનો આત્મા પાપમુક્ત બની ગયો.

જીવનનો વિકાસ કરવા માટે સંતસમાગમની જરૂર છે. ક્રિશ્ચિયનો રવિવારને દિવસે બધું મૂકી દેવળમાં જાય છે. રજાને હોલીડે (Holiday) કહે છે, કારણ કે તે holy-પવિત્ર દિન છે. તે દિવસે પવિત્રતાના સાગર પાસે પાપાત્મા જાય છે ને પુણ્યાત્મા બનીને આવે છે. પશ્ચાત્તાપના

સગથી અનેક પાપાત્મા પુણ્યવતા બન્યા છે તેથી ગુરુમુખે પ્રભુવાણીનું શ્રવણ એક અજબ રમાયણ છે જેમ પાણી પપટી ઊંચે ચઢે છે, તેમ મન પ્રવચન-શ્રવણથી ઊંચે ચઢે છે નહીં તર મન અને પાણીનો સ્વભાવ ઢળી જવાનો છે મન મીણ જેવું છે, જેવો આકાર આપવો હશે તેવો આપી શકાશે શ્રવણનો મગ માનસને સ્થૂળ ભોગમાંથી સૂક્ષ્મ ત્યાગ તરફ લઈ જાય છે

આપણો અનુભવ છે કે કેમ જો ટોપલામાં એનાદ બગડેલી ખાવી ગઈ તો તેના મગથી બધી બગડી જાય છે

બહુડપી તરંગાળાએ સાધુનો વેશ પહેરી ઉઠા મહેતાને મગલિક મળનાબધુ તો ઉઠા મહેતાનું જીવન ધન્ય બની ગયું ને સુમાવિમા દેહ છોડ્યો તે માધુવેશમાં સ્વપત્તિની લાલચને ઠોકરે મારી માધુવેશના મગે મોટા રાત્રને નમાવ્યા

નથસાહેને માધુનો મગ થયો ને જીવન પલટાર્થ ગયું ને ઉત્તરોત્તર ઉત્કર્ષ મવાતા તીર્થ કર બન્યા

અઠખરને હીંગવિજયજીનો મગ થતા અકબર અહિં-બન્યો ધમ પ્રેમી બન્યો કુમારપાળને હેમચંદ્રાચાર્યજીનો મગ તે પન્થ આહુત બની શક્યા

ગુણ મગ શુદ્ધિ માટે છે, સર્વોચ્ચ પદ પ્રાપ્તિ માટે છે

❖ | અન્ન તેવો ઓડકાર

આહારવિહાર પર આચારવિચાર અવલંબે છે. તામસી આહાર વાપરવાથી સ્વભાવ તામસી—ઉદ્દેરાટ અતુલવતો થાય છે. સાત્ત્વિક આહારથી સાત્ત્વિકતા આવે છે. અન્નાહારીના વિચાર ને વર્તન માંસાહારી કરતાં અતિશ્લેષક હશે. તેથી પેટમાં ખરાબ આહાર ન જવા દેવો અને મગજમાં ખરાબ વિચાર ન જવા દેવા. મગજમાં સારા વિચાર હોય, પણ પેટમાં અનિષ્ટ આહાર હોય, તો મન ખગડી જાય છે.

એક સાધુ ગોચરી કરીને તુરત જ સૂઈ ગયા, ત્યારે ગુરુએ પૂછ્યું : “તમે આજે કેમ સૂઈ ગયા છો?”

સાધુ : “મને ઊઘ આવે છે, મને સૂવા દો.” ત્યારે ગુરુએ વિચાર કર્યો; આજે આહાર બદલાઈ ગયો લાગે છે, તેથી ગુરુ મહારાજે પૂછ્યું : “તમે આહાર ક્યાંથી લાવ્યા હતા?” મુનિએ એક શેઠનું નામ આપ્યું—તે શેઠને પૂછતાં તેમણે જણાવ્યું : “મંદિરમાંથી લાવેલ સસ્તો માલ મેં સાધુને વહોરાવ્યો છે.”

જે વસ્તુ પ્રભુને ચઢીને ઊતરી જાય તે નિર્માલ્ય બની જાય છે—સેકંડહેન્ડ બની જાય છે, અને તેવો ઊતરેલો માલ વાપરવાથી આપણી વૃત્તિ પણ ઊતરી જાય છે. પ્રભુએ

શ્રાવકને જ્ઞાન જેવા નહીં, પણ ગજ-હાથી જેવા બનવા કહ્યું છે. ઠંકા ગેટલા માટે કૃતરુ પોતાની પૂછડી હલાવે છે, ખુશામત કરે છે, પરંતુ હાથી તો ગૌરવથી મણ લાડવા ખાઈ જાય છે.

મહિરમા અર્પણ કરેલા દ્રવ્યથી મધ ભર્યો નહીં આવે, પુરુષાચથી પ્રાપ્ત કરેલ દ્રવ્યથી સઘ ભર્યો આવશે.

આજે ઘરમાંથી પુરુષાર્થ અને શ્રમ ચાલ્યા ગયા છે. હું ખની વાત એ છે કે આજે લોકોના ઘરે ગમેદાર્યા આવી ગયા છે. પહેલા તો સ્ત્રી પોતાના પતિને હાથે રસોઈ બનાવીને સદ્ગુણપૂર્વક જમાડતી હતી, પુત્રને વાતમત્સ્યલાવે પીરમતી હતી. આજે તો રસોઈયા ગેટલી કેડીને જમાડે છે.

આજે મદ્ગુણ (પ્રેમ) વાતમત્સ્યની લાવના સ્ત્રીમાંથી ચાલી ગઈ છે, તેથી આહારગુદિ જળનાતી નથી. આહાર-શુદ્ધિ વિના આચારગુદિ મલવે જાયથી? મૂલ નાસ્તિ કુલ શાન્ત. ન્યા જયણા ન હોય ત્યા હિમાની શઙ્કતા છે. ન્યા હિસા આવી ત્યા ગેગો આવ્યા.

ખોરાડમાં લાલ કીડી આવનાથી વિચારો બગડી જાય છે. કરોળિયાથી કોઈ રોગ થાય છે. ઢેટલાકે તૂફમ જતુથી ખસ, ફેટલા વગેરે થાય છે.

આપણે વારંવાર માલગીએ છીએ કે હોટેલમાં ચા પીધા પછી ૨૦-૨૫ મરી ગયા, શીખડ ખાધા પછી અનેકને

ઊલટી થઈ અને કેટલાક મરી ગયા; આ પ્રમાણે અસાત્વિક આહાર વાપરવાથી આપણું ખમીર આદ્યું બન્યું છે.

પેલા સાધુએ અસાત્વિક આહાર વાપરવાથી અનિષ્ટ-અશુભ વિચાર આવ્યા. પુણિયા શ્રાવકનું મન સામાયિકમાં સમતા ધારણ કરતું નથી, તેથી પોતાની પત્નીને પૂછ્યું : “આજે આહારમાં કંઈ બહારનું આવ્યું છે ?” પત્નીએ ખૂબ વિચાર કરી જવાબ આપ્યો : “હા, આગ સળગાવવા બીજેથી થોડો દેવતા લાવી હતી” બન્ન, આ જ તેની અવસ્થતાનું કારણ હતું !

જીભનું રક્ષણ કરવા માટે ખત્રીસ લૈયા (દાંત) અને બે દ્વાર (કોટ) (હોઠ) છે. તે જીભે આહાર અને વ્યવહારનું રક્ષણ કરવાનું છે. આહારનો અતિરેક ઇન્દ્રિયોનાં તોફાન સર્જે છે, માટે જ અષ્ટ પ્રકારી પૂજામાં નૈવેદ્ય મૂકતી વખતે અનાહારીપદની માગણી કરીએ છીએ. ઇન્દ્રિયોને શુદ્ધ કરવા માટે, પ્રાર્થાશ્રિત્ત કરવા માટે માણસે ઉપવાસ કરવાના છે. ઉપવાસથી તન, મન અને ઇન્દ્રિયો શુદ્ધ થાય છે. જ્યાં ઇન્દ્રિયોએ પોતાનાં રૂપ, રંગ, સોહ, માયા છોડ્યાં, એટલે ત્યાં મન પણ સ્વસ્થ અને શાંત થશે. આત્મા પોતાના સ્થાને સહજ વળી શકશે. ખાતાં વિચારો, વિચારતાં ચિંતન કરો.

✱ | કાયાની માયા

મનુષ્યજીવન અગિવાર પર વ્યતીત થઈ રહ્યું છે એક બાજુ મોક્ષ અથવા દેવત્વ છે, બીજી બાજુ નરક અથવા તિર્યચ છે

‘ સમાજ ’ એટલે શું ?

સમ-ઉપસર્ગ પૂર્વક સ-વાતુ સુ એટલે મરજી, ચાલતું તે મ-સરતિ ઇતિ-અમાર જે ગતિ ક્યાં કરે છે, જે ચાલ્યા કરે છે, તેનું નામ સમાર છે કોઈપણ જીવને સ્થિત-શાશ્વત્ આશરો કે આધાર ન મળે તેનું નામ સમાર.

તમે સૂઈ ગયા હો, પણ ગાડી તો ચાલ્યા જ કરે છે આમ અસારમા તમારો આત્મા જાગૃત હોય કે નિદ્રિત હોય પણ મસાજ સતત ગતિ ક્યાં કરે છે Time and tide waits for none અહીંથી દરેક માણસને જવાનું તો નક્કી છે જ, પણ તેણે ક્યાં દિશામા જવાનું છે, તે પહેલાં નક્કી કરવાનું છે પોતાનું અતિમ વ્યેથ દષ્ટિ મમક્ષ રાખીને પ્રવૃત્તિ ને પ્રગતિ કરવાની છે શાળાના દરેક વિષયના શુભાક ૧૦૦ નિશ્ચિત છે તે શુભાકન વિદ્યાર્થી પોતાની શક્તિ, મગવડતા, બુદ્ધિ તેમ જ સમજણપૂર્વક પોતાનું વાચન-પોતાનો અભ્યાસ કરે છે તેનું એક જ

લક્ષ્ય છે કે 'યા હોમ કરીને પડો ફતેહ છે આગે.' ત્યાં ધ્યેય-લક્ષ્ય નિશ્ચિત થયું. ત્યાં પહોંચવાની સરળતા પ્રાપ્ત થાય. કદાચ મુસીબત કે અંઝાવાતો આવે તો પણ સામનો કરી શકાય તેટલા વધુ ગુણાંક મેળવશે. ઘણા પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલ દુર્લભ મનુષ્યલવ ફેંકી દેવાનો નથી. આપણે જાણીએ છીએ કે સોનાની કે હીરાની જાહેરાત કરતાં ચા, સિગારેટની વધુ જાહેરાત થાય છે. હંમેશાં મોંઘી વસ્તુ કરતાં હલકી વસ્તુની જાહેરાત વધારે થાય છે.

દરેક વસ્તુને જોવાની ને જાણવાની છે. કલર નાખેલ આઇસ્ક્રીમ આંખને, નાકને, જીભને ગમે છે; પણ ટોન્સીમ-વાળું મન તેની ના પાડશે. પાંચે ઇન્દ્રિયોને હિતાહિતનો વિચાર જ હોતો નથી. સમગ્ર વિચાર મન કરે છે.

સોનાં નળાણું ઇન્દ્રિયો આધીન થઈ ને કામ કરે છે, ફક્ત એક જ મનને પૂછીને કામ કરે છે.

જે પેઢી નોકરો અથવા ઘણાથી ચાલતી હોય છે. ત્યાં કોઈની જવાબદારી હોતી નથી, તેથી ગોટાળો થાય છે; પરંતુ એક વ્યક્તિ સર્વસત્તાધીશ હોય તો તે પોતાની પેઢીને સંધર બનાવે છે, પ્રગતિશીલ બનાવે છે.

દિનપ્રતિદિન નવાં નવાં સાધનો જોઈ ઇન્દ્રિયો વિહ્વળ બને છે, તે સાધન મેળવવા માનવી આકાશ-પાતાળ એક કરે છે, પણ તેનું પરિણામ આપણે જોતાં નથી. આપણે તો આકારમાં જ ગૂંચવાઈ ગયા છીએ.

આ માટે જ્ઞાન અને લક્ષિતની જરૂર છે એવી લક્ષિત કોઈક સમયે લપસાવી નાખે છે, એકલુ જ્ઞાન તારક બનતું નથી

લક્ષિત અને જ્ઞાનના સમન્વયથી પાચે ઈન્દ્રિયો સર્ગ કાત્મક બને છે મન કેળવાય છે મન કેળવાય તો વીત રાગતા પ્રગટે છે અને ન કેળવાય તો રાગ-દ્વેષના દંડ જન્મે છે આપણે પ્રેયસ્નો ઢાળ નથી પસંદ કરનાનો-શ્રેયસ્નો ઢાળ અપનાવનાનો જે જન્મનો ત્યાગ કરી આય બિલ્લ કરનાર પોતાના મનને કેવું અદ્ભુત કેળવ્યું હશે ?

યુવાન જીના શબને ભેઈને કામી માણસે કામનો વિચાર કર્યો, ચોર દાગીનાનો વિચાર કર્યો, શિયાળે માસનો વિચાર કર્યો અને જાનીએ વિચાર કર્યો કે 'આ શરીર તો સડી પડી જવાનું છે, ત્યાં સુધી આપણા હાથમા છે, ત્યાં સુધી તેના દ્વારા આત્મ કેલ્યાણ સાધી લેવાનું છે'

નિર્માલ્ય આહાર પાચે ઇન્દ્રિયોને ખરબાદ કરે છે માટે માર્તિક આહારની અગત્યતા પ્રભુએ સમજાવી છે

પરિગ્રહથી અંતરની મસ્તી ખલાસ થઈ ગઈ છે. જરૂરિયાત કરતાં વધારે ખાવું કે પહેરવું નહીં. આહાર સ્વાદ માટે નહીં, પણ ક્ષુધાવેદનીય રોગના ઉપશમન માટે ઔષધરૂપે અનાસક્તભાવે આહાર કરવાનો હોય છે. આહાર સાત્ત્વિકને શુદ્ધ જોઈએ. આહાર સાથે નિદ્રા જરૂર પૂરતી હોવી જોઈએ. ગ્રાહ્યમુહૂર્તે^૧ ઊઠીને અરિહંતનું સ્મરણ કરવું. તેથી તે સ્મરણ અતરમાં ઘુંટાઈ જાય છે. વધારે ઊંઘવાથી તંદુરસ્તી ખગડે છે ને ખરાબ વિચારો આવે છે.

પશુના આહાર-નિદ્રા શરીરના પોષણ માટે છે. મનુષ્યના આહાર-નિદ્રા આત્માના પોષણ માટે છે. મોક્ષના ધ્યેયને પહોંચવા માટે શરીર ટકાવવાનું છે. પહેલું સુખ તે જાતે નર્યાં. દુનિયામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ સંપત્તિ તંદુરસ્ત શરીર છે. આહાર તનપોષક અને નિદ્રા મનપોષક હોવી જોઈએ. પણ માનવ ભયની ભૂતાવળથી ખેંચાકળો ખની જીવે છે. ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબ કહે છે કે, “ભયથી મુક્ત થવા માગતો હોય તો તું તારી ઇન્દ્રિયોને જીતવા માંડ. જ્યારે ઇન્દ્રિયો જીતાશે ત્યારે ભય ગાયો જશે.”

જગતમા લય તો માત્ર પ્રકારના છે, પરંતુ આજે લોકો આત્મ લય, મમાજ લય અને રાજ્ય લયથી ખૂબ ત્રસિત છે જેમ જેમ જ્ઞાન આવશે, તેમ તેમ આત્માનો લય આવશે. જો જો ખરાબ તત્વ મગજમા ઘૂમી ગયું હોય તો તે જ્ઞાનથી દૂર ઠરનાવું છે નાના બાળકને ડરાવના નહીં, નહીંતર તે ખીડ તેમના મગજમા ઘર ઘાવી જશે ને તે ડગપોડ તેમ જ ડાયર થશે.

લય માટે આત્માએ અભય બનવાનું છે આત્મા અભય બન્યો એટલે દુનિયામા કોઈ લય લાગતો નથી નમુસ્તુણુમા જિનેશ્વર પરમાત્માને ‘અભયદયાણુ’ પદ્ધતી સ્તુતિ કરીએ છીએ જીવનને ખેદ વગરનું બનાવવાનું છે મારા ને નરમા તત્તો જગતમા રહેવાના જ રામ અને ઘોષી પણ મળનાના તેમ જ રામ અને ભરત પણ મળનાના ભન્ત જેવું નિષ્પાપી જીવન ગાળી રામને સમર્પિત થઈ જવ

એક વખત એક ભાઈએ મને વાત કહેલી કે, “અમે બન્ને ભાઈ મુબઈમા શાંતિથી જીવન ગાળતા હતા તે વખતે હું એમ એમ ચી (મિટ્રિક)મા લાણુતો હતો, અને મોટાભાઈ નોકરીમા થોડું ડમાતા, તેથી એક મહિનો એક વખત જમીને મારા ચોપડાનો ખર્ચો લખ્યો

ત્યા મુબઈમા હુલ્લડ થયું અને હુલ્લડમા મોટા ભાઈને છગે વાળ્યો અને મોટાભાઈ ચાલ્યા ગયા તે

વળતે હું બી. એ. ના છેલ્લા વર્ષમાં હતો. મને મોટાભાઈશ્રી
ઓછા પગારે નોકરી મળી ગઈ. એક રવિવારે એક મહા-
ત્માનું વ્યાખ્યાન સાંભળવા ઉપાશ્રયે ગયો. ત્યાં ‘રામાયણ’
પર મુનિશ્રી જોલતાં ભરતના સ્વાર્થત્યાગ પર જે સમજાવ્યું
તેથી મને ભરત બનવાનો વિચાર આવી ગયો, અને રામની
ખાતર ભરતે રામની ગેરહાજરીમાં રાજ્ય રામને ચરણે
ધર્યું, તેમ મેં પણ ભરતના વિચારો અપનાવી લગ્ન ન
કરવાનો વિચાર કર્યો અને મારા મોટાભાઈનાં સંતાનોને
ઉછેર્યાં—સારી રીતે ભણાવ્યાં. તેઓ આગળ વધ્યા અને
આજે તે સંતાનો પિતાથી પણ અધિક મને પૂજે છે.”

આમ દુનિયામાં ખરાબ ને સારાં તરવો પડેલાં છે.
સારાં તરવોથી જ સમાજ ચાલે છે. અર્પણથી જ સંસાર
સુખી બને છે. કોઈ રામ તો કોઈએ ભરત બનવાનું છે.

જગતમાં ભય નથી. અજ્ઞાનતાને લીધે જ આપણે ભય
ઉત્પન્ન કરીએ છીએ. દ્રેનમાં જે આપણા કબજામાં કોઈ
જખરજતીથી ઘુસી જાય તો પહેલાં તેની સાથે લડીએ
છીએ અને પછી તેની સાથે આપણે મૈત્રી કરીએ છીએ.
પહેલાં આપણામાં અજ્ઞાતપણું હતું, પણ પછી જ્ઞાતપણું
આવતાં આપણે તેના મિત્ર બની જઈએ છીએ. “સ્વદેશે
પૂજ્યતે રાજ, વિદ્વાન્ સર્વત્ર પૂજ્યતે”.

જેની પાસે ઘણી સત્તા છે, ઘણી સમૃદ્ધિ છે, ઘણું
અભિમાન છે, તેને ભય છે. તેવા ભયવાળાને ગુરખા રાખવા

પડે છે, જે બીજાને માર તેને માર પડે છે, પણ જે બીજાને તારે છે, તેની લોકો મેવા હો છે

અર્થશિક્ષક પાને ન જ્યા લોકો મહાવીર પરમાત્માને વિનતી હો છે ભાગવાન તો અભય અવરૂપ હતા તેમને જ્યાય લય દેખાતો ન હતો અગાગા અને બાજી મૂકે છે, પણ પાલીમા પડના પાંતે ભુગર્ભ નય છે કોઈ આગ બને તો આપણે પાલી બનવાનું છે અધિકાર મેળવવા અ (નહી) ધિકાર (ધિકાર) જોઈએ ધિકાર કોઈ પ્રયે નહી હોય એટલે તમે અભય બનશો અભય તમારા આત્માને પરમાત્મામાં મસ્ત બનાવશે

ચિંત

સગ ત્રિય વાણી બોલવાથી, દાન-દવાથી, છો યો અતે મનને નિમદ કરવાથી, આમાનુ અપમન ન કરવાની ને માન આપવાની તેમ ન ચિંતને પ્રમ મા જોવાથી સ્વ ન રહેવાર છે

વિનીત આત્મા નાના દોષની પણ ઉપેક્ષા કરતો નથી. શુભ્ર, શુદ્ધ વસ્ત્ર પર લાગેલ એક નાનકડો ડાઘ મનને ડોળી નાખે છે, તો સ્વયમેવ શુદ્ધ આત્મા પર દુર્ગુણનો દોષ લાગેલ હોય તો આત્મા વ્યથિત અને વ્યથ ન બને એ કેમ સંભવે ? અર્થાત્ વ્યથિત બને જ. માણસની કિંમત તેના બાહ્ય દેખાવમાં કે પ્રદર્શનમાં નથી, પણ તેના સંસ્કારો પર અવલભે છે.

સંસ્કાર સંપન્નની પ્રવૃત્તિ શુભદાયી ને સુખદ હોય છે, તે પ્રગતિ શ્રેય સાધક હોય છે. પ્રભુએ માનવતા આપવાનું કાર્ય જીવનભર કર્યું છે. વિનીત માનવી બંધા જાય છે, ત્યાં પૂજાય છે. અવિનીત માનવી બંધેથી હેરાન થાય છે. વિનીત બનવા માટે સદ્ગુણો જીવનમાં ઉતારવાના છે. સદ્ગુણો આવતાં આપણી ભાવના શુદ્ધ ને સંસ્કારી બનતી જાય છે. આથી નાના બનવાનું છે. નમ્ર માણસ આકારમાંથી અનાકારી બને છે. પ્રભુની વાણી નમ્રતા સદ્-બોધે છે. તેમનાં વચનોનું મનન ને ચિંતન કરવાનું છે. તે વાણી સાંભળ્યા પછી આપણી તુચ્છતા ને અહમ્ આદ્યા જાય છે. ‘અહમ્’ ને ‘અહ’ બનાવવા માટે પ્રભુનું

માનિવ્ય, પ્રભુનુ પૂજન, વ્યાન આવશ્યક છે પ્રભુદર્શન કરતી વખતે હૃદયને મગ્ન બનાવવાનુ છે મરણ હૃદય નિર્ભય હોય છે માળી અગ્રાહમ લિ કન ગુલામમાથી આ મદ્ગુણને ઠારતો પ્રમુખ બન્યો હતો.

અગ્રાહમ લિ કન માળી તરીકે કામ કરતો હતો, તેના માલિકે દાડમ લાવીને તેનો રસ કાઢીને લાવના દહુ તે રસ તૂટે લાગતા તેના માલિકે તેને ઠપકો આપ્યો, ત્યારે અગ્રાહમે કહ્યુ “હુ માળીનુ કામ કરુ છુ, દાડમ આપવાનુ નહીં ’ અને માલિક તેની ઝટક ઝટી આવા મરણ હૃદયી પ્રગતિ માધી શકે છે બાળક સરળ છે, માટે સૌને તે ગમે છે વાસળીને ઢોધએ પૂછ્યુ ‘ તુ દૃષ્ટને બહુ કેમ ગમે છે ? ’

વાસળીએ જવાબ આપ્યો “હુ પાલી છુ, મગ્ન છુ, એટલે દૃષ્ટને ગમુ કુ”

તેનુ હૃદય મરણ થયુ, તેને પાપનો જોડાયો નહીં ગમે જગત બૂલ વશે કે પ્રાયશ્ચિત્ત લેશે તપશ્ચર્યા કરના પ્રાયશ્ચિત્તનુ મૂંયાકન અનેકગણુ છે પ્રાયશ્ચિત્ત તો ન્યર્ગોધી ભિતરી આવલ પવિત્ર જગલ છે, તેમા ફળમી મારવાથી માધી પણ પુણ્યશાળી બને છે દહપ્રહારીએ ચાર ચાર હત્યા કરી, પણ પ્રાયશ્ચિત્તથી તેને મુક્તિ મળા.

પાપ કરીને તેને છુપાવવા કરતા પાપની આલોચના

ખુદ્દા દિલે લેવી એ શ્રેયસ્કર છે. પ્રાયશ્ચિત્ત એ આકરી સાધના છે, તેથી ચિત્તશુદ્ધિ થાય છે. દંઢપ્રહારીએ બ્યાં ખૂન કર્યાં હતાં, તે ગામની ભાગોળે આવું બનીને તન અને મન સ્થિર કરીને બિભો રહ્યો. ત્યારે લોકો તેની નિંદા કરે છે, તેને પથ્થરો મારે છે, તેના પર થૂંકે છે. પણ દંઢપ્રહારી તો તેને પ્રાયશ્ચિત્તનું પવિત્ર બળ સમજી, તેમાં રૂબકી મારતો પોતાનાં પાપોને ધૂએ છે અને પશ્ચાત્તાપથી તેણે તે જ ભવમાં કેવળજ્ઞાન પામી મુક્તિને મેળવી. તેણે મન અને તન પર સંયમ રાખ્યો; અને તે સંયમરૂપી અમૃતે અનેક વિષનો વિનાશ કરી નાખ્યો.

પ્રભુ મહાવીરે પ્રાયશ્ચિત્તને અગ્રસ્થાન આપેલ છે. “ખામેમિ સંજીવે, સંવેજવા ખમંતુ મે”-આ સુવર્ણ કળ્પિકાએ તો અનેકાનેકનાં કથિર જેવાં જીવન સુવર્ણમય બનાવ્યાં છે. પરંતુ લક્ષ્મણા સાધ્વીએ માયા-કપટથી પ્રાયશ્ચિત્ત ક્યું અને એટલે પાપનું વિષ ન ઊતર્યું. તેથી અનેક ભવમાં ભટકવું પડ્યું. એંશી ચોવીશીનો કાળ ગયો. આવતી ચોવીશીએ મોક્ષ થશે.

મુક્તિ રમણી વરવા માટે આત્માને શુદ્ધ, સરળ બનાવવાનો છે. તે ઉપર ખિંદુના અનંતમા ભાગનો ડાઘ પણ ન લાગે તેની પૂરેપૂરી તકેદારી રાખવાની છે. તેવા આત્મા ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચપ્રગતિ કરી, ઉત્તુગ શિલા-સિદ્ધ શિલાએ પહોંચે તે નિશ્ચિત્ત ને નિર્વિવાદ છે.

✧ | આત્મ વિકાસ

આત્માના વિકાસ ને પ્રકાશ માટે ઇન્દ્રિયો ઉપર સચમ અને મનમા મમતાની આવશ્યકતા છે

આત્માનો પિતા શુદ્ધ વિચેક છે તે વિવેકના દુર્ભનો છે મિથ્યાત્વ, સશય, વિપર્યાસ અને અસત્ માન્યતા

સાચાને જૂઠું અને જૂઠાને માચું માનવું તેનું નામ મિથ્યાત્વ છે સત્યનો જમ તે સશય છે શબ્દને દૃઢમાથી ફર ફરીને સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરવાનું છે ગ્રહણ કરના યોગ્ય વસ્તુને મેળવવા માટે ખોટી વાતો, વિકલ્પો ફર કરવાના છે

આત્માની માતા ધૈર્ય છે મુસીબત ગમે તેવી આવે છતાં ધૈર્ય રાખવાથી સારું પરિણામ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રભુ ઋષભદેવ બાર બાર માસથી ઘર ઘર ફરી રહ્યા છે, પણ આહાર મળતો નથી પ્રભુએ ધૈર્યનો ત્યાગ જ્યાં વગર ઉપનાસ કરવા માડ્યા, જેને આઠ ભવનો સળધ હતો, તેવા ત્રેયાસકુમારને વૈશાખ સુદિ બીજની રાત્રે સ્વપ્ન આંચુ ત્રીજને દિવસે પ્રભુજીના દર્શને જાતિસ્મરણ થયું અને પ્રભુજીને ચેરડીના રસની પારણ કરાવ્યું ત્યારથી વર્ષિતપના પારણા અખાત્રીજને દિવસે થાય છે આ વર્ષિ-

તપ ધૈર્ય અને સમતાનું રસાયણ છે. આથી શરીર બદલાઈ જાય, એટલે કૃશ-દુર્બળ અને છે પણ આત્મા બદલાતો નથી, પરંતુ આત્મગુણોથી વિશેષ તેજસ્વી-ઓપતો બને છે.

એમ પણ કહી શકાય કે આત્માનો શુદ્ધ ઉપયોગ એ પિતા છે અને ધૈર્યતા એ માતા છે. શુદ્ધ ઉપયોગથી શંકા ગાલી જાય છે. આત્માનો ખંધુ શિયળ છે અને પત્ની સમતા છે. અને જ્યારે શુદ્ધ વિવેક અને ઉપયોગ, ધૈર્ય, સમતા અને શીલ સંગમ થાય ત્યારે આત્માની મુક્તિ સહજ બને છે. આત્માની દુનિયામાં ધર્મીને જીવન ભર્યું ભર્યું લાગે છે. આવો આત્મા રણમાં હોય, કે ઘરમાં હોય, કે વન-વગડામાં હોય તોય તેને એકલતાપણું લાગતું નથી. આત્માની એકલતાના ભ્રમને જ્ઞાન દૂર કરે છે. જેનું કોઈ નથી તેનો સાથી ધર્મ છે.

ધર્મની જાણ માટે, જ્ઞાનની પિછાન માટે જ્ઞાનીના સંગની આવશ્યકતા છે. હીરા, ઝવેરાત કે પન્ના કરતાં જ્ઞાનીની કિંમત અનેકગણી વધારે છે. જ્ઞાનીના વચનમાં, વર્તનમાં અને પ્રત્યેક ક્રિયામાં જ્ઞાન ભરેલ દેખાય છે. જ્ઞાનીને સાંભળવાથી મન પ્રસન્ન થાય છે. જ્ઞાનીને મળવાથી આનંદ આનંદ છવાઈ રહે છે. જ્ઞાનીનાં વચનો જીવનને પ્રકાશ આપે છે. જ્ઞાનરૂપી જળ જે દિવસે ન મળે, તે દિવસે મન ગૂંગળાઈ જાય. તેથી દિવસમાં થોડીવાર પણ પ્રભુની વાણી સાંભળવાની છે, વિચારવાની છે. ધનિકને દુઃખ છે,

ગરીબને પણ દુઃખ છે, જગતમા મુખી હોય તો તે જ્ઞાની છે

જ્ઞાની પોતે તરે છે, બીજાને તારે છે જ્ઞાની જ્ઞાન માથે ક્રિયા દશાવે છે તેઓ જ્ઞાનના દીનામા ક્રિયાનુ તેલ પૂર્યાં કરે છે ક્રિયાના તેલ વિના જ્ઞાનદીપક ખુગાઈ જાય છે જ્ઞાનવારિથી હૃદય કોમળ બની જાય છે અને આત્મા ભાવિત થાય છે, માનવજીવનને ઉચ્ચ ને ઉદાત્ત બનાવે છે

જ્ઞાન માથે ક્રિયાની ખૂબ જ જરૂર છે જ્ઞાન અને ક્રિયાથી મોક્ષ મળે છે જ્ઞાનની તૃપ્તિ ક્રિયાના આહારથી વાય છે પ્રભુની વાણી ગગાના પ્રવાહ જેવી શુદ્ધ ને પવિત્ર છે મદ્દશુરુના મુખેથી પ્રભુની વાણી સાલળી જીવનમા ઉતારીએ તો આત્મા ઉન્નતિના ઉત્તુગ શિખરને સર કરી શકે છે પ્રભુની વાણી વરસતી હોય ત્યારે જ્ઞાનનુ ટાકુ ભરી લેવાનુ છે, અને શુરુનો વિયોગ હોય ત્યારે આપણે તે ટાકુ ખોલવાનુ છે, ને આત્મામા પ્રકાશ પાથ રવાનો છે

❖ | આત્મવિકાસ

કોઈ વસ્તુની કિંમત નક્કી કરવા માટે પહેલાં તે કેવી છે? તે શાને માટે છે? શેમાંથી તે બનેલી છે? વગેરે તપાસવું પડે છે. હીરાની પરખ કરવા માટે ઝંઘેરીને હાતર દિવસ લાગે છે. પછી તે આવડે છે. હીરાની પરખ કરવી તે તો જડની વાત છે.

તેમ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે આત્માના સદ્ગુણ કે દુર્ગુણ બાણુવા હોય તો પ્રભુનાં વચનને સમજવાં પડશે, બાણુવાં પડશે. પાંચ-દશ વર્ષ ધર્મ પાછળ ખર્ચવા પડશે. ડિગ્રીઓ મેળવવા પાછળ ૨૦-૨૫ વર્ષ ગાળી નાખીએ છીએ.

પારો ને સોમલ પક્ષાથી તે ઓષધ બની જાય છે. પરંતુ જો તે કાચો રહી જાય તો તે ખાવાથી માણસ મરી જાય છે. જો આપણા અંતરમાં ધર્મ ઊતરી જશે તો આપણે હૂબટ-પુબટ બની જઈશું, સુખી ને શાંત બનીશું.

જો શ્રાવકો તત્ત્વાર્થ સૂત્રના બાણુકાર હોય તો ગમે તેવા સાધુ પાટ પર આવી શકતા નથી. એટલે સાધુઓને તત્ત્વનો અભ્યાસ કરવો પડે છે, તેઓ ગુરુની આજ્ઞામાં રહે છે અને વ્યાખ્યાન પણ સાવચેતીપૂર્વક આપે છે.

શ્રાવકે દરરોજ નિયમિત ઢમમા ઢમ એક ગાથા ડરવી જોડે અને આમ ડરતા શક્ય તેટલા સૂત્રો પૂર્ણ ડરવા જોડે, આત્મા ક્રબ્યની ચર્ચા ડરવી જોડે દુનિયાના ગ્રંથોમા તત્ત્વાર્થ સૂત્ર તથા ઢર્મગ્રંથ શ્રેષ્ઠ ગ્રંથો છે

દુનિયાના અભ્યાસ માટે ઘણા વર્ષો વાપરી નાખ્યા તો આત્માના અભ્યાસ માટે હવે બાકીના ચોલા વર્ષો વાપરવાના છે જ્યાં સુધી અતર ૫ ગુણ ન આવે, તેનો વિકાસ ન થાય ત્યાં સુધી તત્ત્વનો અભ્યાસ ડરવાનો છે આત્મા ગુણી બનશે, ત્યારે તે બીજના ગુણોની પરખ ઢગી શકશે જ્યાં સુધી આપણી પામે દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર ન હોય, ત્યાં સુધી આપણે બીજના દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્રને જાણી શકતા નથી

નાનથી જો વૈરાગ્ય ન આવે તો તે જ્ઞાન નકામુ છે જ્ઞાનસ્ય ફલ વિરતિ ! જ્ઞાનદશા આવતા ઢમ, ઢોવ, ઢોલ, માન અને માયા એાદા થતા જાય છે અને કંમે કંમે વૈરાગ્ય પ્રગટ થતો જાય, રાગ-દ્વેષ પણ દર થતા જાય છે ક્ષમાવી, શાંતિથી, નિર્વોલતાથી જ્ઞાનીના જ્ઞાનને માપી શકાય છે એક જ્ઞાની (કુરોપ્લેમ)ને ચીડવવા માટે એક માણસ ગયો ત્યાં જઈ ગમે તેમ બેઠમ ગાળો દેના લાગ્યો, ગાણેપ ડરવા લાગ્યો, ઢલાકો સુધી આમ કર્યા ઢ્યુ, પણ પેલા જાડ તો ઢડા ઢનેજે પોતાનુ ઢમ કંચે જતા હતા જરા શાંત થયા ત્યારે તે જ્ઞાનીએ પેલાને ઢડા પાડીનો

ગ્લામ પીવા આખ્યો. ચીડવનાર તો ઠંડોગાર બની ગયો; પણ છતાંય આવેશ ઊછળી આવ્યો ન પાછો તે બડબડાટ કરવા લાગ્યો. સાજ પડી, અંધારું થયું, જાનીએ તો ઉપહાર વગેરેથી તેનું સ્વાગત કર્યું. તે ઘરે જવા નીકળ્યો ત્યારે પેલા જાનીએ પોતાના પુત્રને હીવો લઈ તને ઘર સુધી મૂકી આવવા કહ્યું. કોંધી તો જાનની હિંમતીલા પાસે રહી જીવનભર અકોંધી બની ગયો.

ક્ષમા જેનામાં આવી જાય છે. તે પ્રભુમય બની જાય છે. પ્રભુની સાત હાથની કાયા જોઈને અનાર્થ લોકો ગુસ્સે થયા. તેમને પ્રભુનું જ્ઞાનમય જીવન ન ગમ્યું. પ્રભુ મૌન-પણે ક્ષયોત્સર્ગમાં હોવા છતાં અનાર્થ લોકોએ અનેક ઉપસર્ગો કર્યા. પ્રભુ તો ધમાધમણ હતા. તેમણે તો સમતા-પૂર્વક બધું સહન કર્યું.

ઉત્તમ ઋતુ, ઉત્તમ કપડાં, મકાન, લોજન હોય પરંતુ મનની શાંતિ ન હોય તો બધું જ કડવું લાગે છે.

પહેલાં સાધનો ન હતાં, જીવન શાંતિમય ને ધર્મ-મય હતું. આત્માનો વિકાસ સારો થતો. આજે સાધનો વધ્યાં છે, જીવન અશાંત અને અધર્મી બન્યું છે, તેમાં આત્મા ગૂમ થઈ ગયેલ છે. માત્ર જે ઘડીની ચિત્તની શાંતિમાં ભરત ચક્રવર્તીએ કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. સાધ્યને પામવા માટે સાધનની જરૂર સાથે સમ્યગ્જ્ઞાન પરમ આવશ્યક છે.

આત્મવિજ્ઞાન માટે જ્ઞાનની જરૂર છે તે જ્ઞાનપ્રાપ્તિ થાય છે જ્ઞાની પાસે ગુરુ આપણને જે કહે છે, તે મીઠું નથી કહેતા, પણ મત્ત કહે છે આગમ અને અરીસો બંને સાચુ બતાવે છે અંદરનુ રૂપ અંગીમો બતાવે છે, આત્માનુ રૂપ આગમ બતાવે છે આત્માનુ રૂપ જાણ્યા બાદ તે પ્રમાણે તેનો વિકાસ કરવા નિતિવાણી અનુસાર યથાશક્તિ પ્રયત્નશીલ રહેવુ એ જ આત્મવિજ્ઞાનનો મત્ત ઉપાય છે

ગ્દક્ષણ ?

એક રાજાએ પોતાના ગ્દક્ષણ માટે લલ્લેના વાદરાને ગાખ્યો હતો. રાજા જીધમા હતો તે દરમ્યાન તેમના મો પગ માખી બેસી હતી ખુલી તનવાર લઈને રક્ષણ કરતા વાદરાએ તનવારનો પ્રહાર માખી ઉપર કર્યો અને રાજાના ધડ, મસ્તક જુદા થઈ ગયા તેવી જ રીતે માનવે માનવીની રક્ષા માટે વિજ્ઞાનરૂપ વાદરાના હાથમા અસ્પૃશ્યતાની ખુલી તનવાર મૂકી છે

✱ | જીવનવિકાસમાં અવરોધક તત્ત્વો

જીવનવિકાસ નમ્રતાથી વિનયળી, જ્ઞાનથી, પ્રેમથી ને રાગ-દ્વેષને શેષડીન બનાવવાથી થાય છે. આ વિકાસને અવરોધનાર કેટલાંક તત્ત્વો છે. જળનળીમાં ક્યારે ભરાઈ ગયો હોય તો જળપ્રવાહ અટકી પડે છે, તેવી રીતે મનમાં ક્યારે ભરે તેવાં પાંચેક તત્ત્વો છે; તે તત્ત્વોને દૂર કરવામાં આવે તો જીવનનો વિકાસ ત્વરિત ને શ્રેયસાધક નીવડે છે.

આ બધા માટે પ્રભુની વાણી એકમેવ ઉપાય છે, તેથી અંદરથી પ્રસન્નતા પ્રગટે છે. સ્વર્ગ કે નરક અંતરમાં છે. એટલે અવરોધક પ્રથમ તત્ત્વ છે અહંકાર.

માણસમાં અહંકાર આવે છે, ત્યારે આત્માની ઝમખતા ચાલી જાય છે, નમ્રતા દૂર થાય છે, વિનય-વિવેક અદૃશ્ય બને છે. અહંકાર સાથે ધન હોય તો જીવન સળગતી ચિતા બને છે. પિતા-પુત્રને જુદા પાડનાર ધન છે. જગતના ઝઘડાઓમાં વિયુક્ત ભાગ ભજવનાર ધન છે. પૈસાની જરૂરિયાત પૂરી પાડવા માટે છે, પણ આજે જરૂરિયાત કરતાં વિશેષ ભેગું કરવાની વૃત્તિ જન્મી છે. સુખ માટે અધિક સાધનો ભેગા કરવામાં આવે છે, તેથી જીવનવિકાસમાં સાનુકૂળતાને બદલે પ્રતિકૂળે અવનવી પ્રતિકૂળતા ઊભી થાય છે.

પ્રતિદૃષ્ટતામાથી અમ તોષ, અમ તોષમાથી અહુ કારની મહા
જ્વાળા અને જો મહાજ્વાળાનું ન વિડાસની સર્વ માવનાને
દાણુમાત્રમા ભગ્નમાત્ર જે છે અહુ કારથી અશાંતિ જન્મે છે,
અશાંતિની અમૃતમય દિવ્યજનન વિષમય બની જાય છે
રાવણનું પતન કરનાર અહુ ઠાર હતો Pride has a fall

અભિમાન પતનનો રાજમાર્ગ છે

ખીજુ તરન છે ક્રોધ

ઠંડા રૂબ છે જોવના તે હલ્હલ ઝેર છે જો'રી
પોતે બળે છે-ખીજને બાળે છે, ક્રોધાધ બનેલ માનની ન
કરવાનું ઠગી નાખે છે, ઠહી નાખે છે અભિમાન બે બિડગતુ
પાણી boiling water બદબતુ હશે તો ક્રોધ તે વગળ
(steam) છે અભિમાન સ્વને ઘાતક નીવડે છે, ક્રોધ
સ્વ તથા પન્ને ઘાતક નીવડે છે,

ત્રીજુ તરન છે પ્રમાદ

પ્રમાદ બિધર્મ અમાન છે, જીવનને તે ફાલી ફાલીને
ખાઈ જશે પ્રમાદ માનવીને પાગળો બનાવે છે પ્રમાદ
(આળસ) એ માનસિક અવ્ય અ્યા છે પ્રમાદથી માણસ
વ્યસની જેનો બની જાય છે મૂર્તિ જીવનમાયી અદ્ય
ધર્મ જાય છે, તે અભિશાપ રૂપ છે પ્રમાદ માનવીને પર
તત્ર, પરવશ, પોચટ બનાવે છે પ્રમાદની વ્યક્તિ પામર
બને છે અને પોતાનું વ્યક્તિત્વ ગુમાવે છે

ચોથુ તત્વ છે મેગ

મેગ શારીરિક ને માનસિક બે પ્રકારે હોય છે

શારીરિક રોગ કરતાં માનસિક રોગ મહાભયંકર. મન મધ્ધમ હશે તો શરીર કામ આપવાનું. રોગ કર્મધીન છે. શરીરમાં રોગે ઘર ઘાલ્યું હોય ત્યારે ગમે તેટલી પ્રબળ ઇચ્છા હોય, તોપણ પ્રભુપૂજા, ગુરુ પ્રવચન-શ્રવણ થઈ શકતાં નથી. જાણવા છતાં રોગ તેને નકામો બનાવી મૂકે છે. પ્રભુની વાણી સંભળાવનાર ઉત્તમ સાધુ-ગુરુઓ હોય, પણ જ્યાં લકવો હોય ત્યાં શું થાય ? ઘરમાં વિવિધ પકવાન હોય પરંતુ જ્યાં ડાયાબિટિસ હોય ત્યાં શું થાય ? ધર્મ આરાધના માટે બધી અનુકૂળતા હોય, પરંતુ રોગગ્રસ્ત શરીર પ્રતિકૂળતા કરે ત્યાં શું થાય ? ઇન્દ્રિયો પાસેથી સુંદર કામ લેવાની જિજ્ઞાસા હોય, પણ તેઓ જ રોગથી બદબદતી હોય ત્યાં શું થાય ?

પાંચમું તત્ત્વ છે આળસ.

આત્મવિકાસનું મહાન અવરોધક તત્ત્વ આળસ છે. ક્ષણે ક્ષણનો ઉપયોગ કરી લેવાનો છે. મહાવીર પ્રભુએ ગૌતમ સ્વામીને ડગલે ને પગલે કહેલ છે : “હે ગોચમ ! સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરીશ.” કોને બબર છે દેહનું ક્યારે શું થશે ? તો જ્યાં સુધી શક્યતા ને સ્વસ્થતા છે, ત્યાં સુધી દેહમાંથી આળસ બજેરી નાખી તેની પાસેથી ઉત્તમ કાર્ય લેવાનું છે. આળસથી શરીર નહોર બની જાય છે. મનની શક્તિ કુંઠિત બની જાય છે.

જેને આત્મવિકાસ સાધવો હોય તેણે આ પાંચ મૂળભૂત અસત્ તત્ત્વો છોડવાં જ રહ્યાં.

✧ | શિક્ષણ ?

ડેઈ કેટલી જુઓ, તેમાં જે raw materials વાપરવામાં આવે છે, તે ખૂબ જ અગત્ય હોય છે જોવા પણ ન ગમે, પરંતુ તેનું production, અતિ મુદ્દ હોય છે જોનું ગમે છે, અને શરીર આતમગત લિમિટેડ કંપનીના પગલાનો એક ભાગીદાર છે, તે શરીરને જે material આપવામાં આવે છે, તે કેટલું મુદ્દ હોય છે ? અને તેનું production ! નામ પણ તેણે ન ગમે તેણે !

શરીર અશ્વ કરવા ચોખ્ખું નથી તેનો ઉપયોગ કરવાનો છે ગરમી મુખ થઈ જશે તો હૃદયનો આનંદ મળશે રાગમુખ હૃદય અમાધાન શાંતિ નહિ આપી શકે હૃદયની શાંતિ તો માધુ-અતો પાડે મળશે

આને આત્મવિજ્ઞાનની વિગતો નથી, કે ત્યાગી વિવેચન કે હેમચંદ્રાચાર્ય પ્રાપ્ત થાય, ત્યાગી આગ્રહ ઘડાય વિવેક, વિનયનું ઘડનર થાય તેનું શિક્ષણ જોઈએ

ડે ગદાધરજીને એ વાત જોડે કે, “ Not education but character ” આગ્રહનું નિમાણ, ગાથા દેશને ઠીકે લાવી શકે

આને વિદ્યાર્થી જોને હવે શિક્ષણ, મળે છે ? ત્યા

ચારિત્રનું ઘડતર નથી, સદાચાર નથી, તેવા વિદ્યાર્થીઓ દેશને કેટલા ઉપયોગી થશે ?

૧૫૦ વર્ષ પહેલાં સ્વામી વિવેકાનંદ કે વીરચંદ ગાંધી ગ્રિકોનો સર્વધર્મ પરિષદમાં ગયા હતા. ત્યાં તે વીરસિંહોએ ભારતીય સંસ્કૃતિની સિંહગર્જના સંભળાવી હતી. ત્યાના સુષુપ્ત આત્માને જાગૃત કર્યા હતા. આજે એવા સત ક્યાં ? એવી ચેતના ક્યાં ?

અમે કલકત્તામાં ભણતા હતા. નાના હતા ત્યારે સાંભળેલ એક વાત છે :

આસુતોષ મુકરજી બંગાળ યુનિવર્સિટીના વાઇસ ચાન્સેલર હતા, તે વખતે ગવર્નર લોર્ડ કર્ઝન હતો. તેમણે મુકરજીને કહ્યું : “ તમે કેમ્બ્રિજ જઈને ત્યાંનું શિક્ષણ જોઈ આવો અને ભારતીય વિચાર જણાવો.” ભારત બ્રિટિશ-સત્તા નીચે હતું. મુકરજી ઉપકુલપતિ હતા. ત્યારે અંગ્રેજ કહે તેમ કરવું પડતું. છતાં તેમણે કહ્યું : “ આનો જવાબ મારી માતાને પૂછીને કાલે આપીશ.”

માતા-પિતા તીર્થસમાન છે. જે માતા-પિતાને વફાદાર છે, તે પરમાત્માને વફાદાર છે.

મુકરજી ઘરે ગયા. વિનયપૂર્વક માતાને નિવેદન કર્યું. ‘ વાઈસરોયના કહેવાથી ઇંગ્લેંડ જઉં ? ત્યાંના શિક્ષણની બાબતકારી મેળવવાની છે ! ’

માતા ૮૦ વર્ષ ના હતા શિક્ષિત નહતા માતાએ જ્વાની મના કરી, તેા બીજે દિવસે ગજનામાના પત્ર સાથે ઈર્જનને મળ્યા અને હજુ “મારી માતાની નામગજ છે, તેની નહીં જઈ શકુ કદાચ આપ ગુએ થાવ તેા આ નારુ રાજનામુ તૈયા છે ” આ સાલણી વાર્ધસનેય પ્રમુન્ન થયો તેને ગુ-ગજને છાતીએ લગાડ્યો અને કહ્યુ “આજે મને ભારતનુ દર્શન થયુ ભારતનુ પ્રતી-અહીં છે ” આ હતો ભારતીય સ-કૃતિનો આદર્શ-અહીં સ-કૃતિનુ ગૌરવ હતુ

‘મને આજે ? આજે વિપરીત વાતાવરણ છે

આટલા મુદ્દર આદર્શ ભારતના છે ત્રેલે સમૃદ્ધિ છે હતાય ધર્મક્રિયા જ્ઞ રતિના પૂરતી મીમિત રાખી છે !

લોહો જગિયા કં છે “મહાગજ, ગુ કરીએ ? પટની ગમમ્યા મોટી છે તે પૂરી થતી નથી”

તો તે માટે એક જ સમાધાન છે ‘આત્માનુ દર્શન ના ને પેની માડીને પેટી નુવી ગમાવાન થયે.’

આજે દેશની ગમમ્યા નથી પણ ભાવિ પેની કયા જઈ રતી છે ? ભય ઠર પ્રસાદ તરફ હાથેલાઈ રતી છે ગમમ જગતને ચિતાનો પ્રત્ય છે ગૂલ, દોલેજ, સિનેમા ને હોટેલ—આ આ-મિવાય બીજી જગ્યા વિગ્રામી જગતને અણગની નથી ધમ તેા એવરજિક લાગે છે આ એ-ગમ

છે. તેમની સ્થિતિ દયામય છે. શિક્ષણ કેવું હોવું જોઈએ ? જ્ઞાનસ્ય ફલમ્ વિરતિઃ । આજે શંકરાચાર્ય, હેમચંદ્રાચાર્યના આદર્શ ક્યાં છે ?

જોધપુરમાં અમે હતા ત્યારે પ્રો. ગાંધીએ ત્યાંના શિક્ષણનું એક સેમ્પલ બતાવ્યું. ઇન્સ્પેક્ટર એક વાર શાળામાં ઇન્સ્પેકશન કરવા ગયા. આઠમા ધોરણમાં ગયા ને ત્યાંના વર્ગશિક્ષકને કહ્યું : “કોઈ હોશિયાર છોકરાને બતાવો.” તો એક છોકરો ઊભો થયો ને બોલ્યો, “સાહેબ, જે પૂછવું હો તે પૂછો.” તેને પ્રશ્ન પૂછવામાં આવતાં તેણે વ્યવસ્થિત જવાબ આપ્યો. પછી નવમા ધોરણમાં ગયા તો ત્યાંના વર્ગશિક્ષકને સારો છોકરો બતાવવા કહ્યું. તો જે આઠમા ધોરણમાં હતો, તે નવમા ધોરણમાં ઊભો થયો. ઇન્સ્પેક્ટરે પૂછ્યું : તું આઠમા ધોરણમાં હતો તે અહીં ક્યાંથી ?”

છોકરો : “સાહેબ, તેનું આપને શું કામ છે ? આપને પૂછવું હોય તે પૂછો.”

પછી તે છોકરાએ કહ્યું : “મારો મિત્ર ગેરહાજર છે, તેને બદલે હું આવ્યો છું.”

તો વર્ગશિક્ષકને આની ખબર ન પડી ! એકને બદલે બીજો જ વિદ્યાર્થી વર્ગમાં આવે ને હાજરી પુરાવે ? તેથી વર્ગશિક્ષકને ધમકાવ્યા. તો તેમણે કહ્યું : “સાહેબ, હું આજે આવ્યો છું. મારા મિત્ર શિક્ષક મેં જ નોંધાવ્યા છે. તેને

બદલે હું duplicate શિશુ તરીકે આવ્યો છું તેથી મને કાંઈ બબર નથી ” તેથી હેડમાસ્તરને કહ્યું “તમને ડીપ્લોમા કરવામા આવશે આવી રીતે duplicate શિક્ષક આવે ?” તો તેણે જવાબ “માહેબ, હું ગરીબ પ્રાણી છું ડીપ્લોમા કરશે તો મરી જશિ મહેરબાની કરો ”

તો ઈન્સ્પેક્ટરે કહ્યું “ડરનાની ડાર્ડ જરૂર નથી, હું પણ duplicate છું !”

આમ જ્યાં બધું duplicata ચાલતું હોય ત્યાં શિક્ષણનો ઉદ્ધાર ક્યાવી થાય ?

આજે મમત્યાઓ જીવનની વધી છે તેનું સમાધાન એક જ છે આત્માની ખોજ કરો સ્વયં ને સ્વયં શોધી કાઢો તો આત્મવિદ્યા થશે વિદ્યા માથે પ્રકાશ આવશે પ્રકાશ આવતા પૂર્ણતાનો પથ દેખાશે ને પરમાત્મા પદ પ્રાપ્ત થશે

બાલ્યકાળમાં જે સંસ્કારો મળી જાય છે, તે જીવનભર ટકી રહે છે. જે સમયે જે શુભ ભાવ આવે તે સમયે તે કાર્ય કરી લેવાનું છે. મનુષ્યભાવ આપણને મળી ગયો છે. તો આત્મકલ્યાણ કરી લેવાનું છે, રાગ-દ્વેષને ઓછા કરવાના છે. ક્રોધ આવે ત્યારે ક્રોધને તમાચો મારવાનો છે. આપણે આપણી જાતને જોવાની છે, વિચારવાની છે ને આગળ વધવાનું છે. ગુણસાગરનું મન લગ્ન પૂર્વે સંયમમાં લાગી ગયું હતું. ચોરીમાં આવતાં ગુણસાગરનું મન શુભચિંતનમાં ચઢી જાય છે ને ધીમે ધીમે શુભ અધ્યવસાયથી તેમને કેવળજ્ઞાન થઈ ગયું.

બાલ્યકાળના સંસ્કારો યુવાનીમાં ખીલી ઊઠે છે. સુલસાને આધ્યાત્મિક વિકાસ પ્રકાશ પાથરી રહ્યો હતો. ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે સુલસાને ધર્મલાલ કહેવડાવ્યો હતો. જેને આત્મદર્શન થયું છે, તે જોઈને ખીજાને આત્મદર્શન થાય છે. તેથી જ અંબડ શ્રાવકને તારવા માટે સુલસાને અંબડ મારફત ધર્મલાલ કહેવડાવ્યા.

પૈસો, સત્તા, પ્રદર્શન, મોહમાયા કંઈ જ આત્મદર્શીને ખેંચી શકતા નથી, ચમત્કાર એ ધર્મ નથી. ધર્મ કરતાં કરતાં

ચમત્કાર થઈ જાય છે વર્મ તો મોક્ષ અપાવી શકે છે તો
માત્મારિઠ સુખ અપાવી શકે તેમા કાઈ નવાઈ નથી

અખડ જ્યારે શ્રાવક બન્યો, ત્યારે સુલસાએ તેનું
સ્વાગત કર્યું જ્યારે બ્રહ્માનું સ્વરૂપ કર્યું, વિષ્ણુ સ્વરૂપ
દશાબ્ધુ, પરંતુ સુલસા તે પ્રતિ ન જોયાર આભામી મહા
વીર બન્યો અને સુલસા ચલિત ન થઈ, ત્યારે અખડ
છેવટે સુલસા પારે આવ્યો ને માચુ નાન જણ્યુ સસ્કાર
હતા તો મમાધાન થયુ આથી એ જ્ઞાન થાય છે કે આત્મા
અમર છે, આત્મા નિત્ય છે આખા જગતનો નાશ થઈ
જાય, પણ આત્માનો કદી નાશ થતો નથી શરીર મારીમા
મળી જાય છે, આત્મા મારીમા મળી જતો નથી જગતના
વિનશ્વર પદાથો જ્યારે નહી હોય, ત્યારે પણ આત્મા તો
અખડ રહેવાનો જ છે પારાના ઢટકા ડગે તો પણ અતે
તો પારો પાઠો મળી જ જવાનો છે

દુઃખિયોના સુખો આત્માએ ભોગવેલા છે નગ્નતિય ચ
ના હુ ખો પણ આત્માએ ભોગવેલા છે, પણ મન બધું
ભૂલી જાય છે જે આત્માનું સ્વરૂપ છે, તે આપણે ભૂલી
જઈએ છીએ આ હોને ઘણા સુખો ભોગવ્યા છે રાજના
રાણીના-દેવોના-દેવીઓના સુખો અનતી વાર ભોગયા
છતા પણ તૃપ્તિ થઈ નથી-થતી નથી આત્મા તો નિત્ય છે
તે મહાકાળ રહેવાનો છે તેની નિત્યતા અમરવા માટે
પ્રભુની વાણી માણજવી જોઈએ સાલજ્યા પરી શ્રદ્ધા થવી

જોઈએ, પ્રતીતિ થવી જોઈએ, રુચવી જોઈએ અને સ્પર્શ થવો જોઈએ.

આત્મસ્પર્શના થયા પછી દેહનાં સુખ-દુઃખની અસર થતી નથી. આપણે તડકે ચાલીએ તો પગ બળે છે, પણ બંધકસુનિ કે ગજસુકુમાલનું શું થયું હશે, તે વિચાર જ પ્રકાશ પાથરે છે.

આચરણમાં કદી ઢીલા થવાનું નથી, ઉત્કૃષ્ટ આચરણથી મુક્તિને મેળવવાની છે. જેટલું વધુ દુઃખ સહન થાય, તેટલા કર્મના ભૂંડા ઊડી જાય. જ્ઞાન બહારથી આવતું નથી. જ્ઞાન-પ્રકાશ તો અંતરાત્મામાં છે. હીરામાં અંદર તેજ પડેલ છે. હીરાને ઘસતા જવ તેમ તેમ હીરાનું તેજ વધ્યા કરે છે. સોનાને કે મોતીને ઘસવાથી લાઈટ આવે છે. આરસને ઘસવાથી, તેનું લાઈટ બહાર આવે છે, પણ ઈંટને ઘસવાથી માટી ખરતી જાય છે.

પ્રભુની વાણી, ગુરુનો ઉપદેશ, પ્રભુનાં દર્શન-પૂજન આત્માના જ્ઞાનને ઉઘાડે છે, સંસ્કારને શુદ્ધ બનાવે છે, સુષુપ્ત પડેલ સંસ્કારને જાગૃત કરે છે. તેની જાગૃતિ થયાથી જ્ઞાનના પ્રવાહ વહેવા માંડે છે. કેવળજ્ઞાન બહારથી નથી આવતું, પણ તે તો અંતરમાં જ પડેલ છે. ભરત મહારાજ અકેવર્તી હોવા છતાં અરીસાભુવનમાં કેવળજ્ઞાન થયું, કારણ કે શરીરને જોતાં જોતાં અજ્ઞાનનો પડદો હઠી ગયો અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. આમ, જન્મજાત પૂર્વના સંસ્કારો સિદ્ધિ અપાવે છે.

પ્રભુવાણીના શ્રવણથી, ચિંતનથી અને ધ્યાનથી આપણામાં અનેક મદ્દગુણો પ્રાપ્ત થાય છે શ્રવણ અને ક્રિયાને અળગા કરીએ તો મદ્દગુણો અળગા થાય છે શ્રવણથી મમતા તથા મનની પ્રમન્નતા મળે છે

શ્રવણ જ્યાં પછી તેની એકે એક વાત ને આપણા આત્માને અર્પી જાય તો હવન ધન્ય બની જાય છે એક માધુને દ્રેનમા વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થઈ ગયો, કારણ કે માલજી કે “ટરમિનલ આવી ગયું છે, માટે ગાડી ખાતી કરો” આ વાક્યથી માધુને થયું કે સસારનું ટરમિનલ આવી ગયું છે બધું ડોડીને આઘ્યા જવાનું છે આ શ્રવણનું ચિંતન કરતા મનમા વૈરાગ્ય જાગ્યો ને હવન ધન્ય બની ગયું રામદાસ સમર્થે ચોરીમા “માવધાન” શબ્દ માલ જતા મનમા માવધાન બની ગયા ને સસાર પર વૈરાગ્ય આવ્યો, ને બધું ત્યજીને ત્યાગ પથે ચાલી નીકળ્યા

શ્રવણ કરીને સુવાક્યોને મેરીની માફક ઘુટયા ન કરવાના છે, તેથી હવન વૈરાગ્યના વિવિધ રંગે રંગાશે અને દુઃખ અને દારુણ અદ્ય ધશે.

પ્રભુનું દર્શન, પ્રભુવાણીનું શ્રવણ અને તેનું મનન

આત્માને ઊર્ધ્વગામી બનાવે છે.

યોગ્ય શ્રવણ અને મનન ન હોય ત્યાં જીવનમાં સંવાદિતતા આવતી નથી. આજે દુઃખ અને દર્દ દેખાય છે, લોકોમાં અશાંતિ દેખાય છે, કારણ કે ધર્મ સાંભળવા મળતો નથી. આપણે ખોલીએ છીએ કાંઈ, મનમાં વિચાર હોય છે કાંઈ અને વર્તન પણ કાંઈકે જુદું હોય છે. આમ સંવાદિતતા ન હોવાથી જીવનમાં શાંતિ મળતી નથી. તે માટે ધર્મ-શ્રવણની જરૂર છે. શ્રવણથી ને તેના મનનથી આત્મા પર ચઢેલ કચરો દૂર થાય છે અને શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટ થાય છે.

વિવેક

જે આ લોકની જ ઇચ્છા રાખે છે તે કૂર ગણાય છે, જે પર-લોકના સુખની ઇચ્છા રાખે છે તે મજૂર ગણાય છે, અને આત્મામાંથી પરમાત્મા બનવાની ઇચ્છા રાખે છે, તે સાચો શૂરવીર ગણાય છે.

ધંદ્રિયો ઉપર મયમ ત્યા સુખ અને તેનો અમયમ ત્યા દુઃખ જીવનમા સુખી થતુ હોય, જીવનને સુખમય બનાવવુ હોય તો મયમનો માથ, મહાજગ, સહયોગ સ્વીકારે ભૌતિક વસ્તુ પરના ગળને ત્યાગમા પલટી નાખે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજાએ પોતાની ગજકુમારીઓને ઠહુ “તમારે મહારાણી બનવુ હોય તો પ્રભુ નેમિનાવના મારે” જાવ, અને દામી બનવુ હોય તો રાજમહેલમા રહો” મયમમા સુખ છે મમાગીઓ શ્રીકૃષ્ણજીને વખાણતા હતા શ્રીકૃષ્ણ નેમિનાથજીને વખાણતા હતા શુભવાન શુભીને જોળખે છે

આપણી પામે ભૌતિકવાદ, પૌદ્ગલિકવાદ અને માસારિકવાદ છે, ત્યા મુધી આત્મિકવાદ આપણી પામે નથી આવે જેમ શુદ્ધમા મિહ ટુપાડને જેમી ગ્હે છે, તેમ અતન્મા ઘણા દુર્ગુણો છુપાઈને જેમી ગ્હે છે, અને ન્યાયે તે બહાર આવે છે ત્યાજે આપણે દુશુભોને પરાધીન બની જઈએ છીએ

ભૌતિક શુભો જન્તા આત્માના શુભો ઘણા જ ઉત્તમ છે માધુ દેવનોઠ જવા માટે ચાગિ ની પાળતા, પણ

મોક્ષે જવા માટે જ ચારિત્ર પાળે છે. જેમ અનાજની સાથે ઘાસ આપોઆપ મળી રહે છે, તેમ મોક્ષની ઇચ્છાવાળાને સંસારસુખ તો એની મેળે જ મળી રહે છે.

ગુરુની અનન્ય સેવા કરવાથી, ગુરુએ કાળધર્મ પામતાં પહેલાં ચેલાએ માગેલ 'પારસમણિ' આપ્યો. ચેલો સંયમના રંગે રંગાયેલો ન હોતો તેથી પારસમણિએ તેને અક્કડ બનાવી દીધો અને હાથમાં ભૌતિક પારસમણિ રહ્યો ને આત્માએ પરમ પદનો પારસમણિ ગુમાવ્યો. તે માટે સંયમની સાધનાની આવશ્યકતા છે, તે પ્રકાશના પથે લઈ જાય છે.

સંપત્તિ આવે સોનું થાદ ન કરવું, પણ સંયમને થાદ કરવો. વિપત્તિ આવે વીતરાગતા સાંભરે. ૧૧ મા ગુણુ ઠાણુ સુધી વિષય-કષાય આડે આવે છે, તે અસાવધ આત્માને પટકીને પહેલા ગુણુઠાણુ મૂકી દે છે. તેમાંય લોભ અને માન સંસારીને તેમ જ સાધુને પરેશાન કરી મૂકે છે. શરીર ક્ષીણ થવા માંડે, અંગ-ઉપાંગ શિથિલ થવા માંડે, પણ મોહ, માયા, મમતા, માન, લોભ ઓછાં થતાં નથી. પાંચ મહાવ્રતવાળો જાય, અગિયારમા ગુણુઠાણુ જાય, તો પણ તેની પાસે લોભ તો હોય જ છે.

આત્માને પ્રકાશ પથે લઈ જવા માટે નિયમ-સંયમની જરૂર છે. પેલા શિષ્ય પાસે પારસમણિ આવ્યો, ને તેનો કેડે તેને ચઢ્યો. તેમને સન્માર્ગે લાવવા એક સુશ્રાવકે

પોતાને ત્યા પવાગ્વા તે શિષ્યને આમ ત્રણ આખું ઠાંઠ માઠથી ચેલાણ પધાયા, ઠારણ કે વિટામિન ‘એમ’ નું જોર હતું ગેઠ તો ધનવાન હતા તેમણે ચેલા પ્રત્યે અતિ વિનય, વિવેક, ભક્તિ દશાન્યા ચેલો તો આ જોઈ નવાઈ પામ્યો ને અતિ પ્રસન્ન થયો.

શેઠ એમ માને છે કે ગુરુની ભક્તિ ઠગ્વાથી જ આ ધનસંપત્તિ મળ્યા છે, અને ધન હું ગુરુની મેવા ઠગ્વામા જ વાપરું છું ગેઠની ભક્તિ ને મેવાથી ચેલાને પોતાનો પારમમણિ શેઠને આપવાનું મન થયું તેથી ગેઠને તે પારમ મણિ આપ્યો. પરંતુ શેઠે તે પારમમણિ ન લીધો, પરંતુ તેમની પાસે રહેલ લોખંડનો ચીપિયો લીધો અને પોતાના કપાળમા ફેગ્યો તો ચીપિયો સોનાનો થઈ ગયો તે શ્રીમતનું પુણ્ય એટલું બધું હતું કે ક્રૂર તેનો નાશ જ પારમમણિ જેવું મર્જવા મમર્થ હતો.

પ્રકાશ પથે જવા પ્રયાણ ઠરનાર ચેલો ભૌતિકના અધઝારમા અટવાઈ ગયો હતો—હવે તેને ખ્યાલ આવ્યો કે ભૌતિક સંપત્તિ સુખ નથી આપી શકતી તેનો ત્યાગ સુખ આપી શકે છે શેઠનું ધન ઉપરનું નિર્મમત્વ જોઈ ચેલો નવાઈ પામ્યો હતો ગેઠ પાસે પરિચ્છ—પાગ વિનાનો હતો છતાં પોતે અનાસક્ત, અલિપ્ત બની રહેતા હતા મયમની કિંમત તેમને મમળાઈ હતી ચેલાને મોડે મોડે તેનું જ્ઞાન

ધ્યુનું અને પ્રકાશના પંથને પામવા ચેલો ચાલી નીકળ્યો.

શુભી બનવાનું છે, અપગ્રહી બનવાનું છે, સંઘમી ને અનાસકત બનવાનું છે. ભોગ પ્રતિ રાગ નહીં, પણ ત્યાગ કેળવવાનો છે. તે માટે જ્ઞાની ગુરુઓના મુખે નિયમિત પ્રભુ-વચનો સાંભળવાનાં છે. આથી અજ્ઞાનતાનાં પડળો દૂર થવા લાગે છે. સતત સારી ને સાચી સાધના પછી પુણ્ય-પ્રકાશની આછેરી રેખા પ્રસન્નતા પ્રગટાવે છે અને ધીમે ધીમે આત્મા પ્રકાશને પંથે પ્રયાણ આદરી દે છે.

વિવેક

જીવનમાં ત્રણ દિશા છે : માણસ અધારી રાતમાં બેટરી લઈને બહાર ફરવા જાય છે, જે બેટરી ન હોય તો બેટરીવાળા સાથે જાય છે અથવા ડોઈને પૂછીને જાય છે. તેવી જ રીતે જીવનમાં પણ કાં તો પોતે સાધુ સત કે જ્ઞાની ધઈને ફરવું, તેમ ન થાય તો જ્ઞાનીની સાથે રહેવું; તેમ પણ ન બને તો સંસારમાં કેમ જીવવું તે જ્ઞાનીને પૂછીને જીવવું.

તે લોકો દુનનમા આગળ વધવા માગતા હોય તેમણે દુવનને જોવાનું, તપાસવાનું અને સુધારવાનું છે આથી દુવનમાથી પ્રમાદ અજાનતા, જરૂતા ને પ્રિયિલતા અપ્રશ્ય અને છે “દહેવા કરતા કરવું ભવું” જગતને દોષવાને બદલે, જગતને દોષવાને બદલે, ઉપદેશ આપવાને બદલે તે બધું પોતાના દુવનમા ઉતારવાનું, આમમાત્ર દેવનાનું તે જોઈને લોકોને તેવા ધનાની તમન્ના જાગશે અને વિના ઉપદેશ લોકો ઈલાજમય માર્ગે ન્યય આવશે *Example is better than precept* પ્રગતિ મારે આચારની જરૂર છે, પ્રમાણની જરૂર નથી આવે, પીવું અને મુખેરી દુવન પચાન કરવામા દુનનની મહત્તા નથી, પણ “મારું શિલ્પ થવું છે, પ્રભુ! મારા તાન જેવું થવું છે” આવી તમન્ના દાખે દાખે જાગવી જોઈએ મહત્તા ની આશા ગણનાની છે, મહત્વામયી બનવાનું નહીં આપણને ઈશ્વર દ્વારા પ્રેર્યું થવું જામે છે, પણ બીજે ઈશ્વર દ્વારા મારે તે આપણને ગમવું નહીં આ વિચાર પ્રગતિ દેવનતો નથી, પણ અવગતિ તરફ ધરે છે

આપણે પૂજા બનવાનું છે, બીજને પૂજા બતાવવાના

છે. આપણી સાથે બધાને મોક્ષગામી બનાવવાના છે. પ્રાપ્ત થયેલ શક્તિને પ્રગતિ પંથે વિકસાવી અન્યના આત્માને વિકસિત કરવાના છે ને પ્રગતિમય બનાવવા છે. ‘સર્વિ જીવ કરુ’ શાસનરસિ ‘ની ભાવનાને જીવી બતાવવાની છે. તેથી મન ઉચ્ચ ભૂમિકાએ પહોંચશે, ઉદારતા સભર બનશે અને સંકુચિતતા શૂન્યમાં પરિણમશે.

મમત્વમાં કોઈ ભાગ પડાવે તે આપણને ગમતું નથી. ભૌતિક વસ્તુઓ દુઃખમય છે, પણ પારમાર્થિકતામાં સુખ છે. એ દષ્ટિ જીવનને આધ્યાત્મિક બનાવે છે. તેથી પ્રગતિમાં પ્રાણુ પુરાશે.

ચાલ કરો શાલિભદ્રના પૂર્વભવને. ગરીબ માતાએ માગી લાવેલ વસ્તુની ખીર બનાવી, લાડકા દીકરાને ખાવા માટે ગરમ ખીર થાળીમાં ઠારવા મૂકી. માતા પાણી ભરવા ગઈ. ભૂખ્યા ડાસ થયેલ બાળકને થયું કે ‘કોઈ અતિથિ આવે ને આ ખીરમાં ભાગ આપું.’ પહેલાં અતિથિને આપવાનો વિચાર આવે છે ને પછી ખાવાનો વિચાર આવે છે. ભાવના ઉત્કટ હતી. અતિથિ પધાર્યા—આનંદની અવધિ ન રહેતાં બધીય ખીર વહોરાવી દીધી. આ શુદ્ધ ભાવનાએ અઠળક સંપત્તિના માલિક શાલિભદ્ર બનાવ્યા. યોગ્ય ભૂમિમાં ખીજ વાવવામાં આવે તો એકમાંથી અનેક ખીજ જગી નીકળે છે. સાધુ મહારાજના ધર્મ—ઉપદેશથી ભૂખ્યા ગરીબ

બાળકના દિલમાં ભાવનાની ઉલટતાએ પુણ્યનું ભાથું ખાંચુ અને અઢંગક સપત્તિનો તે માલિક બન્યો. જ્ઞાન-ગીલ-તપ અને ભાવથી પુણ્ય પ્રાપ્તિ થાય છે

પ્રગતિ સાધવા માટે વાચન, વિચાર ને અનુભવ આવશ્યક છે આ માટે વિષય-કથાય ને મોહ-મમતા ત્યાગવાના છે તે ધ્યાન સાથે જ્ઞાન, મનન, ચિંતનની જરૂર છે આ બધા શુરુવાણીનું શ્રવણ હિતકારી છે

જે કાળે જે થવાનું છે, તે થવાનું જ છે, પણ ધર્મધ્યાનથી અતરનું સુખ મળે છે, આર્તધ્યાનથી દુઃખ મળે છે આત્મિક અનુભવ આત્માને અનન્ય આનંદ ડગાવે છે તેથી આત્મા પ્રસન્ન ને પ્રકુલિલ્લ બને છે અને વિદામ પથે વળી પ્રગતિના પ્રવાહમાં વિહાર કરે છે આત્મા ન્યા પ્રગતિ પથે વળ્યો કે પ્રકાશના પૂર્ણ પલ્લવિત બનવાના અને પથ સર્જન-મહત્ત બનવાનો તેથી પ્રગતિ માધી શકાય છે પ્રકાશ પામી શકાય છે

✘ | સમસ્યા અને સમાધાન

અનંત ઉપકારી અનંત જ્ઞાની જિનેશ્વર પરમાત્માના પોતાના પ્રવચનમાં અનંત કરુણા સાથે એકે એક શબ્દમાં જગતના જીવોનું અનંત દુઃખ-દર્દ છુપાયેલ છે. તેમાં વેદના છે.

અનંત કરુણા-સહાર શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્માએ એકાન્તે જગતને ઉગારવા માટે દેશના (પ્રવચન)માં એક અતિમૌલિક પ્રોસેસ-process (પ્રક્રિયા) દર્શાવી છે. વિશ્વવર્તી^૯ સમગ્ર જીવાત્મા પરમાત્મા અને તેવો પરમ કારુણ્ય (વાત્સલ્ય) ભાવ હોતો, ભવ ભ્રમણાથી મુક્તિ મેળવવાની તાલાવેલી જોઈએ. પરમાત્મા બનવાની આંતરિક તત્પરતા હશે, તો પરમાત્મ પદ પ્રાપ્ત થશે.

પરમાત્માએ જાગૃતિનું સૂત્ર આપેલ છે. એકે એક શબ્દ સુષુપ્ત આત્માને જાગ્રત કરવા માટે જળ સમાન છે. એ જળસિંચનથી આત્મા જાગ્રત બની જાય, વ્યક્તિ નિર્વેદ-ભય બની જાય અને સ્વયં સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી શકે.

પરમાત્માએ જીવનનો પરિચય મૃત્યુના માધ્યમ દ્વારા આપેલ છે. જીવન એક સમસ્યા છે. પરમાત્માએ અંતિમ દેશના વખતે કહ્યું : ‘હે ગૌતમ, સમયનો પ્રમાદ ન કર.’

ગૌતમના માધ્યમ દ્વારા મર્વ આત્માને જાણત ત્યાં સુમયનો પ્રમાદ હવનને માટે ઘાતક બની જાય છે પ્રમાદ-મૃત્યુ પર પ્રહાર કયો શબ્દોની સાધના ન્વય પ્રકાશિત બને તે માટે હવનનો પરિચય આપ્યો હાલનું હવન તે માત્ર હવન નથી, પરંતુ જ્ઞાનામય છે life of man is the field of battle હવન એટલે સતત મધર્ષ ત્યાં મન-ન્યાનું સમાધાન નહીં મળે ન્વયને ન્વયમા ખોજ કરવાની છે તે ન્વય પ્રાપ્ત નહીં થાય તો solution નું છે ?

ચિત્તના સમાધાનથી સમાવાન થયે

જગતની આરાધના-સાધના ચિત્તની ન્વયતા-સમાધાનમાથી પ્રાપ્ત થયે સ્વય આત્માનો પરિચય-ન્વયનું મૂલ્યાંકન કરવાનું છે આ પરિસ્થિતિમા જીવન અગે, ત્યાગ અગે, જગત અગે વિચારવાનું છે ત્યાગની ભૂમિકા-મન પંથની ભૂમિકામા હવે જવા માટે પ્રવચન છે પરંતુ અહીં તો યાચના છે, દગ્ગિતા છે જે દારિદ્ર છે, તે ન્વય માલિક નથી

હવનની દગ્ગિતા એ મહાન નમ-ન્યા છે

હવન માગવા માટે નવી અપેક્ષા કરવા માટે છે અજ્ઞાનના અધમારમા ભમના માટે હવન નથી, નમ્યગ્ દર્શનની પ્રકાશ મેળવવા માટે છે હવનનો અધ સમન્સ જાય તો મૂઢા ચાલી જાય

કેટલાક લોકો કહેતા આવે છે : “ મહારાજ ! આટ-
આટલી આરાધના કરવા છતાં ચિત્ત સમાધાનમાં રહેતું
નથી. નવકારવાળી ગણતો ચિત્તની એકાગ્રતા થતી નથી.”

ચિત્તની અસ્વસ્થતા એ એક રોગ છે, આરાધનાનો
વિકાર છે. આ અંગે લોકોમાં જાણકારી નથી. હંમેશા અમ-
ર્ષણમાં આનંદ છે. આ human psychology છે.

કોઈ એમ કહેતા નથી કે ‘ મહારાજ, નોટો ગણતો
મન લટકે છે,’ પણ એમ કહે છે કે ‘ નવકાર ગણતો મન
લટકે છે.’ આ વિકાર છે. તેથી શુદ્ધ આત્મા થતો નથી તે
તેથી પરમાત્મા પ્રાપ્તિ થતી નથી. ચિંતનના ઊંડાણમાં
જવાથી વીતરાગતા સહજ પ્રાપ્ત થાય છે. તે માટે ભૂતકાળના
અંધકારમાં લટકવાનું નથી કે ભવિષ્યની કલ્પનામાં રાચવાનું
નથી, પણ વર્તમાનમાં તરવાનું છે.

આ સંસારના માધ્યમ દ્વારા સર્જન કરવાનું છે.

જીવન આત્માના સર્જન માટે છે, જીવન વિસર્જન
માટે નથી. જીવન મૌલિક મૂલ્યવાન તત્વોને પ્રાપ્ત કરવા
માટે છે. પૂર્વજીવના સંસ્કાર દ્વારા આજે સંસારમાં જ્ઞાન
પ્રાપ્ત થાય છે. તે કોઈ યુનિવર્સિટીમાં પ્રાપ્ત નહીં થાય.

લગવાન મહાવીરે આત્માનું વિજ્ઞાન બતાવેલ છે.
જગતમાં કોઈ તે બતાવી શકેલ નથી. જગતનું વિજ્ઞાન
સર્વવિનાશની ભૂમિકા પર રચાયેલ છે, ત્યારે આત્માનું

વિનાન વિકાસ-અર્થે કૃત્યાણની ભૂમિકા પણ રચાયેલ છે જગતનું વિનાન વિદ્યુત બનાવે છે, તેને મન્દગી બનાવવા પરમાત્માએ અમરપણની ભૂમિકા બતાવી છે તેમના સપ્તદોશા દુષ્ટ છે, દર્દી છે, ડગુણથી ભરેલ છે પણ પદનો ભોક્તા બનવાનો માર્ગ પરમાત્માએ દર્શાવેલ છે

જગતમા કોઈ ને કોઈ પ્રકારે મનુષ્ય કન્નમા આવે છે પરમાત્માએ મનુષ્યને બદલે અમરપણની ભાવના બતાવી

અમરપણ વિગદ મનુષ્યનો મધર્થ છે

શરીર છોડવાનું છે, જગત છોડવાનું છે, મનુષ્ય છોડવાનો છે, મસાર છોડવાનો છે, આ બધું સમજીને અમે પહેલેની સમાર છોડ્યો છે, ને સાધનામા આગળ જઈએ છીએ ત્યાં ત્યાગની ભૂમિકા છે, ત્યાં વિવેક પ્રાપ્ત થાય છે જગત અપૂર્ણ છે ત્યાં પૂર્ણતા લાવના ત્યાગની જરૂર છે, તૃપ્તિની જરૂર છે વર્તમાન જગતમા અપૂર્ણતા છે, તેવી ત્યાં દર્શિતા છે, ત્યાં ભીષ છે તે જીવનને પૂર્ણ બનાવના માટે સતોષની જરૂર છે સતોષ વગર ભૂષ નથી મટે ત્યાં સમર્પણ નથી, ત્યાગ નથી, ધ્યેય નથી, ત્યાં નવ્ય કેમ પ્રાપ્ત થાય ? જીવનનો પરિવર્તન મૃત્યુના માધ્યમ દ્વારા હોય છે જીવનની હરપળ મૃત્યુ તરફ જઈ રહેલ છે માનવતા નિવ્રત દેવી ધ્યાનપૂર્વક પરિવર્તન પ્રાપ્ત કરે નવ્ય બાન્યનું નિર્માણ કરે

સપત્તિ, સત્તા ચાલ્યા જશે. કાલ જોઈને આજનો વિચાર કરો. મૃત્યુ જોઈ આવધાન થાવ.

તમારે ત્યાં ગાર્ડ હશે, સિક્યુરિટી ગાર્ડ હશે, પહેરે-દાર હશે, પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલ પરિવાર હશે, પણ મોત આવશે તો કોઈ પહેરેગીર તેને રોકી શકશે નહીં.

એડવોકેટ જનરલ કોર્ટમાંથી સ્ટે-ઓર્ડર લાવી શકશે નહીં, કોઈ પ્રથમ કક્ષાનો ફિઝિશિયન હશે તો તેની ગોળીથી મૃત્યુ ક્ષણવાર થોભશે નહીં.

જીવન સર્વસ્વ છતાં જીવન પ્રાપ્ત નથી કરી શકાતું. જીવનમાં એટલું બધું દિલ-દિમાગમાં ભર્યું છે કે ત્યાં બીજું કંઈ ભરી શકાતું નથી.

સ્વયં જ સ્વયંને પ્રાપ્ત કરવા મનોકામના સેવતા નથી.

કોઈ મકાનમાં બધી વસ્તુઓ ભરી દો, ગોડાઉન બનાવી દો. કોઈ કહે : ‘આ ચીજ રાખો.’ તમે કહોશો : ‘એટલું બધું ભર્યું છે, કે લેશમાત્ર અવકાશ નથી.’ તેમ તમારા દિલ-દિમાગમાં એટલું બધું ભર્યું છે કે પ્રવચન દ્વારા કંઈ Supply કરું તો તે માટે અવકાશ નથી—Vacancy નથી.

આખા જગતનો વિચાર કરનાર સ્વયંનો વિચાર કરતો નથી.

સંસાર સમસ્યા છે. તેનું સમાધાન પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન નથી. સંસાર ત્યાં સમસ્યા. ત્યાં સ્વસ્થતા હશે તો સમાધાન

પ્રાપ્ત થશે—સમાધિ મળશે

તમે કેટલીક બાબતો અમોને પાછી આપો છે. મહારાજ કહે ‘સમાર અમાર જે જીવ કર્મવશ છે કર્મ પ્રમાણે જીવ સંસારનું પશ્ચિમળુ ડરે છે’ સાધુ તો આચારનો માર્ગ બતાવે છે જીવનમાં બગૃતિ આવે તે માટે પ્રવચન આપે છે ત્યારે તમો શો જવાબ આપો છો ? ‘સાહેબ, શું કરીએ, મોહનીય કર્મનો ઉદય છે કર્મવશ બધું કરવું—ભોગવનું પડે છે આપ રહ્યા સાધુ—અમે તો મમારી પાપ કરવા પડે છે’ એટલે આનો અર્થ એ થયો કે સાધુ ધર્મ કરવા માટે છે ને સસારી પાપ કરવા માટે છે !

સાધુ જીવનનો ધર્મ ને મર્મ મમબંધે છે શ્રાવકે પરાપજારી બનવું જોઈએ, ઉદારતા દાખવવી જોઈએ ઉદારતા દ્વારા જ્યાંય કરવું જોઈએ

વીતરાગની વાણી—વીતરાગની દૃષ્ટિને નેઈ નહીં, મમારની દૃષ્ટિએ જીવન જોયું

તાર જ્યાંયે બધું છોડવાનું છે—અપમાન સહન કરીને રાજીનામું—ત્યાગપત્ર આપવું પડે, તેના કરતાં સમજીને આગળથી ત્યાગી દેવું ઉત્તમ છે

માધુ—સતો સંસારને મમજીને આગળ સમારમાથી બહાર નીકળી ગયા

જીવ અને જગતનો પરિચય કરશે તો જણાશે કે મૂર્ખાનો ત્યાગ નથી, મમત્વ ભયંકર છે. મમત્વ અનેક સમસ્યા ઊભી કરે છે.

વ્યક્તિએ ભૂતકાળની ભ્રમણા સેવવાની નથી, ભવિષ્ય-કાળની કલ્પનામાં રાગવાનું નથી. વર્તમાનને સમજવાનો છે. સંસાર છોડવાનો છે, શરીર છોડવાનું છે. મમત્વ ને મૂર્ખા જાય તો સમર્પણની ભૂમિકા આવી જાય.

હૃદય

શ્રદ્ધાના પ્રશ્નનો જ્ઞાન ઉત્તર આપે છે કે, આપણા જ સિદ્ધા-તોનો સૌથી મોટો પ્રચારક હોય તો તે હૃદય છે. જીવનમાં સૌથી સરળ ને શ્રેષ્ઠ પુસ્તક તે સંસાર છે. સૌથી વધુ વિશ્વાસુ મિત્ર ભગવાન અને સૌથી મોટું જો કાઈ દુઃખ હોય તો તે પ્રાપ્તિમાં અસંતોષ છે.

| ❖ મહનશીલતા

મદન તનનુ હ ત્યા, ત્યા દદન હે કમનુ હ્યન
ગીલતા માનને મદાન બનાવે છે દુખ આવે મમતા
રાખવાની હ દુખ દેનાર માગ નથી, દુખ ગ્રહન દગ્ધાર
માગ છે પ્રતિકૂળતાનુ લેજા, થયુ હોય, તો તે હે કમ
વિપાકનો ઉદય દુખ ઉપન દગ્ધાર આત્મા લે છે, તે દુખ
નનના પત્ન આ મા જ છે કમનો વિપાક પૂર્ણ થતા દુખ
નાશ્યુ જશે

કેમ દિવ : નોકેટિમ પની નોકેટિમ ઉપર મૂળ
જ શુ ન થઈ, પણ નોકેટિમ તો શાનિની—લમનાશી વાચનો
જતો આની આકર્ષિત પની વધુ નીજા તે નળને
નોકેટિમ બદા નીમ્ત્યો, તો હ દુખાતી તેલીને નોકેટિમ
પન વધુ આમી નોકેટિમ જોગ્યો “જર્જ” થાય તો
સરજાદ નન્યો લેઈએ” અને મદનશીલતા પનીનો
શુના શાન થઈ ગયો મદનશીલતા ત્યા મમમના નયસારો
હોય છે વિષાને, વિષપોને નયમિત ગજરાશી શાનિ
પ્રાપ્ત થય છે વિષગુદ્ધિ નાટે મમમની પત્ની જરૂર છે,
અને ત્યા નિમા પ્રાપ્તિ થય છે ત્યા મમન છે, ત્યા
કલ્પિ છે નિયોન, વિષ-આયને નયમિત ગજરાશી

વિપુલ શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે, ને ચૈતન્ય પ્રકાશ તરફ પગરણ માંડે છે. બાંદૂકની શક્તિ કરતાં વીર્યવાન આત્મામાં શક્તિ વધારે છે, તેથી જ ગાંધીજીએ સત્ય-અહિંસાથી અનેક ભૌતિક શક્તિવાળા સામે જીત મેળવી. બળવાન રાવણનો સામનો એક કેમલાગી સીતા કરી શકી. રાખની ઢગલીઓ જેવી અનેક સ્ત્રીઓ કરતાં એક તણુખા જેવી સચમી સતી સ્ત્રી ચઢિયાતી છે.

જ્યાં સહિષ્ણુતા છે, જ્યાં સંયમ છે, ત્યાં જીવન સંવાદિત છે. ત્યાં એકાગ્રતા ને આનંદનું સર્જન છે. સર્જન એ જ માનવજીવનની સફળતા છે. જીવનને ઉત્કૃષ્ટ બનાવવા માટે સતત જાગ્રત રહેવાનું છે. એક નાનામાં નાનું છિદ્ર નાવને ડુબાડી દે છે, એક નાનામાં નાનો તણુખો ગાંજના ગોડાઉનને ભસ્મ કરી નાખે છે. એક નાનામાં નાની ભૂલ માનવને વિરાટમાંથી વામન બનાવી મૂકે છે.

જે માણસો સહન કરીને મોટા થયા તેમને યાદ કરવાના છે. સુદર્શન શેઠે સહન કર્યું, તો આજે પ્રાતઃસ્મરણીય બની ગયા. ‘ભરહેસર’ની સન્નિધિ યાદ કરો. એ બધા આત્માએ અકલ્પ્ય સહનશીલતા કેળવી હતી. તેમના સંયમની સુવાસ આજ સુધી રહી છે. પ્રભુ મહાવીરદેવે ઉપસર્ગો શાંતિપૂર્વક સહ્યા ને આજે અનેક હૃદયમાં સ્થાન પામી રહ્યા. આમની પાસે જ્ઞાન દશા હતી. હસતાં હસતાં

હુ ખોને મહન કરીને કર્મની નિર્જીવ ડગી ઉવનને ગુદ
બનાવ્યું, આત્માનો વિદગમ માધ્યો આ માટે ઉવનને
પ્રભુના ચરણમા મમર્ષિત કરવાનું છે ને કહેવાનું છે કે,
“લવોલન તુમ ચરણોની મેવા, હુ તો માગુ હુ દેવાધિદેના”

મયમ કેળવવા માટે ગુણ ને ગુદ આલબન જોડે
આવુ આલબન નવપદ-મિદ્ધચક છે-આથી મૈત્રી, પ્રમોદ,
કારણ્ય અને માધ્ય-ચલાવ ઉત્પન્ન થાય છે પૃથ્વી સહન
કરે છે, તેથી તે કળદ્રુપ બની અનેક સુદ પાકે ઉત્પન્ન
કરે છે માતા મહિષ્મતાની મૃતિ છે, માટે તે પૂજનીય છે
જે સહે છે, તે હમે છે પૃથ્વર સહન કરે છે ને તે પ્રતિમા
બની પૂજનીય બને છે ખેડૂત મહન કરે છે ને તે જગતનો
તાત કહેવાય છે નદીના પાણી મયમકપી કાઠા વચ્ચે વહે
છે, તો તે અનેકને હવન અર્પે છે, અનેક પગ ઉપગર
કરે છે માધુ મહન કરે છે ને પૂજનીય બને છે

ત્યા મહિષ્મતા ને મયમ છે, ત્યા હવન બિધ જામી
બને છે, આત્માનો વિદગમ થાય છે અને અનેકનો ઉપગરી
બની શકે છે પ્રભુની ઓગળ-તેની સમજણ માનવમા
અનેકવિધ સદ્ગુણો વિક્રમાને છે માનવ પોતાને મમલ,
આપેલ હુ ખો તે કર્મોનો પગિપાક છે, તેમ માની તે શાનિથી
મહન કરે છે તેવી તેનો વિદગમ થતો જાય છે

આમ મહિષ્મતા ને મયમ હવનચના બે પા છે,
તેવી જન ઉચ્ચ પરમ પ-સગળાપૂવક પટોચી શકે છે

❖ | મહિષાસુ મૂર્તિ

સરોવર કિનારે પક્ષીયુગલને જોતાં પવનંજયને અંજના પ્રત્યે કરેલ અન્યાય સમજાય છે. પોતાની ભૂલ લાગે છે. તેથી રાત્રે યુદ્ધમેદાનમાંથી ઘેર આવે છે ને સવાર પડતાં પહેલાં તે ચાલ્યો જાય છે. જતા જતા તેણે પોતાની મુદ્રિકા અંજનાને આપી. ઘરમાં કોઈને પવનંજય આવ્યાની ખબર ન પડી. વખત જતાં અંજનાના સગલાંના ચિહ્ન પ્રગટ થયાં. સાસુને તેના ચારિત્ર અંગે શકા પડી-તેમને થયું અંજનાના દોષથી જ પવનંજય ૨૨ વર્ષથી બોલાવતો નથી.

આ રીતે અંજનાને કલંકિની માનીને તેને પિયર ધકેલે છે. ગામલોકો તેના પ્રતિ તિરસ્કાર વરસાવે છે. તે થાકીને, હારીને પિતાને ત્યાં જાય છે. ત્યાં પણ તે જ હાલ! માતાપિતા અંજનાને સંઘરવા તૈયાર નથી. ભાઈ કહે છે કે, “એક આંગળીએ સાપ કરડ્યો હોય તો આપણે તે આંગળી કાપી નથી નાખતા?”-પણ માળાપ તે સાંભળવા-સમજવા તૈયાર નથી. તેમણે કહ્યું. ‘અંજના આપણી છે, પણ કલકિતા બન્યા પછી આપણા ઘરમાં તે ન જોઈએ.’

અંજના ભાગ્યમાં માનતી હોવાથી ભાગ્ય સામે લડે છે અને જંગલમાં ચાલી જાય છે. માણસ ઉપવાસ કરી શકે

છે, પણ અપમાન સહન કરી શકતો નથી

જ ગલમા ફળફૂલ ખાઈને તે છવન ગુનરે છે ત્યાં એક દિવસ વિદ્યાચરણ મુનિના દર્શન થાય છે મુનિ તેને ધર્મલાલ આગીવાદ આપે છે, અને મુનિને પોતાના ધર્મ વિશે પૂછે છે મુનિ ચાગ નાનના જ્ઞાતા છે દીઠરીની માફક અજના ગુરુની આગળ પોતાનું હૈયું ખોલે છે

ભયકર રોગવાળાને એશિયાલિમ્ટ ડોક્ટરની જરૂર પડે છે, તેમ જ્ઞાપનાળાને અને વ્યમનીને ગુરુની ખૂબ જ જરૂર પડે છે

અજના હુ ખી ખૂબ ચર્ધ છે, અને તે હૃદય ખોલીને પોતાના હુ ખની વાત ગુરુને કહે છે તથા કહે છે 'હુનિયામા મારું કોઈ નથી'

ગુરુ 'એવું જોલો નહીં, આ હરણા, મસલા, ખાનુ-પક્ષીઓનું અહીં કોણ છે? આપણે એકલા આવ્યા, એમલા જવાના છીએ આત્મા એકલો છે, માટે, તમે ચિંતા ન કરો તેમજ તાન બધા હુ ખોને ફર કરનાર પુત્ર તને જન્મશે'

મત્યનો સૂર્ય કરી આધમતો નથી, પણ ચોડુ હુ ખ આવતા આપણે આપણ લવલ ગુમાવી પ્રેમીએ છીએ

ગુરુ કહે છે 'તમાને પુન પાચ ભવરી મારાધના કરનો કરતો આવે છે અને આ જ ભવે મોને જતાને છે'

આથી અંજનાને ઘણો સંતોષ થયો. ત્યાર પછી તેણે પોતાના દુઃખનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે ગુરુએ કહ્યું : ‘અશુભ કર્મોને લીધે જ તમારે દુઃખ સહન કરવું પડ્યું.’

અંજના : ‘એ કેવી રીતે ?’

ગુરુ : સાંભળ, પૂર્વે કનકરાય રાજાને લક્ષ્મીવતી અને કનકોદરી બે રાણી હતી, લક્ષ્મીવતી અતિ સુંદર હોવાથી કનકોદરી તેની ઇર્ષ્યા કરે છે. ‘રાજા લક્ષ્મીવતીને વધુ આહુ છે.’ એમ તેના મનમાં થયા કરતું. તેથી તે લક્ષ્મીવતીને હેરાન કરવા ડગલે ને પગલે પ્રયત્ન કરે છે.

પ્રભુની સેવા અને પતિની સેવા—એ જ લક્ષ્મીવતીના મુખ્ય આદર્શો હતા. ભગવાનની ભક્તિ ભાવપૂર્વક કરતી. ભગવાન વિના તે ક્ષણભર રહી શકતી નથી. તેને હેરાન કરવા કનકોદરી ભગવાનને ઉકરડામાં સંતાડી દે છે. તે ભગવાન રર ઘડી ઉકરડામાં રહે છે.

પછી ગુરુ કહે છે : ‘હે અંજના ! તે કનકોદરીનો જીવ જ તું છે અને તેં પ્રભુની પ્રતિમાનો વિયોગ લક્ષ્મીવતીને રર ઘડી સુધી કરાવ્યો, તેથી આ ભવમાં તમને તમારા પતિનો રર વર્ષનો વિયોગ થયો. હવે તેનો અંત આવી રહ્યો છે, માટે દુઃખને આપનાર પોતાનાં જ કર્મો છે.’

અંજનાએ પોતાના દુઃખમાં હિંમત રાખી. નવ માસ પૂર્ણ થતાં નદી કિનારે વૃક્ષ નીચે બાળકનો જન્મ થયો. આ બાળક ચરમશરીરી અને મોક્ષે જનાર આત્મા હતો.

આવા નિર્જન જગલમાં અજના તેનો જન્મ મહોત્સવ કેવી રીતે ઉજવી શકે ? તેથી તે નિરાશ થાય છે ને રડે છે

તે રડતા હતી ત્યારે પ્રતિસૂચ્ય ત્યાંથી પોતાના વિમાનમાં પસાર થાય છે, સ્ત્રીના રડવાનો અવાજ માલગી નીચે આ-આ અજનાને મળ્યા અને વાતચીતમાં જણાયું કે અજનાના તે મામા હતા તે પોતાના વિમાનમાં બધાને સર્જી જાય છે વિમાનમાં તોરણો ઘણા હોવાથી બાળક દૂધા દૂધ વરતા વિમાનમાંથી પડી જાય છે, પણ જીનતુ રહે છે, ૨૨ વર્ષના મયમ પડીતુ આ બાળક હતુ જેવી છીપ તેવુ મોતી દોય છે, તેજસ્વી માતા મમાન તેજસ્વી બાળક છે

આ બાપુ પવનજય સુદ્ધમાંથી ઘરે આવે છે, એટલે અજનાને મળના તેના મહેલમાં જાય છે ત્યાં અજના ન હોવાથી મા પામે જાય છે ‘અજના જ્યા ?’ એમ પૂછે છે એટલે માને આશ્ચર્ય થાય છે પરંતુ અજનાની અવગણનાની બાબત પડે છે તેની શોધમાં જીન ખચી નાખે છે અને મુસીબતના ઢગ જોળાયા પડી અજના મળે છે અને ઠે-ઠે જીનને મયમ માર્ગે વાળે છે

ભાઈને મારી નાખ્યો !

નવપ્રસૂતા મદનરેખા મહાસતીજી નવજાતશિશુને વૃક્ષ-પત્રમાં લપેટી વૃક્ષ નીચે સૂવડાવી મહાસતીજી નિકટવર્તી જળાશયે શરીરશુદ્ધિ, વસ્ત્રશુદ્ધિ કરવા ગયાં. ત્યાં તોફાની હાથી આવ્યો ને મદનરેખાને સૂંઢમાં લઈને ચાલ્યો જાય છે, ત્યારે મદનરેખા ‘અરિહત, અરિહત’નું સ્મરણ કરે છે. તે સમયે મણિરથ વિદ્યાધર ત્યાંથી પસાર થાય છે, તે મદનરેખાને બચાવે છે. મદનરેખાને જોતાં મણિરથના મનમાં કામ જાગી જાય છે.

વિદ્યાધરે હાથીના ભયમાંથી મદનરેખાને બચાવી. હવે મદનરેખાને કામના ભયમાંથી મણિરથને બચાવવાનો છે.

મદનરેખાને પોતાના રૂપથી ગૈરાગ્ય આવી ગયો. પોતાનું રૂપ, તેને વિરૂપ લાગ્યું.

વિદ્યાધરનો કામજ્વર જાનીની વાણીથી ઊતરી જાય છે. મદનરેખા વિદ્યાધરને પૂછે છે કે મારા પુત્રનું શું થયું ? તેણે કહ્યું કે મિથિલા નગરીનો નિઃસંતાન રાજા તેને લઈ ગયો છે અને ત્યાં પ્રેમથી રાણી તેને ઉછેરે છે.

જે સ્ત્રીને પોતાનાં બાળક, પતિ, ઘર ગયાં હોય તે ખૂબ દુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે. છેવટે વિદ્યાધરને કહે છે કે, “મને જાત્રા કરવા નંદીશ્વર દ્વીપ લઈ જાવ.”

મહનરેખા ને મહિરથ બન્ને ગુરુને વદન દરવા જાય છે, ત્યારે ગુરુ તેમના મનના ભાવ જાણી જાય છે, તેથી ગુરુએ પ્રહ્લાચર્યનો મહિમા સમજાવ્યો. દુનિયામાં કોઈ સિદ્ધિ મેળવવી હોય તો પ્રહ્લાચર્યનું પાલન કરવું જોઈએ તેની અસર વિદ્યાધર પર સાગી થઈ ને જાગ્યા ત્યારથી સવાર ગણી તેણે ગુરુની પાસે પ્રહ્લાચર્ય નત લીધું.

વિવેક

આ જીવન નાશવત છે માટે જીડો, જાગો અને ચેતી જાઓ. હજી બાજી દાયમા છે સસારમાં સારજૂત તેવા ધર્મની આરાધના કરો, પાપથી પાછા ફરી જાય અને પ્રવૃત્તિમાં આવ્યા વધો, અત્ય જીવનમાં જે મેળવવાનું છે તે મેળવી સો આયુષ્ય અ પ છે કપાર મરી જઈશ તેની ખતર નથી માટે કાલે કરવાનું આજે અને આજે કરવાનું અત્યારે જ.

સંસાર એ તો તૃષા છે. તે તૃષા સંસારની વૃદ્ધિ કરાવે છે. તૃષાની તૃપ્તિ માટે પ્રભુના પ્રેમપીયૂષની જરૂર છે. તે પામવા માટે આ મહામૂલો મનુષ્યલવ મળ્યો છે, અને આત્મકલ્યાણની બધી સામગ્રી આપણને મળી ગઈ છે, છતાંય મનુષ્યલવને પસ્તીની માફક વેડફી રહ્યા છીએ. જો આ લવની લબ્યતા નહીં સમજાય તો આત્માની દિવ્યતા પ્રાપ્ત નહીં થાય. પૂર્વ સંચિત પુણ્યથી જે પ્રાપ્ત થયેલ છે, તેને અધમ કાર્યોમાં બચી નાખવાનું નથી.

સુલસાના બધા પુત્રો મરી ગયા છતાં દુઃખી થયા વગર પ્રભુ મહાવીરનાં દર્શન કરવા ગઈ. તે માનતી હતી કે ‘જે છોડવાનું છે, તે છૂટી ગયું છે, જે પોતાનું છે, તે કદી જતું નથી અને જે જાય છે, તે મારું નથી’ આવા જ્ઞાનને કારણે તે વંદનીય-પૂજનીય બની. આવા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનચક્ષુની જરૂર છે. આ માટે એકાંતમાં પોતાના આત્માની સાથે વિચારણા કરવાની છે. વાસના, અસંયમ અને કામ-વિષયને દબાવવાના નથી, પણ તેમને સમજાવવાના છે, તેમને ત્યાગના રાહ લઈ જવાના છે. ત્યાગમાં જ સુખ સમાયેલું છે, વિષયોમાં સુખ નથી. જેમ જેમ દેવલોકમાં

ઉપર જઈએ, તેમ તેમ દેહનો અંશ ચાલ્યો જાય છે અને માનસિક સુખ વધતું જાય છે

પહેલા બાગ દેવલોક પછી નવ ત્રૈલોક, પાંચ અનુત્તર અને તેના ઉપર સિદ્ધ શિલા છે ચૌદ રાજલોકનો ભાગ જિભેલા ને બે હાથ કેડે દીધેલા હોય તેવા મનુષ્ય આકારનો છે મોઢામા પાંચ અનુત્તર છે અને મસ્તક ઉપર ત્રિદશ શિલા છે

પહેલા બે દેવલોકમા પચોપમ અને માગગેપમોનુ આયુષ્ય હોય છે, ત્યાં મનુષ્ય ઠરતા સુખ અને અપાર અત્ય ધિર શેષ હોય છે ત્રણથી પાંચ દેવલોક સુધી અંશ નથી, ત્યાં દૃષ્ટિથી જ મતોષ થાય છે

છઠ્ઠા ને સાતમા દેવલોકમા વાતો અને દૃષ્ટિથી જ મતોષ થાય છે આઠમા દેવલોકમા દેવીના મગીતથી સતોષ થાય છે પત્રીના દેવલોકમા આમાનુ કંઈ પણ હોતું નથી

ત્રૈલોકમા જ્ઞાનીઓના વચનોની વિચારણા હોય છે અનુત્તરમા તેત્રીમ માગગેપમ જ્ઞાનીના વચનોમા અને વચનોના ગાગમા પનાર થઈ જાય છે પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય આવતા ત્યાગદ્વારા વધતી જાય છે, અને ત્યાગમાથી જ માત્રુ મુખ દેખાય છે ત્યાગમા મનને વાળનાનું છે, કેળવવાનું છે ત્યાગમા વૃત્તિ છે, ત્યાગમા મુક્તિ છે અન્ધાર મારા કપા પહેરવામા નથી, પણ ત્યાગમા છે